

1873

მეზვილა წიგნი

კრებული

სალიტერატურო ქურნალი

გამოცემის

ჩუოა წლიდამ

1873

მეუვიდეა წიგნი

თფილისი

მელიქიშვილის და აბს. სტამბა

1873

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 17 Сентября 1873 г.

მეუზვილე წიგნის შინაარსი

გვერ.

- I.—კილოს მიმოქცევა (პლემხევეიდა) ლექსი 1.
- II.—ქართული სახალხო პოეზია, გლეხური სიმღერები, ლექსები და ანდაზები შეკრებილი რაფ. ერისთვისაგან 6
- III.—ეგმონტი, გოტეს ტრაგედია (დასასრული) ნათარგმნი გ. წერეთლისა 31.
- IV.—გლეხური სიმღერა (ილ. ჰავჭავაძის შეკრებილთაგანი) 170.
- V.—ჩემ პიროვნობაზე, პოლემიკური სტატია ნ. სკანდელისა 171.

უმათავრების შემცობები

1873 წლის „კრებულის“ მეშვიდე წიგნი.

გვერდზედ. სტრიქ. დაბეჭდილა. უნდა იყოს.

120 (კლერხენის რაც მე ის მაქვს. თქვენ რაც მე მაქვს, ის თქვენ სიტყვებში) ყველას გაკლიათ. ყველას გაკლიათ.

228 ზევიდამ 6 ეგზონტი მოძულებული ეგზონტი ასე მოძულებული

131 ზევიდამ 1 უენ მე უენად დასახე უენ მე უენად დამსახე

134 (კლერ სიტ.) 4 სიოსა თქვი. სიოსა. თქვი.

144 ქევიდამ 5 და 6 აუმართებლობამ მმართებლობამ

171 ზევიდამ 1 გლოეს ბერდიი ბლოეს ბერდიი

ქილოს მიმოქცევა.

(პლემჩევიდამ)

I

ვიაც დაგესწროთ: გზაზე ავღარი,
ვინაც ჩვენ შორის აღარ ხართ დღესა,
ყველას გულთაღს სალამს გიგზავნი
და მოგილოცავ თან ახალსა წელსა.
დაე სალამი ამ ჩემ მოლოცვით
მქროლვე ნიაფმა თან წარიტაცოს,—
და თქვენ, წაღებულს ცხოვრების დღეფით,
შორს ქვეყანაში მსწრაფლ მოგიტანოს!

ყველას ვინაც მტრობ უმართლოებას,
ვინც ალუღები, ჰსცემ ბოროტებას
და მორჩილებით თავს არა უხრი
ჩვეულებრივსა მათ საძაგლებას,—

ყველას გიგზაენი ამავე სალამსა
და ვისურვი, რომ წელსაც ახალსა
მოეცეს თქვენთვის ძალა ბრძოლისა,
უბედობაშიც სიმხნე სულისა!

II

ზალა გაივსო დღეს კაცებითა...
აქ ყველაფერი სიმდიდრით ელავს!
და ერთმანერთსა აღტაცებითა
ყველა ახალსა წელსა ულოცავს,

რა ზომიერად, რა ზრდილობითა
და თავ-დაქვრით არიან ამ დროს!
გამოწყულია სულ დრამობითა
სიტყვა, მამოხრა ამ მოლოცვის დროს!

რა საუცხოვეო და რა ნაზია
აქ ყოფა-ქცევა და საუბარი:
არც ერთს აქ მყოფსა არ უკადრია
ფიცხი მიმოხრა, ან ხმა მაღალი!...

უცვბ იქუხა ბაღის მუზიკამ,
ლაპარაკისა ხმა აღარ ისმის;

ოჰ, რა მეწყინა!... არ დამაცალა
ყურის-დაგდება ბრძნულ მუსაიფის.

თორემ დილამდის ლმობიერებით
სულ ვისმენდი აქ ამათ ყბედობას
მაზედ, თუ როგორ წახდა ზნეობით
ახალ-გახლობა ამ ჩვენს დროებას.

აი მოხუცი, თეთრ თმით შემკული,
რას გულ-მხურვალედ დარდობს იმასა,
რომ: „ყმაწვილები გარდარეულან,
„არ აფასებენ... ჩინსა და ჯვარსა!

„რაც წმინდა არის და მშვენიერი,
„ყველას ისინი ლაფითა სვრიან;
„და ჩვენ მეტადრე მას უნდა ვსწუხდეთ,
„რომ ისინი ზნით წამხლარ არიან.

„ყველა მათგანი ჩემობს გრაკობას,
„იგონებს გლეხის უბედურებას
„და კანონითა დედა-მიწაზედ
„გლეხებსაც ჩვენებრს აძლევს უფლებას!“

ოქროს პირი აქვს უთუოდ ამ კაცს!
 სიხარულითა გული მიფეთქავს,
 როს მაგონდება, რომ მრთელ წელიწადს
 უნდა ვუყურო ამგვარ საუბარს.

III

არ დაივიწყო, რომ ვალი გადევს
 მისი, ვინც ობლად, ღარიბად არი,
 ვისც გაჭირების უღელი აწევს,
 ვინც მწუხარება, მჭლედ და ფერ-მკრთალი!
 არ დაივიწყო, რომ ზეცამ მსგავსი
 მოგცათ ორივეს წმინდა უფლება
 მაზედ, რითაც არს ეს დღე ძვირფასი,
 რაც არს ამ სოფლის კმაყოფილება!

არ დაივიწყო ის მოწამებიც,
 ვისაც გვირგვინი ეკლის დაადგეს,
 როცა ისინი ხალხს გზას უკვლევდნენ —
 რომ აღორძინდესო, ახალ გზას დაჭდგეს!
 დანუ გმურს, ძმარ, რომ შენს სახლშია.

დაქანცულებსა წმინდა ბრძოლითა
ტანჯვის მალამო, ღელვის დროს ბინა
მისცე ერთგულის, ძმურის ხევენითა!

ქართული სახალხო პოეზია.

(გლეხური სიმღერები, ძველი მესტირული ლექსები
და მდაბიური ანდაზები.)

ამ უკანასკნელ დროში, ზოგიერთთა პირთა განიძრახეს დიახ სასარგებლო და ჩვენთვის სასიამოვნო აზრი: ძველებური მდაბიური სიმღერების, ლექსების და ანდაზების შეკრება, რომელნიც გლეხებმა და სხვათა მრავალთა ჯერჯერობით ზეპირათ იციან და წერილით კი არსად გვევლევება.—ყოველი მოყვარული მშობლის დედა-ენისა და ქართულის ლიტერატურისა უნდა დაეჩქაროს და იმეცადინეოს შეკრებისათვის ესე გვართა, ვიდრე იგინი, ჯერ კიდენ, სრულებით არ დავიწყებია ხალხსა.

ილია ჭავჭავაძემ გვიჩვენა რაოდენიმე ნიმუში გლეხების სიმღერებისა და პ. უმიკა-შვილი კი ამზადებს ცალკე გამოსაცემათ

მისგან შეგროვებულს ძველს სიმღერებს და ჩვენც მოუთმენლათ მოველით ამ გამოცემას.

ურიგო არ იქნება, რომ სიმღერების შემკრებელთ ითაგონ შეგროვება: ზღაპრებისა, მესტიურიული ლექსებისა, ანდაზებისა, გამოცანებისა და სხვათა ამ გეართა, რადგან მათში ხშირათ გამოსჭვირს ბევრი მოსწრებული სიტყვა და აზრი, კეთილშობილური გრძობა და ჩვეულება ხალხისა; ისმის მათში ნამდვილი ქარდული ენის ბრუნვა და მიმოხერა და, დასასრულ, ზოგიერთი მათგანი დაგვემსახურებიან ისტორიულ მასალებათაც...

ჩემის მხრით წარუდგენ მკითხველებს შემდეგთა შეგროვებულთა ჩემმიერ ძველებურს სახალხო ლექსებს, სიმღერებს და ანდაზებს და ალაგ-ალაგ დაერთავ, აღსახსნელადაც, განმარტებასა, თუ როდის და რა შემთხვევაში იხმარებიან ზოგიერთნი მათგანი:

I

„ქალო ანაო, ბანაო,
 ხელ-პირი დაგებანაო,
 შენი ხელ-პირის ნაბანი
 აუკლას ჩამომდგარაო,
 სამი აუკლა აესილა,
 მეოთხეს გადამდგარაო,
 შიგ დიაკვანი დამხეჩვალა
 საბრალო დედის ერთაო,
 ვალმა ეძებენ ნავითა,
 გამოღმა ოქროს კავითა,
 აბოვებს, გამოიტანეს,
 პირი ამსოდა შლამითა,
 ქოჩორი ჩალა-ბუღითა...
 იმისი დედა მარიაშ
 შეღებულიყო შავითა,
 წინ ქალი შემოეყარა:
 „დედაც სად მიხვალ შავითა?“
 — „ნეტავი არა მკითხვადდე,
 შვილი მომიკლეს დანითა,

ანდაზედ ჩამოპიკიდეს,
მაყურებინებს თვალითა!...“

I

შვილი ამბობს სიზმარს და დედა კი უხს-
ნის.

(იავ-ნანის ხმაზედ.)

შვილი. „ალვის-ხე წამოქცეულა, დედავ, რაჲ, რაო?“

დედა. — „ის ხომ შენი ტანი არის, ვაჲ შენს დედასაო!..“

შვილი. „შტოები ჩამოსცივინია, დედავ, რაჲ, რაო?“

დედა. — „ის ხომ შენი მკლავებია, ვაჲ შენს დედასაო!..“

შვილი. „ორი მტრედი მამოშჯდარა, დედავ, რაჲ, რაო?“

დედა. — „ის ხომ შენი თვალებია, ვაჲ შენს დედასაო!..“

შვილი. „ერთი ჩიტიც მიფრინავდა, დედავ, რაჲ, რაო?“

დედა. — „ის ხომ შენი სული არის, ვაჲ შენს დედასაო!..“

შვილი. „წყალს კიდობანი მოჰქონდა, დედავ, რაჲ, რაო?“

დედა. — „ის ხომ შენი კუბო არის, ვაჲ შენს დედასაო!..“

III

„ბაღჩაშია გადვიხედე. ქალი ვნახე მწოლიარე,
თავით ედგა თეთრი ვაშლი. ფერხით უფრო მსხმოიარე.“

IV

„მინდორშია თეთრი ქვაო, ავწიე და არ ამყვო,
ქალო შენი სიყვარული, საცა წაველ, თან წამყვო.“

V

„ჰეერო, ჰეერო, ჩიკრიკო და მწყერო!
ჩიკრიკისა მთაზედა,
გველი იწვა ქვაზედა,
მიველ ტყავი ავხადე,
შიგ აბაზი ვაბოვე,
წაველ დედას ვახარე,
დედაშ კვერი დამიკრა,
მამამ ტყეში წაიღო,
იმაწ გვრიტი მომგვარა,
გვრიტმა კვერცხი დამიღო,
ამიგორდა, ჩამიგორდა,
ხუცის ცოლთან მიმიგორდა,
ხუცის ცოლი შინ არ იყო,
კარს უკანა ფურსა სწველდა,
ფურმა წიხლი გაიქნია,

ჯამ-ჭურჭელი დაუმტერია,
 პატარძალი გაგულისდა,
 ცხრა ყმაწვილი აატირა,
 თიხო ეაშლი დაურიგა,
 ისევ თვითონ დააჩუმა.“

VI

(იგივე ლექსი სხვა ნაირათ.)

„ერთი მე ვკარ, ერთი ჩემმა დობილმა,
 დობილს თვალი გაჰვარდა,
 კალათაში ჩაფარდა,
 წაველ დედას ვახარე, (!)
 დედამ კვერი დამიკრა.
 მამამ ტყეში წაიღო,
 იმან გვრიტი მომგვარა,
 გვრიტმა კვერცხი დამიღო,
 ავაგორე, ჩავაგორე,
 ხუცის ცოლთან მივაგორე,
 ხუცის ცოლი შინ არ იყო,
 კარებს უკან თავს იბანდა,
 ერთი ასეთი გ. უა,

ცხრა ბორბალი დააბრუნა,
ჯამ-ჭურჭელი დაამტვრია,
ყმაწვილები დააღვია.“

VII

(იგივე ლექსი სხვა ნაირათ.)

აგრე, აგრე მთაზედა,
გველი იწვა ქვაზედა,
მიველ ტყავი გაეხადე.
‘შიგ აბაზი ეიპოვე,
წაველ დედას ეახარე“... და სხვანი.

(ბოლო ისეთი, როგორც სხვების.)

VIII

(მშობიარეს დაუსხდებიან ქალები და უმღერენ)
«მზე შინაო, მზე შინაო, მზეც შინ შემოდის!..
მზე დაწვა და მთვარე შობა, მზეც შინ შემოდის!..
იაგუნდის მარანშია, მზეც შინ შემოდის!..
ვაჟის მამა შინ არ არის, მძევ შინ შემოდის!..
ქალაქს არის აკენისათვის, მზეც შინ შემოდის!..
აკენის იარაღისათვის, მზეც შინ შემოდის!..“

IX

(უქმე დღეს სოფლის ქალები იმღერიან, ტაშს უკვ-
რენ და ბანს მოსძახიან; ერთი კი მათგანი დაუფლის,
ცეკვავს და თან ამბობს ამ ლექსს:)

„ლე, ლე, ლეკურ-კაბა!

დედამ კაბა შემიკერა, დარაია ხრიალაო,

წითელი ქობა მოაწლო, ბუზშენტები წკრიალაო...
აბა მაზლო შამომხედე, როგორ მადგა ტანშიაო!..“

— „ღმერთმა შენცა შეგარცხვინა, შენი კაბის არშიაო!..“

„გავკარ ხელი, გავიხადე, ჩავდე ზანდუკაშიაო,

ნაპერწკალი ჩაჰყოლოდა სახელ აზლუტაშიაო,

~~მეორე დღეს ამოვიღე, ფერთული მეცა თვალშიაო,~~

დავჯექ და ბევრი ვიტირე, არ გამოველ კარშიაო!..“

X

(ამ გვართვე სოფლის ქალებისგან ტაშის კვრა, ხო-
ლო სხვები არ იმღერიან, მარტო მოცეკვარის მეტი,
რომელიც დაუფლის და ამ სიტყვებს დასძახის:)

„ზეცას ვიყავ, ზეცა ვნახე,

ვარსკლავებსა დავეძრახე...

მთიარემ კაცი მომიგზავნა:

„აქ იყავ და არა მნახე?..“

„— შენ მან მზე ემა, არ მეცალა:

ყმაწვილის ქუდსა ვკერავდი,—

შიგნით უვლებდი არშიას,

გარედგან ოქრო-მკერდამდი.“

XI

„გო, გო, ძმაო დემეტრო,

წმინდის გიორგის კარები, როგორ გააღეო?..

— „ხელი შეეყავ, ვაჯაყჯაყე, კლიტე გავტეხეო,

მღვდელმა კარებზე მომასწრო, თოფი დამცა მეო,

სისხლიანი ახალუხი კარს უკანა ძეო,

ადე, დაო, და გარეცხე, ლობეს მიჰტინეო,

ბანხედ ქოჩორი ჰუნია, ადი, აკრიფეო“...

XII

(სოფლის ქალები ორ კერძით გაიყოფიან: ერთი პირი ცალმხარეს დადგება და მეორე პირი — მეორე

მხარეს, მათ პირდაპირ და დაიწყებენ სიმღერას, ასე რომ; ჯერ რომ ერთი მხარე იტყვის სიმღერით ლექსს, თან სკუპით წინ წაიწევენ და მეორე მხარე რომ პასუხს ეტყვის იმნაირათვე, პირველნი უკან დაიწევენ იმ დროს. — ხელი ხელთ კი აქვთ ჩაფლებული იმ დროს ქალებს ერთმანერთისათვის.)

პირველი მხარე.

„ა ნიშანი, მოგვე ქალი, გულას გარდამაო

მეორე მხარე.

— „არც მოგცემთ და არ ვიკადრებთ, თამარ კარგა გვეყო!...“

პირველი

„მეძროხის ცოლათ მინდოდა, გულას გარდამაო!...“

მეორე

— „მეძროხე ნებვიანია, თამარ კარგა გვეყო!...“

„მემცხვარის ცოლათ მინდოდა, და სხე.“

— „მემცხვარე კურკლიანია და სხე.“

„მეღორის ცოლათ მინდოდა,“

— „მეღორე ტილიანია,

„მემატის ცოლათ მინდოდა,

— „მემატე სკინტლიანია,

„მამე თორემ მოვიტაცებ,

— „ვერც მოხვალ და ვერც ხელს ახლებ;

„ნიშანი მოგვიტანია,

— „არ გვინდა შენი ნიშანი,

„ასის თუმნის ფარჩა არის,

— „არც შაურის ძონძებია,

„ზანდუხიაში ნადებია,

— „სანახევზე ნადებია,

„შენი ქალი—თაროს თავი,

— „შენი ვაჟი—მუხის კუნძი,

„ხახვის ფოჩი, პოგინოჩი,

— „მოველი და მოვიტაცე;

(აქ მისცვიფიან და ქალს წაართმევენ ბეორე მხარეს.)“

XIII

„მე აქედგან ვერა გხედამ ველი შიტარებს წინარე,

შენისა სურვილისაგან დაბნედილივარ მძინარე,

პურფილჰან ასე გამხადა, წამოველ ველარ ვიარე,

ეს ჩემი თავი მოგიკვდა, მოკითხვა დაგიგვიანე;

აქედამა ვერა გხედავ ნისლისა და ბურისაგან,

კაცი შემიჯერებია, ქალო, შენის კთხვისაგან!...
 შენ უჩემოთ როგორა სძლებ, მიკვირს შენი გულისაგან?
 მოძულებას არ მოველი შენის კარგის თავისაგან;—
 მომიძულებ? კარგათ მყვანდე, მე მჭირს ჩემი ბედისაგან,
 ავათა ვარ, მოდი შნახე, თან წაშალი მომიტანე,
 თუ რომ მოვეკდე, დამიტირე, ცხარე ცრემლი დამაყარე
 შენი ქოჩრის ნაგლეჯები, დამწვარ გულზედ დამაყარე,
 სამარის კარს მიმიტანე, მუჭით მიწა მომაყარე!...

XIV

„ირემო მთასა მყვირალო, ვინ ჩამოგადლო ბარათა?
 — „ჩემი მეუღლე მომიკვდა, დავიარები ცალათა...“

XV

„ეო, მეო, ქალო-ქალთა მზეო,
 შენი ძმების ღხენასა,
 წისქვილს ჩამომყეო,
 წისქვილს უკან ქალა არის,
 ქალას უკან — ტყეო,
 ფური მეგელმა შამიჭამა,
 ხბო იძახის: „ბეო!...“

XVI

„ა, ქალო მძივი, ზა მძივი, სათმეურისა მინაო...“

— „არ მინდა, შენი ჭირიმე, მიჯავრდებიან შინაო: ქმარი მცემს, მაზლი მაგინებს, მული მილესამს დანას, ფუ დედამთილმაც შამიტყო, გამომასალმებს ყველასა...“

„ა, ქალო, ვაშლი, რა ვაშლი,
უბეს ნადები, ნასეტყვი...“

ამაღამ შენთან წამოვალ,

— გულის ჭირიმე, რას ჩეტყვი?...“

XVII

„ქალი წავიდა წყალზედა, თან გავადევნე თვალია,
ავსო კოკა, კუტალი, შიგ გაუყარა თმანია,
მიდის და მიდუღუნებდა: „ღმერთო, მომიკალ ქმარია!
არ დამიგრიხა საბელი, მიწყდება გიშრის თმანია...“

XVIII

„რაგქნა, რა უყო თავსაო, მერმე პატარა ქმარსაო,
არ შაუქლიან შენახვა, არც დამანებებს თავსაო...“

XIX

„აი მთაზედა, თოვლიანზედა,
 ია დავთესე, ვარდი მოსულა,
 ია კოჭამდის, ვარდი მუხლამდის.
 სიძე სიმამრი ტყეს ნადირობდნენ,
 სიმამრმა სტყორცნა სიძე კი მოკლა...“
 — შეილო თამარო,
 როგორ მოგივალ?
 — ქმარი მოგიკალ!...“

XX

„ქალო, ქალო შევ თვალო,
 შიჭმა შამოგითვალო;
 ან მამე ჩემი დანაო,
 ან წამიყვანე თანაო.“

XXI

„ესე წიგნი ჭრელიაო,
 შენთვის მომიწერიაო,

გენაცვალე ნუ გამიშვებ,
სიყვარული ძნელიაო...“

XXII

„ადგილზედ ფეტივ ღამებნა, ვინ აპკრეფს წიწილის
მეტი?—
მე და შენსა, სიყვარულსა რა გაჰყრის სიკვდილის
მეტი?“

XXIII

„ქალ-პატარძალი ტიროდა ქართლისა შუა გზასაო,
დაეყარე წვრილი შვილები, ვერ გამოვასხი ზღვასაო,
იმისი სული კრულია, რა ქალიც ენდოს ქმარსაო:
კონტასა, ამპარტავეანსა, აზნაურისა ყმასაო;
წუხელის ლაშქრით მომიხტა, შუა ღამისა ხანსაო,
შორიღამ შამამიძახა: „რათ არ გამიღებ კარსაო?...“
— ავდექ, ავანთე სანთელი, მივარდი გვერდის კარსაო,
ოქროსა სკამი დაუდგი, — დაბრძანდი ღმრთისა მადლსაო...
— „მე, ლვთისი, ლვთისი“ რა ვიცი, თათრულათ მო-
გჭრი თავსაო!...“
ავდექ და გამოვიპარე, ამ უგზო-უკვლო, გზასაო...“

XXIV

„ქალო ~~თამარო~~, მინდორს გეძინა,
 ზედ რა გეხურა? — „ზარი, ზარბაბი...“
 „მოველ აგხადე, საპი გაკოცე,
 სამმა კოცნამა ფერი გიცვალა,
 ფერმა ნაცვალმა წიგნი დაწერა...“
 ახ, ვის მისწერა? — „ღვით მეფესა.“
 „რითი დაწერა? — „ბროლის თითითა.“
 „შიგ რა ჩაწერა? — „ღიბა, ატლასი...“
 „რითი გაგზავნა? — „ნიაგ-ქართა.“
 „რით წაიკითხა? — „სისხლას ცრემლითა!..“

XXV

„მე ზემოდალმე წამოველ,
 გადმოვეყე ქორღს ქროლასა,
 აქ უარესსა შაგესწარ
 რძალ-ღვდამთილის ბრძოლასა:
 უფროსი რძალი ღვდამთილს
 თავსა უგლიდა კერასა,

უნცროსი რძალი იდახის:

„ღმერთი გაგიწყრათ ყველასა!...“

XXVI

„კურდღელმა ფქვა: „ჩიქვში ვზივარ, ვერვინ მოვა-
ჩემზედაო,
შავიხედე სერზედაო, ბატონი ზის ცხენზედაო,
წინ მეძებრები მოუძღვის დაგეშილი ჩენზედაო,
ერთმა წუწკმა მეძებარმა კბილი გამკრა გვერდზედაო,
გამწიეს და გამომწიეს, ჩამომკიდეს-ცხენზედაო,
მზვარეულებს მიმაბარეს, „კარგათ შაწვით ცეცხლზედაო.“
იმ მამაძაღლს მზვარეულებს, რა ყოფა აქეთ ჩემზედაო.“
ცალი გვერდი ცეცხლმა დამწო, ცალი ერბოს ცხებამაო
ამარიგეს, ჩამარიგეს წვრილ-წვრილ ლამბაქებზედაო,
ხორცი ხორცათ შემიჭამეს, ძელებს იმტვრევენ ცერზედაო.“

XXVII

(შემოვიდა გლეხის ქორწილში ერთი მოხუცარი კა-
ცი, ღვინო მიაგებეს და უახრეს: „აბა დემეტრე ერ-
თი დაილოცე!..“

დემეტრემ აიღო ყანწი ხელში და მოჰყვა:)

„ეო, მეო, კაწალხეო,

წინ მინდორი, უკან ტყეო.

მოურავი აღდგებდებო, ნაცვალს მიე დიდი დღეო,

გზირი, რაღა ჩანჩაღა, იმის ცოლს კი შ...ეო! (თუ
ვაკოცეო?)

XXVIII

— „აბა, დემეტრე, ერთი გამოცანა თქვი.

„ბატონი ხარ!

— „გამოცანას მოგახსენებ, დიდი არაფე-
რიაო; ზოგგან წითელ, ზოგან ყვითელ, ზოგგან
ჩალისფერიაო.“

— ეგ ხომ ხალიჩაა, შეილო? ჰკითხა ერ-
თმა გლეხთაგან: „აბა სხვა თქვი, რომ ვერ
გავიგოთ.

— „ვიტყევი, მომე ქალაქი, თუ ვერ გაიგო.

— მომიცია.

— „მაშ ყურბ მიგდე.

„ეს რა არის, მასრა არის,

მასრას უკან კასრა არის,

კასრას უკან კალოა,
 კალოს უკან კვიცია,
 კალო მოჭედლია,
 კვიცი გაკრეჭილია...“

— „აბა, გამოიცან.“

— არ ვიცი.

„მოდი ქალაქო ჩემთანა, ხელი არვის აქვს შენთანა, სანთელ-საკმელი ღვთის წინა, ავლადიდება ჩემ წინა, წაიქცა ფურცელი, ლექებს გაუსკდა მუცელი.... დიამც იყოს: მთვარე...“

XXIX

— აბა ახლა ზღაპარი თქვი.

— „ბატონი ხარ.“

„იყო და არა იყო რა,—ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა,—იყო ერთი გუთნის-დედა...ხო-
 დაბუნნი ჰქონდა მოსახნავეი, ადგა და წაიღო
 სახნის-საკვეთი, წყალზედ, დასაღობობათ, რომ
 მეორე დღეს კარგა ეხნავო...“

(ამ დემეტრე დიღხანს გაჩუმდა)

— მერე? — ჰკითხეს აქეთ-იქიდგან.

— „მოიცათ, ჯერ დალბეს და!...“

— რკინას, რა დაალობობს?.. ე, ოჯახ დაქცეული, რას არ მოიგონებს?!..

— გათავდა?..

— „გათავდა...“ ელასა, მელასა, ჭიქა მკი-
დია ყელასა, მთქმელსა და გამგონებელსა,
ძილი გაამოსთ ყველასა...“

XXX

(მესტიერულები.)

„დაუკარ, ჩემო ქამანჩავ, დაუკარ ტკბილსა ხმაზედა!..
იმერეთისა მთაზედა, ქალი ვიპოვნე ქვაზედა,
ამოვეკარ ტკიპივითა, ბიჭი შევექენ გვრიტივითა,
მენახირეს შივაბარე, არ მომიკლა სიცივითა,
უშობელსა წიხლი ეკრა, გაეხეთქა ტიკივითა,
ტიკი-ტიკათ გამომადგა, პილორჭიკი — საკრავათა...“

XXXI

„ერეკლემ ხმალი აიღო საქრისტიანოს გულისდა,
ერეკლეს ქართველთ ბატონსა, ღვთით ხმალიც აუღიაო,

ქართლი შეყარა, ქალაქი თავი-თავს მოუყარაო,
 გააღო ფანჯარაები, წიგნებიც გადუშლიაო,
 დიდის ჯარების თაობა ერეკლეს აუღიაო,
 ერეკლემ ხერხებ იგონა, ჯერ არვის შაუტყვიანო,
 რკინის ააგო ურმები, ზარბაზნებ დაუწყვიანო,
 საცა დიდ-დიდი წყლებია, ხიდებიც გადუდვიაო,
 წერაქმებიც ხომ აულივ, სამი კლდეც გადუჭრიაო,
 ქურთის მოსახარეს ქალაქი, ხაზინაც წაუღრიაო,
 მანდით წაღებულ ხაზინა თელავში დაუწყვიანო,
 კოხტა *) მოზობდა ბელადი, ნეტა რას შაუშლიაო?
 ერეკლემ შემოუძახა: „რა თავი აგიგდიაო?...
 შენისთანა გულხადარა კაცად არ ჩამიგდიაო!..“
 ხმალი შამოჭკრა ერეკლემ, თავი წინ გადუგდიაო,
 თოფიც უჭირამს სიათა, ჯერაც არ დაუცლიაო...
 იქ ახალციხეს მიუხდა, თათრებს რა შაუძლიანო,
 ციხე გატეხეს ახალი, ძე აღარ გაუშვიაო,
 იმდენი ხმლითაც არ ხოცეს, რაც რომ წყალს დაუ-
 ხჩვიაო,
 სამოცდა სამი თათარი ჩინჩხილში გადუყრიაო. .

*) კოხტა — სახელი ლეკთა მოწინავე ბელადისა:

თვლიც უჭირავს ქვეყანას კოხიო. *) გაირჯებო,
 დიდის ბატონის ჯარშიდა, წინ ვერვინ წაუდგებო,
 ბატონის თვალი სწყალობდა, ბატონს არ მოუკედებო,
 ნაკუდა ქუიძეს შვილი, რა კანჯარივით ხტებო,
 შვიდი დაკათა ხმალ და ხმალ, რიგი ხანჯალზედ დგებო.

ემაგის მოშაირენი დავხდილვართ ღორებშიგო,
 ორნივე ძმანი ტყვეთა ვართ მისრეთის ქალაქშიგო,
 წირვა-ლოცვა ჩვენც გვიყვარდა სიონის საუდრებშიგო,
 ახლა ჩვენც მოხვლას ვაპირებთ, მანდ თავის ადგილშიგო,
 გიორგის ხელში ვაკოცოთა, ერეკლეს მუხლებშიდაო...

ერეკლე ბატონის შვილი ტანად დაბალი, უმაია,
 ტანთ ჯაჭვ აცვია ფეთქაი, შესახედავთ მზეარსო,
 მხართ შუბი აძა დარაზმა წარევდა თათრის ჯარშია,
 ასი ცხენს წააღებინა, ასიც ქარავში წახვია,

*) კოხიო — სახელი თუმისა, გვარად უოფილა ბო-
 ბლია შვილი, წოვის თემისა.

შიგნიდგან გულიც რკინა აქვს, გარედგან სალიკლდე არსა,
აგრე დააქცევს ციხესა, როგორც ფუტური ხე არსა...^ა

(ეს მისტიკური ლექსები სიტყვით სიტყვით, გა-
უსწორებლივ, დავსწერე მესტირისაგან 1852 წელში;
ამ უკანასკნელს თითქოს ბოლო აკლიათ, მაგრამ, მე-
ტი არც მესტირემ იცოდა.—სამიოდე საზანდრული
ლექსი კიდევ მაქვს შემდეგისათვის).

XXXII

(ძველებური ანდაზები)

მოჩქარეს მოუგვიანდეს.

*

გინდა მგელს შეუჭამია, გინდა მგლისფერს
ძაღლსა.

*

ვინც ღამე ხნა, ისიც მოკვდა.

*

ქალსა დედა გაუშინჯე, სამოსელსა—ნაწი-
ბური.

*

ჭინჭრის ადგილს ჭინჭარი ჰამოვა.

*

ყველა ქვეყნათა რიგდება და ცოლ-ქმრო-
ბა ზეცასაო.

*

შეხეთქებული ჭირისუფალი მალე გადაი-
გლოვს.

*

მანამ ხმალი მოვიდოდა, ენამ თავი მოს-
ჭრაო.

*

დილის ლუკმა ცოლის მზითევს სჯობიაო.

*

სისხლი: სისხლით არ დაიბანება.

*

მკედარს ლომს ცოცხალი ძაღლი სჯობია,

*

გაუთოელი სჯობს აღმასი გათლილსა თი-
რუზანასა.

*

ასი ღამეკარ და ერთი მართალი მათქმევიწე.

*

კაცმა ჭირი მალა, ჭირმა თავი არ დამალა.

*

ბუმბულს მანამ ქარი არ შეუბერავს, თავის თავი მძიმე ჰგონია.

*

— „ობოლო, ვის მოჰკლამო?—ვინც გამზარდაო.

*

ვერიდებოდი ლოლოსა, დამიხვდა მინდერის ბოლოსა.

*

კაცი კაცის მტერია, ძალლი კი ერთგული.“

*

იქნება, ჩვენმა მაგალითმა სხვანიც გამოიწვიოს ამ გვარისავე შრომისათვის, და სამუდამოთ არ დაუკარგოს ჩვენს ლიტერატურას ძველებური სახალხო ლექსების ნიმუშები... ღმერთმა ინებოს!

რაფიელ ერისთავი.

მგონი

მესამე მუკმედება

რეგენტის სასახლე.

გაბარიტა კარმელი (რეგენტი)

მე ამას უნდა მოვლოდებოდი. ვინაც მუდამ შრომაში და ზრუნვაში ატარებს თავის სიცოცხლეს, ასე ჰგონია იმას ვაკეთებ, რაც კი მოხერხდება; და ვინც შორითგან თვალყურს ადევნებს და ბძანებას ჰსცემს, ასე ჰგონია, მარტო იმას ვითხოვ, რაც სრულდებაო. —ჰოი მეფეებო! —მე ვერ მოვიფიქრებდი, რომ ეს ასე სამწუხაროთ დარჩებოდა ჩემთვის. რა შეენიერებაა ხელმწიფობა! —მაგრამ ტახტედ ხელის-აღება! —არვიცი, როგორ შესძლო მამაჩემმა ეს საქმე; მაგრამ მეც ესა მსურს (მაკიაველი შორს სცენაზე ჩნდება.)

რეპენტიანი

მაკიაველ, ახლოს მოდი. მე აქ ჩემი ძმის წერილზე ვარ დაფიქრებული.

მაკიაველი

შემიძლია შევიტყო, რა მოუწერია?

რეპენტიანი

ეგოდნათ დიდის ალერსით და სინარჩართით იწერება საკუთრათ ჩემზე, რაოდენათაც დიდს მზურნველობას იჩენს თავის მმართველობაზე. ის აქებს ჩემს სიმტკიცეს, მუცაღინეობას და ერთგულებას, როგორითაც ვიცავდი აქამომდე იმის დიდებულების უფლებას ამ ქვეყანაში. ვებრალეები, რომ ლაგამწყერილმა ხალხმა ამდენი მწუხარება მომაყენა, ის ჩემის ღრმა მოსაზრებით ისე სრულის გულთ დაჯერებულია, ჩემი მოქმედების გონიერობით ისე საკვირველათ კმაყოფილია, რომ გულმაგრათ შემიძლია ვთქვა, ეს წიგნი ისე კარგათაა დაწერილი, რომ სრულიადაც არ შეეფერება კაროლს, და განსაკუთრებით — ძმას.

მაკიაველი

ეგ პირველი არ არის, რომ ის თქვენ სამართლიანს კმაყოფილებას გიცხადებსთ,

რეზენტინი

მაგრამ ეს პირველათ არის, რომ მისი წიგნი მართლმეტყველური სურათია.

მაკიაველი

არ მესმის თქვენი პასუხი.

რეზენტინი

თქვენ ეხლავე გაიგებთ, ამ დასაწყისის შემდეგ ის ამბობს, უჯაროთ, თუ პატარა არმია არ გეყოლაო, ყოველთვის საწუხარ მდგომარეობაში უნდა იმყოფებოდეთ. უნგარიშობა იყო ჩვენის მხრით, მცხოვრებლების ჩივილზე რომ ჯარი გამოვიყვანეთ მაზრებითგან. ის ფიქრობს, რომ ჯარი, რომელიც მოქალაქეებს კისერზე აწევს, ისეთი ტვირთია, რომ დიდს ნახტომს არ გააბედღინებსო.

მაკიაველი

ეგ სრულებით მოთმინებითგან გამოიყვანს ყველას.

რეზენტინი

მაგრამ კაროლი ფიქრობს, გესმის? ის ფიქრობს, რომ ერთი მარჯვე ღენერალი, ისეთი, რომ ყური არაეის უგდოსო, ჩქარა გაწაფავდა ხალხსაც, აზნაურობასაც, მოქალაქეებსაც და გლეხებსაცაო;—და ამისთვის ის გზავნის გერცოგ ალბას, ძლიერი ჯარით.

მაკიაველი

ალბას?

რეზენტინი

გაგიკვირდა?

მაკიაველი

თქვენ ბძანეთ: „ის გზავნისო“: იქნება ის მეკითხებათ, გამოგზავნო თუ არაო?

რეზენტინი

კაროლი არ მეკითხება, კაროლი გზავნის.

მაკიაველი

მაუ, თქვენ გამოცდილი მხედარი გეყოლე-
ბათ თქვენ ხელქვეით.

რეზენტინი

ემ ხელქვეით? მაკიაველო, პირდაპირ გამოთქვი.

მაკიაველი

არ მინდოდა, თქვენთვის აზრი "დამესწრო".

რეზენტინი

როგორ დაეფარო ჩემი აზრი! ეს ჩემთვის ძალიან საგრძნობელია, ძალიან. მე მერჩივნა, ჩემ ძმას რომ პირდაპირ ეთქვას, რასაც ჰფიქრობდა, ვინამც პოლიტიკური წიგნი მოეწერა, რომელიც მდივანისგან არის გაწყობილი.

მაკიაველი

არ შეიძლება "მეიტყოს" კაცმა?..

რეზენტინი

მე იმათ შიგნითგანაც ვიცნობ და გარეთგანაც. იმათ ჰსურთ, ადგილი დატლილოყო. მაგრამ რათგან თვითონ ვერ გამობრძანდებიან, ვინც ხელ. ცოცხიანი წარუდგებათ, მაშინვე მათ გულის იგებს. ჰო, როგორ ეხედავ ყოველსავე, თითქოს კა-

როლი და იმისი რჩევა ამ ხალიჩაზე იყონ გამოყენილი.

მაკიაველი

ნუ თუ აგრე ცოცხლათ?

რეგენტინი

ერთი ნაბიჯიც არ გამომეპარება. იმათში კეთილი კაცები ბევრია, დიდებული როდრიგ, რომელიც ასე გამოცდილი და ზომიერია, რომელიც აგრე მალა არ იწევა, მაგრამ ხელითგან კი არა წაუა რა, გულწრფელი ალონცო, შრომის მოყვარე ფრენდა, ლას-ვარგასი და კიდევ სხვანი, რომელნიც მათ მიჰყვებიან, თუ კეთილი პარტია ღონიერი იქნა. მაგრამ იქ ზის აგრეთვე თვალეზ ჩაცვენილი ტოლედოს არქიეპისკოპოზი, ბრონზის შუბლით და ღრმა, ალით საესე გამოხედულებით. ის კბილებს შუა ღრღნის სიტყვებს ქალების გულჩვილობაზე, იმათ უდროო გულკეთილობაზე და ანბობს, რომ ქალებს მართო 'კარგათ გახედნილს ცხენებზე შეუძლიანთ სხდომაო, თორემ თვითონ კი ცუდი მხედრები

არიანო და ბერს ამისთანა ღაცინვას, რომ-
ლებიც უწინ ძალა-უნებურათ უნდა მომეს-
მინა სახელმწიფო კაცებისაგან.

მაკიაველი

თქვენ ამ სურათისთვის კარგი ფერის წამ-
ლები ამოვირჩევიათ.

რეზენტინი

მაგრამ ერთ საქმეში გატყდით, მაკიაველო:
ჩემ მთელს მრავალგვარფერებში, რომლით-
განაც ზემოხსენებული სურათები შევადგინე,
იმისთანა შეყვითელი და ნალეელასფერი წა-
მალი არმოიძებნება, რომელიც ალბას პირის-
სახეს შეეფერებოდეს და როგორსაც ის თვი-
თონ ხმარობს. იმის თვალში ყოველი კაცი
ღვთისმგმობი და ხელმწიფის მოლალატეა; ამი-
ტომ რომ ამისთანა შეწამებისგამო შეიძლე-
ბოდა ყველასი დაკვეცა ურმის თელით, სარ-
ზე ჩამოცმა, ოთხათ დაჭრა და დაწვა... რაც
კეთილი მე აქ დავამყარე, დარწმუნებული
ვარ, ის შორიდან არაფრათ გამოჩნდება, მხო-
ლოდ იმისთვის, რომ ის კეთილია. ალბა გა-

მოეკიდება ყოველს წინააღმდეგობას, რომელიც უწინ მომხდარა, იხსენებს ყოველს შფოთს, რომელიც ოდესმე ამტყდარა და იმდენს მუხანათობას, აჯანყებას და გიჟწინააღმდეგობას წარმოადგენს კაროლის თვალწინ, რომ იმას ეგონება, აქ ერთმანეთს სჭამენო, თუმც თავაშეებულნი ხალხის უსაქციელო მოქმედება ჩვენ გარეშემო კარგა ხანია მომხდარა და ჩვენ ეს კიდევ დაგვივიწყნია. იმას სრულის გულით სძაგს საწყალი ხალხი; იმის თვალში ეს ხალხი საძაგელია, როგორც პირუტყვი ან ვეშაპი. ის ცეცხლითა და ხმლით გამოწყობილა და ჰგონია, რომ ამ საშუალებით მოითოკებიან კაცები.

მაკიაველი

თქვენ მე ძალიან აღელვებულათ მეჩვენებთ. თქვენ საქმეს ძალიან აღიდებთ. თქვენ ხომ უწინდელივით გამგებელათ რჩებით.

რეპენტინი

მე ეს წინათვე კარგათ ვიცი. ის დარიგებას (ინსტრუქციას) მოიტანს.. მე საკმაოდ გამოც-

დილი ვარ სახელმწიფო გამგეობის საქმეებში, რომ ქვიცოდე, ცხადათ სამსახურიდგან გადაუყენებლათაც თუ როგორ გადააჩოჩებენ კაცს იმის ადგილიდგან. თავდაპირველათ ის წარმოედგენს ისეთს დარიგებას, რომელიც იქნება განუმარტებელი და როგორც გინდა ისე ახსნი. ის თან და თან ჩემ უფლებებს მიითვისებს, რათგან ძალა ხელში ექნება და თუ უკმაყოფილება გამოვაცხადე, ის თავს გაიმართლებს საიდუმლო ინსტრუქციის ხსენებით, თუ მე იმ ინსტრუქციის ნახვა მოვინდომე, კარგა ხანს მის ჩვენების დაპირებით მატარებს. თუ ძალა დავატანე, წარმომიდგენს ისეთს ქალაქს, რომ შიგ სულ სხვა ეწერება და თუ ამითი არ დავკმაყოფილდბ, ის მაინც თავისას იზამს და ჩემს სიტყვებს ყურში არ შეუშვებს. ამასობაში, რისაც უფრო მეშინია, იმას იზამს და სულ ჩემი სურვილის წინააღმდეგ წავა.

მაკიაველი

ნეტა შემეძლოს მაგაში არ დაგეთანხმოთ.

რეპენტინი

რაც მე გამოუთქმელის მოთმინებით დამიწყნარებია, იმას ის სიფიცხით და სასტიკი მოქმედებით ისევ გააბრაზებს. მე ჩემ თვალწინ დავინახე ჩემი ნაშრომის დალუპვას და ამასთან მისი საკუთარი შეცთომების პასუხის მგებელი მე ვიქნები.

მაკიაველი

თქვენი უმაღლესობა ამას მართლაც რომ უნდა გამოელოდეს.

რეპენტინი

იმდენი უფლება კი მაქვს ჩემ თავზე, რომ თავი შევიკავო. დაე მოვიდეს. სანამ ადგილითგან გადამაგდებდეს, მანამ დაეუთმობ ჩემს ადგილს ზრდილობიანათ.

მაკიაველი

მაგისტანა მძიმე ნაბიჯი და აგრე ჩქარა?

რეპენტინი

ეგ ჩემთვის უფრო მძიმეა, ვინამც შენ ფიქრობ. ვინც ხელმწიფობას დაჩვეულა, ვისაც ჩვეულებათ მიუღია ყოველ დღე ათასი კაცის

ბედ-იღბალის ხელში ჭერა, ის ჩამოდის ტახ-
ტითგან ისე, თითქოს საფლავში ჩადიოდეს.
მაგრამ მაინც ეს სჯობია იმის მდგომარეობას,
ვინც კაცებს შორის აჩრდილათ დარჩენილა,
ვისაც ამაო პატივი უფროსობისა შერჩენია
მარტო, და ნამდვილი უფლება კი სხვას
რგებია, რომელიც ახლა ბატონობს და კმა-
ყოფილებს იმითი.

(კლერხენის სადგომი).

კლერხენ და დედა მისი.

დედა.

ბრაკენბურგისთანა მოყვარული კაცი არ
მინახავს. მე დარწმუნებული ვარ, რომ მარ-
ტო გმირების მოთხრობაში იქნება იმისთანა.

კლერხენ (შედი-გამოდის ოთახში და ნელა მღერის)

ბედნიერია ის გული,

ვინც გაიცნო სიყვარული!

დედა

იმას ეჭვი აქვს, რომ შენა და ეგმონტი
ერთმანერთს ყვარობთ. მაგრამ მე დარწმუნე-
ბული ვარ, ცოტა მეგობრობა რომ გეჩვენე-

ბიძა იმისთვის და მოგენდომებია, ის კიდევ
შეგიერთავდა.

კლერხენ (გალობს)

მხიარულება,
თან სულის ტანჯვა,
მუდამ ოცნება,
ნდომა, სურვილი,
შიშითა თრთოლვა,
მოუსვენარ გულისა დარღში...
ზეცამდი ატაცებული,
სიკედილამდე დაღაგული,
ბედნიერია ის გული,
ვინც გაიცნო სიყვარული!
დედა

თავი დაანებე მაგ ლექსის ზუზუნს.

კლერხენ

ნუ მიძაგებთ, ეს სულის ჩამდგმელი სიმღე-
რაა. ამ ლექსით მე ბევრჯერ დამიძინებია
ერთი ღარი ბავშვი.

დედა

შენ თავში მარტო შენი საყვარლის მეთი

ალარა ფერია. ყოველ ფერს ნუ კი დაივიწყებ ერთის გულისთვის. მე შენ გეუბნები, ბრაკენბურგს პატივის ცემით მოექცეცი. ერთ დღეს იმას შეუძლიან შენი გაბედნიერება.

კლერსენ

იმას?

დედა

დიაღ. დრო მოვა! თქვენ ახალ გაზდები წინ არაფერს ხედავთ და ჩვენს გამოცდილებასაც ყურს არ უგდებთ. ახალგაზღობას და შევნიერს სიყვარულს, ამათ ყველას თავისი ბოლო აქვს, და მოვა დრო, როცა კაცო ღმერთს უნდა მადლობდეს, თუ სადმე თავის შეფარება შეიძლო.

კლერსენ (შეკრთება, გაჩუმდება და თრთის)

დედა, დაე, მოვიდეს ის დრო სიკვდილივით. იმაზედ წინათვე ფიქრი საზიზღარია.—და თუ მოვა, თუ საჭიროა... მაშინ ჩვენს თავს როგორც შევიძლებთ, ისე წაუძღვეთ! ეგმონტი,

მე შენ უნდა თავი დაგანებო! -- (სტირის) არა
ეს შეუძლებელია, შეუძლებელია.

ეგმონტ (ჩაინდის პალატოში, ქუდი
თვალეებზე მოუცვამს)

კლერხენ!

კლერხენ (იკივლებს და უკან
დაიხევა)

ეგმონტ! (აჩქარებით მივარდება) ეგმონტ,
(მოეხვევა მიეუღება და გულზე ეკვრის) ოჰ!
ჩემო კარგო, საყვარელო, ტკბილო! მოხვე-
დი? აქა ხარ?

ეგმონტ

სალამო შვიდობისა, დედა!

დედა

ღმერთი იყოს თქვენი შემწე, დიდო ბატონო!
ჩემი პაწაწა თითქმის დაილია, რომ თქვენ
ამდენ ხანს დაიგვიანეთ; ის კიდევ მთელი
დღე მარტო თქვენს ლაპარაკში იყო და
თქვენზე მღერობდა.

ეგმონტ

თქვენ ვახშამს ხომ მაკმევთ?

დედა

დიდი პატივის ცემა იქნება ჩემთვის. მხოლოდ თუ რამე გვექნა.

კლერხენ

რასაკვირველია გვექნება. დედა, ოღონდ შენ იყავ მშვიდათ; მე ყოველი ფერი გავაწყვე! ცოტაოდენი რამ კიდევ მომიმზადებია. ნუ გამამხელ, დედა.

დედა

ერთობ ღარიბი ვახშამია.

კლერხენ

მომითმინეთ! მერე გულში ასე ვამბობდი: როცა ის ჩემთან არის, სრულებით აღარა მშია; მაგასაც დიდი მადა არ უნდა ჰქონდეს, როცა მე მასთან ვარ.

ეგმონტი

შენ გგონია? (კლერხენ ფეხს დაჰკრავს, და მწყრალათ მიტრიალდება) რა დაგემართა?

კლერხენ

დღეს როგორ გულ ცივათა ხარ! თქვენ ჯერ ერთხელაც არ გიკოცნია დღეს ჩემთვის.

რათა გაქვთ ხელები პალტოში გახვეული ერთი კვირის ყმაწვილსავეთ? მხედარს და მერე შეყვარებულს როგორ ეკადრება, რომ ხელები ჩაკრული ჰქონდეს?

ეგმონტი

ზოგჯერ, ჩემო საყვარელო, ზოგჯერ! როცა მხედარი გუშაგათ (ყარაულათ) დგას და მტერს ეპარება, მაშინ ჩუმდება, გულხელს იკრეფს და თავის განზრახვაზე ჰფიქრობს.— და შეყვარებული კი...

დედა

რატომ არ დაბძანდებით? რატომ თავისუფლათ არ მოისვენებთ? მე სამზარეულოში უნდა წავიდე. კლერხენი არაფერზე აღარ ფიქრობს, როცა თქვენ აქ ბრძანდებით. თქვენ ეს უნდა იკმაროთ.

ეგმონტი

თქვენი კეთილი სურვილი ყველაზე უფრო სასიამოვნოა. (დედა გადის)

კლერხენი

მაშ ჩემი სიყვარული რაღაა?

ეგმონტ

რაც შენ გენებება.

კლერხენ

შეუთანასწორე, რასმე თუ გული გაქვს.

ეგმონტ

მაშ, ყველაზე უწინ... (ის გადაადგებს პალტოს და შევნიერთ მოქარგულ ტასაცმელითა დადგება)

კლერხენ

ური, ღმერთო?

ეგმონტ

ახლა კი თავისუფლათ მაქვს ხელები. (გულზე მიიკრავს ქალს)

კლერხენ

ნუ შვრები. ტანისამოსს გაიფუჭებთ. (ქალი უკან დაიხეხს). რა მშვენიერია! მე თქვენთან მოკარებას ვერ ვბედავ.

ეგმონტ

კმაყოფილი ხარ? მე შენ დაგპირდი, როდისმე ესპანიურათ ჩაცმული მოვალ მეთქი.

კლერხენ

მე ამის თხოვნას დიდი ხანია რაც თავიდა-
ვანბე: მეგონა, რომ თქვენ არ გსურდათ ჩემი
თხოვნის ასრულება. ოჰ, სულ აი ოქროს მა-
ტყლოსანის ნიშანიც!

მგმონებ

ახლა ხომ ნახე ეს.

კლერხენ

ეს შენ თვითონ ხელმწიფემ ჩამოგკიდა
კისერზე?

მგმონებ

დიახ, ჩემო საყვარელო! ვისაც ეს ძეწკვი და
ნიშანი აქვს იმას უმალლესი უფლება და
უპირატესობა ეძლევა. ჩემი მოქმედების გამ-
კითხველი ქვეყანაზე არაფერ არის, ამ ორდე-
ნის გროსშეისტერსა და რაინდების მოთავე-
თა შეკრებილებას გარდა.

კლერხენ

შენ უშიშრათ შეგიძლია, შენი თავი
მთელ ქვეყანას გააჯევიწო. ხავერდი ჩამეტ-
ნათ მშვენიერია! ოქრომკედის ქსოვილი და

ნაკერიცა! რომ არ იცის კაცმა, საიღამ დაიწყოს სინჯვა

ეგმონტი

იჯერე გული ამის სინჯვით.

კლერხენ

ოქროს მატყლოსანის ნიშანიც! თქვენ რომ ისტორიას მომიყევით და მითხარით: ეს არისა ნიშანი ყველაზე უაღრესი და უძვირფასესი, რასაც კი შრომით და გარჯილობით დაიმსახურებს და იშოვნის კაციო. ეს ძალიან ძვირფასია. მე ეს შემიძლია შევადარო შენს სიყვარულს.—მეც იმას გულზე ვატარებ... მაგრამ შემდეგ კი...

ეგმონტი

რა გინდოდა, მაგითი გეთქვა.

კლერხენ

შემდეგ კი იმას ველარ შეუდარებ.

ეგმონტი

რატომ არა?

კლერხენ

მე ის შრომით და ჯაფით არ შემიძენია. მე ის არ დამიმსახურნია.

ეგმონტ

სიევარულში ეგ სულ სხვანაირია. შენ ის დაიმსახურე, იმიტომ რომ ის არ გიძებნია, და მხოლოდ ისინი მოიპოვებენ მაგას, რომელნიც იმას არ სდევნენ.

კლერხენ

ეს შენითვე ხომ არ მიგიღია? შენ თვითონ შენ თავზე ხომ არ შეგვიმჩნევია ეგ ამჟამური შენიშვნა, შენ, რომელიც მთელს ხალხს უყვარხარ?

ეგმონტ

ხალხისთვის რამე მაინც გამეკეთებინა, რამე შემძლებოდა მაინც მისთვის! იმის მხრით ჩემი შეყვარება მისი კეთილი ნებაა, მეტი არაფერი.

კლერხენ

შე გგონია შენ დღეს რეგენტინთან უნდა ყოფილიყავი?

ეგმონტ

შე იმასთან ვიყავი.

კლერხენ

კარგი განწყობილება გაქვს იმასთან?

ეგმონტი

ეტყობა, რომ აგრე უნდა იყოს, ჩვენ ერთ-მანეთს ზდილობიანათ და თავაზიანათ ვეც-ცევით.

კლერხენ

წმინდის გულით?

ეგმონტი

მე იმისთვის კეთილი მსურს. ყოველს ჩვენ-თაგანს ჩვენ-ჩვენი განზრახვა გვაქვს. მაგრამ ეგ არაფერია. ის არის ძალიან კარგი ქალი, იცნობს თავის ხალხს და ღრმად იცქირება გულში, თუნდ იჭვიანიც რომ არ იყოს. მე ბევრს საჭირ-ბორბოტოს მივაყენებ ხოლმე იმას თავ-ზე, ამიტომ რომ ჩემს მოქმედებაში ის დაფარულს მიზანს ეძებს და მე კი არა მაქვს რა დასაფარავი.

კლერხენ

სულ არაფერი?

ეგმონტი

იმას ნუ დაივიწყებ, რომ რაც უნდა სამაგალითო ღვინო იყოს, თუ დიდხანს ქვევრში

ასხია, უეჭველათ თხლეს დაიღებს შიგ, მაგრამ ორანიელი მაინც უფრო დიდი აუხსნელი არსება და ყოველთვის ახალი გამოცანა იმისთვის. ის მუდამ ასეა დარწმუნებული, რომ ორანიელი ყოველთვის რასმე ფარავს იმის წინაშე. ის ყოველთვის აცქერდება იმის შუბლს, ნეტა რას ფიქრობსო და მიჩერება ფეხებში, თითქოს სურს შეიტყოს, საითკენ ადგამს ნაბიჯსო.

კლერხენ

თვითონ რეგენტინი კი გულჩახვეულია?

ეგმონტ

ხომ იცი, რომ ის გამგებელია, მაშ მაგას რაღა კითხვა უნდა?

კლერხენ

უკაცრავათ, მე მინდოდა მეკითხა, მზაკვარია თუ არა?

ეგმონტ

არც მეტი, არც ნაკლები ყველა იმ პირებზე, რომელთაც სურთ თავიანთი განზრახვა აასრულონ.

კლერხენ

საზოგადოებაში მე ერთიანად დავიბნეოდი. მაგრამ ის მაინც კაცური მხნეობის პატრონია, ის სულ სხვა ქალია, ვინაც ჩვენ ტარტალა და მეოჯახე დედა-კაცები. ის არის დიდი გულადი და თავ-გამოხეტებული.

ეზმონტ

დიაღ, თუ რომ საქმე ძალიან არ დაიფუშა. ამ შემთხვევაში კი ის ცოტა გზა დაბნეულია.

კლერხენ

როგორ?

ეზმონტ

იმას პაწაწა უღვაშები აქვს და ზოგჯერ გულისთქმის ქარებიც აუტყდება. სწორეთ რაინდი დედაკაცია.

კლერხენ

სახელმწიფო დედაკაცია. მე კიდევ მეშინია იმის წინ გასვლა,

ეზმონტ

შენ რომ ეგრე ნშიშარა ხარ? ეგ შიში კი არ უნდა იყოს, ქალური მორცხობაა.

(კლერხენი თვალებს ძირს დახრის, აიღებს იმის ხელს და მიეხრება მას). მესმის რასაც ფიქრობ, საყვარელო კლერხენ, გაბედვ თვალების ამართვა (აკოცებს თვალებში).

კლერხენ

მაცალე გაჩუმება, დაე, შენი თავი მეპყრას. მაცალე თვალებში გიცქირო, შიგ მე ყოველსავე ეპოვებ, — გულის საღვათს, იმედს, სიხარულს და მწუხარებას! (ის შემოაპყვებს ხელებს და უყურებს), მითხარი, თქვი, როდი მესმის... ნუ თუ შენ ეგმონტი ხარ? გრაფი ეგმონტი, რომელსაც ასეთი ხმა აქვს დავარდნილი, რომელზედაც გახეთქებში სწერენ და რომელზედაც სასოებენ მთელი მაზრები?

ეგმონტი

არა, კლერხენ, მე ის ეგმონტი არა ვარ.

კლერხენ

როგორ?

ეგმონტი

ყური დამიგდე, კლერხენ! — დამაჯინე! — (ის დაჯდება, ქალი პაწაწა სკამზე დაიჩოქებს მის წინ,

მიეყუდება და შეჰყურებსიმას). ის ეგმონტი ნაღვლიუ-
ნი, გულ-შეკრული, გულ-ცაფი ეგმონტია,
რომელიც თავს იჭერს და ხან ასე, ხან ისე
უნდა იცვლიდეს თავის სახეს; ის დატანჯული,
გაუგებელი და გაჭირვებულია, მაშინ როდეს-
საც სხვებს ჰგონია, რომ ის მხიარული და
უდარდელიაო; შეყვარებული ისეთი ხალხის-
გან, რომელმაც არც კი იცის, თუ იმას რა
ჰსურს; პატავცემული და მალლა აყვანილი
ესეთი ურდოსაგან, რომელთანაც ვერრას
გამოიწყებ; შემორტყმული ისეთი მეგობრე-
ბით, რომელთაც ის ვერც კი ენდობა. ისეთი
კაცებისაგან თვალყურ-ნადევნები, რომ ცდი-
ლობენ ყოველნაირათ ხელში ჩაიგდონ; მშრო-
მელი და ჯათა-გამწევი, ხშირათ უმიზნო, თით-
ქმის ყოველთვის უჯილდოო... ოჰ, ნუ მათქმე-
ვინებ, რასა გრძნობს ის, რას დარდობს! მაგ-
რამ აი ეს ეგმონტი, კლერხენ, ეს არის მო-
სვენებული, გულგაღებულო, ბედნიერი, შე-
ყვარებული და გაგებულო საუკეთესო გული-
საგან, რომელსაც ისიც აგრეთვე სრულათ

იცნობს და სრულის სიყვარულით და გულ-
დანდობით ამ გულს თავისაზე დააკრავს [მო-
ხვევა), ეს უენი ეგმონტია!

კლერხენ

ოჰ, დაე მოვკვდე.. ქვეყანას ამის უემდეგ
რალა სიხარულის მონიჭება შეუძლია!

მეოთხე მოქმედება

ქუჩა

იეტერ. ღურგალი.

იეტერ

ვი, შენ, მესობელო, სიტყვა მაქვს!

ღურგალი

წადი შენ გზაზე და მშვიდობით იყავი.

იეტერ

მარტო ერთი სიტყვა. ახალი არა არის რა?

ღურგალი

არაფერია გარდა იმისა, რომ ლაპარაკი დაშლილი გვაქვს ხელახლავ.

იეტერ

როგორ?

ღურგალი

მოიწიე აქეთ, სახლისკენ. ფრთხილათ იყავ!
გერცოგ აღბამ მოსვლისა თანავე ბრძანება გამოსცა, თუორი ან სამი კაცი ქუჩაზე შეგროვდა

და ლაპარაკობენ, ისინი განუკითხავათ ჩაით-
ვლებიან სახელმწიფო მოღალატეთო.

ნიტბარ

ვაიმე!

ღურგალი

არამცა და არამც სახელმწიფო გამგეობაზე
არა ფერი თქვათ, თორემ საუკუნოთ დაგატყვე-
ბენ.

ნიტბარ

ვაი, ჩვენო თავისუფლება!

ღურგალი

არაფინ გაბედოსო სახელმწიფო საქმეებზე
ტუდი ლაპარაკი, თორემ სიკვდილით დასჯიან.

ნიტბარ

ვაი, ჩვენო თავო!

ღურგალი

და დიდი საჩუქარი აქვთ დანიშნული მამებს,
დედებს, ნათესაეებს, მეგობრებს, მოსამსახუ-
რებს, თუ, რასაც შინ გაიგონებენ, ყოველსავე
გადასცემენ სამსჯავროს, რომელიც საკუთრათ
ამისთვის გაიმართა.

ნიტტარ

წავიდეთ შინ!

დურგალი

და ვინც ასე მოიქცევა, იმათ ჰპირდებიან, რომ არაფერს გასაჭირს მიაყენებენ არც მათ სხეულს, არც მათ ქონებას.

ნიტტარ

რა მოწყალეაა! რალაც თავი ცუდათ ვიგრძნე მასაქეთ, რაც გერცოგმა ალბამ ქალაქში ფენი შემოდგა. იმიერიდგან მე მგონია ცას შავი ზეწარი გადაეთარა და ისე ძირს ჩამოწოლილა, რომ ყოველი კაცი დახრილი უნდა დადიოდეს, რომ თავი არ შეკრას.

დურგალი

და როგორ მოგეწონა იმის მხედრები? ესენი ხომ სულ სხვა გვარის ზორბები არიან, ვინაჲც ისინი, რომელსაც თვალი მივაჩვიეთ.

ნიტტარ

ფუ, გული ჩამაწყდება, როცა ამისთანა რაზმს ვხედავ, ქუჩა-ქუჩა რომ დადის. კელაპტარსავითაწურული ტაშისა, მტრული შეხედულობა და ყველას ერთი და იგივე ნაბიჯი, რამდენიც

რომ იყოს! და როდესაც გუშაგათ ღგანან და
შენ იმათ წინ გაუვლი, ისე გიცქერენ, თით-
ქოს თვალი ტვინში და გულში გაგიყარესო.
ისე გაჭიმულათ და გაბერილათ უკავიათ თა-
ვი, ასე გგონია ყოველ კუთხეზე საპყრობი-
ლეს მცველი იდგეს. არა, არ მომწონს მე ისი-
ნი. ჩვენი მილიციები, აი, მხიარული ჯარი!
ისინი ცოტათი თავისუფლათ იქცეოდენ, ფე-
ხებს განზე გადგმიდენ, ქუდს გვერდზე მოიქ-
ცევდენ, თვითონაც ცხოვრობდენ და სხვებსაც
არ უშლიდენ ცხოვრებას. ეს საძაგლები კი
სწორეთ მანქანებია, თითქო ყოველ იმათგან-
ში თითო ეშმაკი ზის.

ღურგალი

ერთმა იმათგანმა რომ შესძახოს კაცს: „და-
დექიო“ და თოფი უმიზნოს, როგორ გგონია,
შეჩერდება კაცი, თუ არა?

იბტემარ

სწარეთ მკედარ კაცსავით გავშეშდებოდე.

ღურგალი

წავიდეთ შინ.

ნიტტერ

კარგი არა იქნება რა. მშვიდობით.

სომასტი (გამოდის)

ეი, ძმობილო, ამქრებო!

დურგალი

ჩუმათ. გავსწიოთ.

სომასტი

იციო?

ნიტტერ

ცოდნაზე მეტიც ვიციო.

სომასტი

რეგენტინი წავიდა.

ნიტტერ

ახლა კი, ღმერთო, დაგვიფარე!

დურგალი

ის გვიფარავდა კიდევ!

სომასტი

უცბათ და ჩუმათ მოხდა ეს ამბავი. გერ-
ცოგთან ვერ მოთანხმდა; მან აზნაურობას
აცნობდა, კიდევ დაებრუნდებოდა. არავის არ
სჯერა ეს ამბავი.

დურგალი

ღმერთმა მიუტეოს აზნაურობას, რომ ნება მისცა ყელზე ეს ახალი უღელი დაგვდგომოდა. იმას შეეძლო, რომ ეს არ მომხდარიყო. ჩვენი უფლება დაიღუპა.

ნიბთარ

თუ ღმერთი გწამთ უფლებებზე ნუ ლაპარაკობთ. მე ვგრძობ, რომ სიკვდილით დასჯის სულმა მოატანა, მზეს გამოჩენა აღარ სურს, ღრუბელიც აქოთებულისა.

ნიბთარ

ორანიელიც წავიდა.

დურგალი

მაშ ყველამ დაგვაგლო უპატრონოთ.

სოასტ

გრაფი ეგმონტი კიდევ აქ არის.

ნიბთარ

დაილოცა ღეთის სახელი! ყოველი წმინდანი იყოს იმისი შემწე, რომ კარგათ მოიქცეს. მარტო ის თუ რასმე გვიშეეღის.

ვანუჟე (გამოდის)

ბოლოს ეს სამი კაცი მაინც ვნახე, რომელნიც ჯერ კიდევ არ გალალულან?

იბატარ

თუ ღმერთი გწამსთ, თქვენ გზაზე წადით.

ვანუჟე

თქვენ ზდილობიანათ ვერ იქცევით.

ღურგალი

რა დროს ზრდილობაზე ლაპარაკია. აგიქაფდათ ზურგი? განა მოგირჩათ?

ვანუჟე

ჰკითხე მხედარს შენი ჭრილობა რას გიშეება თქო. მე რომ გალახვას მოერიდებოდი, ჩემს დღეში ვერას გავაწყობდი.

იბატარ

შეიძლება უარესიც დაგემართოს.

ვანუჟე

როგორც გეტყობათ, ჭექა-ქუხილის მოახლოების გამო, თქვენ სხეული საშინლათ დაგბრუშებიან.

დურგალი

შენი სხეულის ნაწილებს სხვაგან მოგრი-
ჩენენ, გაჩუმდით თორე.

ვანგენ

ამ საწყალს თავებს სულ იმედი ეკარგე-
ბათ, როცა შეიტყობენ, რომ სახლის პატ-
რონს ახალი კატა მოუყვანია! ის ცატა
სხვანაირათ მოიქცევა, მეტი კი არაფერი იქ-
ნება. მაგრამ ჩვენ მაინც როგორც უწინ,
იმნაირათვე ნელ-ნელა წავმართავთ ჩვენ სა-
ქმეს, ნუგეშინიათ.

დურგალი

შენ შეუპოვარი ცუდლუტი ხარ!

ვანგენ

საწყალო უგნურო! დაე, გერცოგმა თავის
საქმე აკეთოს. მაგ ბებერ კატას თავების მა-
გივრათ ეშმაკები უჭამია და ვერ ინელებს.
დააცალეთ. იმანაც ხომ უნდა სჭამოს, სვას
და დაიძინოს, როგორც სხვა კაცებმა. მე სრუ-
ლებითაც არ მეშინია, ჩვენ თუ დროს კარ-
გათ მოვიხმართ. ჯერ საქმეს ჩქარა წაიყვანს.

მერე ისიც დაინახავს, რომ სამზარეულოში ძებნების გვერდით წამოწოლა და ღამით მშვიდი ძილი უმჯობესია, ვინამც საკენკზე მოტყუებით რამდენიმე თავის შეპყრობა. ღამიჯერეთ, მე კარგათ ვიცნობ გამგებლებს.

დურბალი

ამისთანა კაცს რა არ მოუვა თავში! მე რომ ჩემს სიცოცხლეში ამისთანა რამე ეთქვა, შიშით ერთს წამსაც ველარ მოვისვენებდი.

ვანჯიე

რა გაწუხებს! თვითონ ღმერთმა არ იცის თქვენისთანა მიწის ჭიების ამბავი, თორემ გამგებელს საითგან ეცოდინება.

იპატჰარ

წყვეული ენის პატრონი!

ვანჯიე

მე ვიცნობ სხვებს, რომელთაც უმჯობესი იქნებოდა ძარღვებში მკერვლის სისხლი სდგომოდათ, ვინამც გმირების გამბედაობა.

დურგალი

რაგინდა მაგითი თქვა?

ვანუჟი

ჰმ, გრაფზე ვამბობ.

ნიტტი

გემონტზე, იმას რისა უნდა ეშინოდეს?

ვანუჟი

მე ერთი საწყალი კაცი ვარ და მთელი წელიწადი შემეძლო თავი მერჩინა იმითი, რასაც ის ერთს სალამოს დააბნევს. და ის მთელ თავის წლის შემოსავალსაც მომცემდა, რომ მეოთხედს საათს მაინც ჩემი თავი ებას მხრებზე.

ნიტტი

შენ შენი თავი მართლა რალაცათ მიგაჩნია გემონტის თმაში უფრო ბევრი ჭკუა არის, ვინამც შენს ტვინში.

ვანუჟი

ჭკუა კი იქნება იყოს, მაგრამ მიგნება კი არა. დიდ-კაცები ყველაზე უფრო ადრე სცდე-

ბიან. იმათ როდი უნდა დაენდობოდეს ეგ-
მონტი.

იპიტარ

რას როშავს, მერე იმისთანა კაცზე!

ვანუან

ღიან, იმიტომ რომ ის მკერვალი არ არის.

იპიტარ

ცუდი ენის პატრონი ხარ!

ვანუან

მე მსურს თქვენი მხნეობა ერთს საათს
მანც გადასულიყო იმის ძარღვებში, რომ
იმას აღეშფოთებინა ის კაცი და იმდენი ეჩმი-
ტა და აეწვა იმისი კანი, რომ ქალაქი დევდო
და წასულიყო.

იპიტარ

თქვენ სწორეთ გიჟსავით ლაპარაკობთ. ის აქ
ისე უშიშრათ არის, როგორც ცაზე ვარსკლავი.

ვანუან

არ გინახავს, რომ მომწყდარი ვარსკლავი
გამქრალიყოს?

კრებული

დურგალი

ენ რას უზამს იმას?

ვანუან

ენა? შენ დაუშლი? ხალხი არ ააჯანყო,
თუ დაიჭირეს?

იბტბრ

აჰ!

ვანუან

თქვენ გვერდებს გამოიმეტებთ იმისთვის
თუ?

სოქსტ

ეჰ!

ვანუან (გაიცინებს)

იჰ, ოჰ, უჰ! თუნდ ყველა ანბანებიც ჩამოს-
თვალეთ, გაიკვირეთ ძალიან. ასეა და ასეც
მოხდება. ღმერთი იყოს იმის მფარველი!

იბტბრ

მე განცვიფრებული ვარ თქვენ უჩრცხვი-
ლობისაგან, მაგისტანა კეთილშობილს პეტრო-
სანს კაცს რისა უნდა ეშინოდეს?

ვანჟენ

გაიძვერა ყოველგან მოგებულა. როცა ის სამჯჯაეროს წინ სდგას ის მახეში აგებს თვით სამართალს. როცა ის თვითონ მოსამართლეა, ის სიამოვნებით მართალს მტყუანათ გამოიყვანს. მე შემხდა ერთი იმისთანა პროტოკოლის გადაწერა, რომლის დამწერს სასახლიდამ ბევრი ქებით და ფულით დაჯილდოება ერგო იმის გულისთვის, რომ იმან გამოძიება ისე წაიყვანა, რომ დამნაშავეთ და ავაზაკათ გამოიყვანა ერთი პატიოსანი კაცი, რომელსაც ემტერებოდნენ.

ღურგალი

კიდევ ცხადი ტყუილი ვაპენტა. რა შეუძლია გამოძიებას, თუ კაცი მართალია?

ვანჟენ

ოჰ, შენ ბელურას თაეიანო? როცა გამოძიებიდამ არა გამოდის რა, შიგ იმას ჩასჩრიან, რაც სურთ. პატიოსნება კაცს წინადაუხედველათ და ამაყად ამოქმედებს. ჯერ წყნარათ დაუწყებენ კითხვას და ტუსადი, რომელიც, როგორც ამბობენ ხოლმე, თავის სიმართლით

ამპარტევანობს, ვულგაშლილათ წარმოსთქვამს იმისთანა რამეებს, რასაც მოხერხებული კაცი დამალავდა. მსაჯულები (ინკვიზიტორები) იმათ პასუხებიდამ ადგენენ ახალ კითხვებს და ელიან იმ დროს, როცა პასუხის გებაში ცოტა რამ ერთი-ერთმანეთის წინააღმდეგი აზრები შეიმჩნევა. მაშინ უცბათ დაუდგმენ მახეს და თუ საწყალს შეეშინდა, რომ აქ მეტი უთქვამს, იქ ნაკლები, ან ღმერთმა იცის რის გულისათვის არ გამოუცხადებია ზოგიერთი გარემოება, ან შეშინებულია სადმე, მაშინ კი გაკეთდა საქმე! გარწმუნებთ, საწყალი კაცი, რომელიც ჩერების ძებნით და ყიდვით რჩება, ისე გულს მოდგინეთ, არ ჩხრეკს ნაგავს იმათ შესაკრებათ, როგორც ეს ბოროტების მჩარხველი სჩხრეკს წვრილმანს, ორნაირად გასაგებს, გადასხვაფერებულს, გადაყენებულს, შეცვლილს, მიგნებულს, უარ-ნათქვამს და გამოტყუილ გარემოებებს, რომ იმათგან ჩატების შესაშინებელი ძონძიანი საფთხოების შედგენა შეიძლოს, და ამით დამნაშავის სურათის ჩამორჩობა მაინც მოა-

ხერხოს. და ამ სმწყალმა ღმერთს მადლობა უნდა შესწიროს, თუ ამ თავის ჩამორჩობის დანახვა შეიძლო.

ნიტტერ

ძალიან გაქნილი ენა არა აქვს?

ღურგალი

იქნება ასე იჭერენ ბუზებს. მაგრამ ბზიკს თქვენი ობობების ქსელის როდი ერიდება

ვანჟენ

ეს ობობაზე ჰკილია. შეხედეთ იმ მაღალ გერცოგს როგორი წვრილი ტანის ობობაა, იმათ გვარი კი არა, რომელთაც სხვილი მუცელი აქვთ და იმდენათ ფიცხი არ არიან, ეგ უფრო გძელ ფეხებიანის გვარისაა და წვრილტანიანების, რომელნიც თუმც ბევრს სჭამენ, მაგრამ არ სუქდებიან, და რომელნიც ძალიან წმინდას და თან მაგარს ქსელს აბმენ.

ნიტტერ

ეგმონტი ოქროს მატყლოვანი ორდენის რაინდია; ვინ გაბედავს იმის ხელის შეხებას? მხოლოდ იმის თანასწორებს შეუძლიან ის

გაასამართლონ, მხოლოდ ორდენის კრებამ უნდა განსაჯოს იმისი მოქმედება; შენმა თავ-ახსნილმა ენამ, შენმა ბოროტმა სინდისმა წამოგაროშვინა ეგ.

პანჯენ

განა მე ამით მისთვის ცუდს ვეძებ? მე რა?... ჩემთვის ვიქნები. ის ძალიან კარგი კაცია. რამდენიმე ჩემი ამხანაგთაგანი სხვა ალაგას იქნება კადეც ჩამოეხრით, იმან კი მხოლოდ წააწვენინა, აცემინა და გაუშვა. ახლა წადით, წადით მე თქვენ ამას თვითონ გირჩევთ. აი იქ მე შევნიშნე, რომ გუშაგი ჯარი მოდის; ისინი ისეთები არ არიან, რომ ეგრე ადვილათ ჩვენთან ძმური ღვინო დალიონ. თვალყური გვეჭიროს და წყნარათ უცქიროთ საქმეს. მე ორიოდე ძმისწული მყავს ქალები და ერთი მიკიტანი. როცა ესენი გაუშასპინძლდებიან და ამის შემდეგ ისინი თუ არ გაშინაურდებიან, ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი მოუშინაურებელი მგლები ყოფილან.

კულემბურგის სასახლე, გერცოგის ალბის სადგომი.

სილვა და გომეც (ერთმანერთს შეხედებიან)

სილვა

გერცოგის სიტყვა აასრულე?

გომეც

სიტყვა-სიტყვათ. ყველა დღიურს გუშაგებს ნაბრძანები აქვთ, დანიშნულს დროს სხვა და სხვა მადენებზე გავიდნენ, რომელიც მე დაუნტუნე; ამას თანავე იმათ უნდა იარონ ქალაქში, რომ წესი არ დაირღვეს? არც ერთმა არ იცის, სხვებს რა აქვს ნაბრძანები, ყოველს იმათგანს სჯერა, რომ ბრძანება მე მაქვს მოცემული, ასე რომ ერთს წამს შეიძლება რაზმი ქალაქს შემოერთყას და ყოველი განასვლულ კარებთან სასახლეში გუშაგი იდგეს. იცი, რა აზრი აქვს ამ ბრძანებას?

სილვა

მე დაჩვეული ვარ თვალ ახვეულს მორჩილებას და ისე ადვილათ, როგორც გერცოგს სხვას ვის დაემორჩილება კაცი? შემთხვევა

და შედეგი ყოველთვის მალე ამტკიცებს, რომ იმას ჩინებული ბრძანება გამოუცია.

გომეც

კეთილი, კეთილი. მე მგონია, საკვირველიც არ არის, რომ შენ ვერე გულ-ჩახვეული და ჩუმი ხარ, როგორც ის, შენ, რომელიც ყოველთვის იმასთან უნდა იყო. მე კი ძალიან მეუცხოვება, რათგან სუბუქ სამსახურსა ვარ მიჩვეული იტალიაში. მე ყოველთვის მორჩილი და ერთ-გული ვარ, მაგრამ ლაპარაკსა და ბაასს ვარ მიჩვეული. თქვენ ყველანი გაჩუმებული ხართ და თავისუფლებას არ აძლევთ თქვენ თავს. გერცოგი მე ძალაღი კოშკი მგონია, რომელსაც შესასვლელი კარები არ აქვს და ფრთიანი გუშაგებიც უყენია. ამას წინათ სადილობის დროს ყლრი მოვკარი მის ზრს ერთ მზიარულ და გულკეთილ კაცზე: ის ერთს საძაგელს სამიკიტნოს ჰგავსო, რომელზედაც მიკრულია ამგვარი განცხადება: „აქ არაყს ჰყი-

დიან,“ და რომელსაც ცუდი კაცები, გლახე-
ბი და ქურდები ესევიანო.

სილვა

და განა საიღუმლოს კარგათ შენახვით
არ მოგვიყვანა იმან ჩვენ აქ?

გომეც

ეს კი მართალია. ეინც მის გაფრთხილე-
ბულ მოთაეობას დაესწრო, იმას შეუძლია თქვას,
მონახავს რამეო. იტალიიდგან აქამდის რო-
გორ მოიყვანა ჯარი, როგორ მოხერხებით
ძვრებოდა მოყვარესა და მტერს შუა, ფრან-
ცუხებში აჯანყებულებსა და კაროლის მომ-
ხრეებს შუა, შევიცარიელებსა და შერიგე-
ბულ გერმანიელებს შუა როგორ ფიცხათ
დაიცვა ჯარში წესიერება და როგორ აღვი-
ლათ და უფათერაკოთ აასრულა ეს საქმე,
რომელიც ყველას ასე საშიში ეგონა.
ჩვენ ბევრი რამ ვნახეთ ჭკუაზე დამყენებელი

სილვა

აქაც ყოველგან ისეთი სიჩუმე და შვიდო-

ბიანობაა, თითქოს აჯანყება სულაც არ ყოფილიყო.

გომეც

ჩვენ რომ მოვედით, მაშინაც თითქმის სულ ყოველგან მშვიდობიანობა იყო.

სილვა

მაზრებში ეხლა კიდევ უფრო მეტი მშვიდობიანობა; და თუ სადმე მოძრაობაშია ვინმე, მხოლოდ იმისთვის, რომ გაიქცეს. მაგრამ მე გგონია ამის გზებაც მალე შეკრამს.

გომეც

აი მაშინ კი საბოლოოთ მოიპოვებს კაროლის მოწყალებას.

სილვა

და ჩვენ კი სხვა საქმე არა ფერხ გვაქვს იმის მეტი, რომ მისი მოწყალება შევირჩინოთ. თუ კაროლი მოვიდა, გერცოგი უეჭველად დარჩება და ვისაც ის წარაგენს, იმას კაროლი უჯილდოვოთ არ დააგდებს.

გომეცი

შენ გგონია, კაროლი მობრძანდება?

სილვა

იმდენი მზადება აქვთ, რომ იმისი მოსვლა
შესაძლებელი საქმე მგონია.

გომეც

ეს მზადება მე კი ვერ მარწმუნებს.

სილვა

მაგას მაინც ნუ იტყვი: თუ კაროლს
მოსვლის განზრახვა გულში არა ჰქვს, ცხადია
იმას სურს, რომ სხვას მისი მოსვლა სჯეროდეს.

ფერდინანდი (ალბას უკანონო შვილი)

მამაჩემი ჯერ არ გამოსულა?

სილვა

ჩვენ იმას უცდით.

ფერდინანდი

თავადები მალე მოვლენ.

გომეც

დღეს უნდა მოვიდნენ?

ფერდინანდი

ონარიელი და ეგმონტი.

გომეც (სილვას ჩუმათ)

მიეხვდი, რაც ამბავია.

სილვა

შენთვის შეინახე.

გმრცოგი ალბა

(როცა გამოდის, მოსამსახურეები გზას უტყვენ)

გომეც

გომეც (წინ წადგება)

ბატონო!

ალბა

ყარაულები ხომ დაარიგე და დააყენე თავ-
თავის ალაგს?

გომეც

როგორც თქვენი ბრძანება იყო. დღიური
გუშაგები—

ალბა

კმარა. შენ დერეფანში მოიციადე. სილვა
შეგატყობინებს, როცა უნდა გამოიყვანო ისი-
ნი ერთად და სასახლის გასავეალ კარებში
უნდა დააყენო. დანარჩენი შენ იცი.

გომეც

ღიად, ბატონო (გადის)

ალბა

სილვა!

სილვა

აქ გახლავარ.

ალბა

რასაც დიდი ხანია შენში ვაფასებ, მხნეობას, თავ გამომეტებას, ბრძანების მტკიცე ასრულებას, ყოველივე ღღეს უნდა გამოაჩინო.

სილვა

გმადლობთ, რომ მაძლევთ შემთხვევას დამტკიცო, რომ ყოველთვის მი იგივე ვარ.

ალბა

როგორც კი თავადები ჩემთან მოვლენ, მაშინვე დაეშურე ეგმონტის მდივნის დასაჭერათ. დანარჩენების დასაჭერათ, ვინც კი უნდა დატუსაღდეს, ხომ ყოველივე მომზადებული გვაქვს?

სილვა

დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ. ისე მტკიცეთ და უცვალებელათ დაეცემა იმათ მათი ბედის წერა, როგორც კარგათ გამოანგარი-

შებული მზის დაბნელება.

ალბა

ხომ ნიადაგ თვალი უჭირავთ იმათზე?

სილვა

ყველაზე; ეგმონტზე კი სხვაზე უფრო. მარტო ის ერთია, რომელსაც თავისი ყოფა ქცევად არ გამოუცვლია; მას აქეთ რაც თქვენ აქ ბრძანდებით. მთელი დღე დასეირნობს და ცნენებს იცვლის, პიტყობს სტუმრებს, ყოველთვის მხიარულია და სადილზე შემქცევი, თამაშობს ძელებს, სროლა აქვს და ღამით საყვარელთან მიიპარება. სხვებმა კი ამის მაგიერათ, შესანიშნავათ შეაჩერეს თავისებური ცხოვრება; ისინი თავთავიანთ სახლში ზიან; გარედამ რომ შეხედო, გეგონება თითქოს შინ ავით მყოფები ჰყვანანო.

ალბა

მაშ ჩქარა, თორემ ისინი რომ არ ვვინდა ისე მოარჩებიან.

სილვა

ჩემი თავი იყოს მათი თავდები, თქვენის

ბრძნებისამებრ ჩვენ იმათ ნამეტანი თავაზიანობით ვეპტრობით- ეს იმათ აწინებს, მაგრამ პოლიტიკით მაინც ძალდატანებულ მადლობას გვეუბნებიან. ისინი გრძნობენ, რომ მათთვის ყველაზე უგონიერესი გაქცევა იქნებოდა. ვერავინ ველარ ბედავს ნაბიჯის წინ წადგმას, აღარ იციან რა ქნან. შეერთებას ვერ ახერხებენ. და ამქრობის სული როდი ვისმე აძლევს ნებასა ცალცალკე რამე გაბედონ. იმათ სურთ რომ ყოველივე ეჭვი თავიდან აიცილონ, და ამით უფრო და უფრო საეჭვონიხდებიან. სიხარულით ვნიშნავ, რომ, თქვენნი განზრახვა ბეჯითად ასრულდება.

ალბა.

მე მართლ. ის მახარებს, რაც ასრულებულია, და ადვილათ არც მაშინ ვხარობ, ამიტომ რომ ყოველგის ისეთი რამე რჩება, რომელიც ჩვენი საფიქრებელი და საშიშოა. ბედი და უდგრომელია, ხშირათ უბრალო და უღირსი საქმეა მოწონებაში და რაც კარგათ მოსაზრებულია ის კი დარჩება გაკიცხული უხეირო

ბოლოს გამო. მოიცადე, სანამდის თავადები მოვიდოდნენ: მაშინ გომეცს ბრძანება მიეცი, ქუჩები ჯარებით შეკრას და თვითონ შენ დაეშურე, რომ ეგმონტის მდივანი და სხვები შეიპყრო, რომლებიც მოხსენებულა ბრძანებაში. ესეები რომ შეასრულო, მოდი აქ და ყოველივე მოახსენე ჩემ შეილს, რომ რჩევაში მომიტანოს ამბავი.

სილვა

იმედი მაქვს ამ საღამოს თქვენ წინ გამოცხადება შემეძლება.

ალბა (შვილს მიუახლოვდება, რომელიც აჭამდის ღერეფანში იდგა)

სილვა

ჩემს თავს ვერ გამოუტყდები, თორემ ჩემი იმედი როგორღაც, საეჭვოა. მეშინია, ვაი თუ ისე არ იქნეს, როგორც ის ფიქრობს. მე ვხედავ ჩემ წინ სულებს, რომელნიც გაჩერებული და ჩაფიქრებული სწონიან შავს სასწორზე თავადებისა და უთვალავი ხალხის ბედს. ნელა გადად-გადმოდის სასწორის ისარი და არ

ჩერდება შუა ალაგს. მსაჯულნი ღრმათ ჩაფი-
კრმბულნი მეჩვენებიან. ბოლოს სასწორის
აქეთა მხარე დაეშვა, იქითა აღის თავი ნება-
ზედ, ბედმა დაჰქროლა და საქმე გადაწყდა
(გაღის)

ალბა (ფერდინანდი უკან მოსდევს)

რა ამბავია ქალაქში?

ფერდინანდი

ყველა მოვალეობის მორჩილია, მე დიდ-
ხანს დავსვირბობდი ერთი ქუჩითგან მეორე-
ზე, თითქო დროს გასატარებლათ. თქვენმა
ქალაქში განაწილებულმა გუშაგებმა ისეთს
შიშში ჩააგდო ხალხი, რომ ჩუჩუნიც აღარ
არის. ქალაქი ისეთ ველს დაემსგავსა, სადაც
შორს ჰქეკა მორსმის და ამისა გამო ყოველი-
ვე მიმალულა; არც ფრინველი, არც ცხოვე-
ლი აღარსაით სჩანს, გარდა ზოგიერთის, რომ-
ელიც შეშინებული მირბის თავის ბინაზე.

ალბა.

სხვა არა შეგხვედრია რა?

ფერდინანდი

ეგმონტი თავის მხლებლებით შაიდანზე მოდიოდა ცხენით. ჩვენ ერთმანერთს მივემ-
შვიდობეთ: ის იჯდა ერთს გატარეულ ბედა-
ურზე, რომელიც ვაქე. „ვეცადოთ ცხენების
გახედნაო, დაიძახა, მალე დაგვეჭირდებო.“ მე-
ორეთ კიდევ გნახავ დღესო, მითხრა, თქვენის
მოპატიჟების თანხმით მოვალაო თქვენთან
რჩევაში.

ალბა

მეორეთ გნახავს.

ფერდინანდი

რაც აქ რაინდებს ვიცნობ, ყველაზე უფ-
რო ის მომწონს. როგორც სჩანს, ჩვენ დავ-
მეგობრდებით

ალბა

შენ კიდევ ყოველთვის ჩქარი გულისა ხარ
და თავ-დაუკავებელი. მე ყოველთვის გამჩ-
ნევ შენ დიდისშენის ცუბუქ ხასიათს, რომელ-
საც ის მე უპარობოთ ხელში ჩამიგდო. გა-

რეგან შეხედულებას შენ მრავალს საშიშარს
კავშირში ჩაუთრევიხარ.

ფერდინანდი

თქვენს ნებას მე ყოველთვის ვემორჩილები
ალბა

შენს ახლოგაზდა სისხლს უნდა ვაპატიო-
ეს სუბუქი გულის თქმა, ეს უდარდელი მხი-
არულება. მაგრამ არ დაივიწყო, რა საქმის-
თვის ვარ გამოგზავნილი და რა ნაწილი მიწ-
და გიზიარო.

ფერდინანდი

გამახსენეთ და ნუ დამზოგავთ, სადაც სა-
ჭიროთ დაინახოთ.

ალბა (ცოტახანს შემდგ)

ჩემო შეილო!

ფერდინანდი

მამაე!

ალბა

მთავრები მალე მოვლენ, ორანიგელი და
ეგმონტი მოვა. დაუნდობლობა არ გეგონოს,
რომ მარტო ახლა გიმხელ იმას, რაც უნდა

მოხდეს: ისინი აქედგან აღარ უნდა წავიდნენ.

ფერდინანდი

რა აზრი გაქვს?

ალბა

გადაწყვეტილია, ისინი უნდა დატყვევდნენ. — რამ გავაშტერა. გაიგონე, შენ რა უნდა ქნა; როცა ეგ ასრულდება, მიზეზს მაშინ შეიტყობ, ახლა მაგის ახსნის დრო არ არის. მე მსურს მარტო შენ მოგელაპარაკო ხოლმე უმძიმეს და უსაიდუმლოეს საქმეებზე. ჩვენ ორივეს ერთი მაგარი კავშირი შეგაერთებს; შენ ჩემი ღირსეული და საყვარელი შეილი ხარ; მე მინდა ყოველივე შენ მოგანიჭო; მე მარტო ის კიარა მსურს, რომ შენ თავში მორჩილების ჩვეულება ჩაგიბეჭდო: მინდა გადმოგცე ეს ნიჭი, რომ მოჭრით შეგეძლოს ლაპარაკი, უბძანო, განზრახვა ასრულო, მინდა დაეტოვო შენთვის — დიდი მემკვიდრეობა, კაროლისთვის — ძალიან საჭირო ყმა მინდა გიანდერძო შენ ყველაზე უძვირფასე-

სი ჩემი თვისება, რომ შენს ძმებში გარევა-
-სასირცხოთ არ გქონდეს.

ფერდინანდი

როგორ შემძლია გადვიხადო შენი სიყვა-
რული, რომელიც მარტო მე მომაგე, მაშინ
როდესაც მთელი სამეფო შენ წინ თრთის!

ალბა

ახლა გაიგონე, რა უნდა ქნა. როგორც კი
მთაერები მოვლენ, ყოველი გასაეალი კარი
სასახლეში მუშაგით უნდა იყოს დაჭერილი.
ეს გომეცს აქვს ნაბძანები. სილვა უნდა დაე-
შუროს, რომ ეგმონტის მდივანი და სხვა სა-
ეჭვო პირები შეიპყრას. შენ გუშაგებს წესიე-
რათ მოუვლი, კარებთან და ეზოში, ყველაზე
უფრო ადრე ამ ახლო ოთახებში დააყენე
ძალიან საიმედო კაცები; სანამდის სილვა
დაბრუნდებოდეს, დერეფანში მოიტყადე და
მოძიტანე რამე უბრალო ქალღმერთი, რომ-
ლითაც შევიტყობ, რომ იმას თავისი მონდო-
ბილობა შეუსრულებია. მერე ზალის წინ იდექი,
სანამდის ორანიელი არ წავა; გაჰყევი. მე აქ

ეგმონტს მოვაცდევინებ, ვითამც და კიდევ მსურდეს იმის სათქმელათ. დერეფნის ბოლოს ორანიელს ხმალი მოსთხოვე, გუშავს დაუძახე და ეს საშიში კაცი ჩქარა დაიჭირე. ეგმონტს კი მე აქ შეეცაყრობ.

ფერდინანდი

თქვენს ნებას შეეასრულებ; მამავ, თუმცა პირველია ჩემგან მისი გულ-დამძიმებულათ და ნაღვლიანათ შესრულება.

ალბა

მოგეტყვება: ეს დღე პირველი დიდი დღეა შენს სიცოცხლეში.

სილვა (შემოდის)

ან ტვერპენითგან შიფრიკია. ორანიელის წიგნი გახლავთ! ის არ მოდის.

ალბა

ეგ შაკრიკმა თქვა?

სილვა

არა გული მეუბნება.

ალბა

ჩემი ბოროტი სული ამბობს შენი პირით

(როცა წიგნს წაიკითხავს ორივეს ანიშნებს და ისინი დერეფანში გავლენ. ის მარტო რჩება წინა სცენაზე)
 არ მოდის! უკანასკნელ წამამდის არ უნდა წინააღმდეგათ თავი გამოიჩინოს. ის ბედავს, არ მოსვლას! ამ შემთხვევაში, მოულოდნელათ, გონიერი საკმაოთ გონიერათ მოიქცა, რომ წარმოუდგენელ გამბედაობას დაადგა!...
 ჟამი მოახლოვდა. ცოტალა დარჩომია საათის ისარს გასავლელათ და დიდი საქმე ან ასრულდება, ან ხელითგან წაგვივა, სამუდამოთ წაგვივა; ამიტომ რომ იმას ვერც მოეწევი და ველარც დაფარავ. დიდ ხანს მოსაზრებით ავწონე ყოველივე ესენი, წინათვე წარმოვიდგინე ეს შემთხვევა; გადაჭრით გადავწყვიტე, როგორ უნდა მოვქცეულიყავი, ეს შემთხვევა რომ ასრულებულიყო. და ახლა, როცა საქმე შესრულებაზეა მიმდგარი, ძლივს ვიმაგრებ თავს, არ შევირყე და ჩემ გულში საქმეს კიდევ ყველა მხრით ვსწონავ. ვითამ სჯობია სხვები შევიპყრო, როცა ის ჩემი ხელითგან წასულია?

დავიცადო, ვაი თუ ეგმონტი და ამდენი იმისა მომხრენი სულ გამიძვრენ ხელითგან, რომელნიც ამჟამათ და იქნება მართო დღეს მყავან ხელში. ნუ თუ ბედმა შენც დაგამარცხა, შენ, დაუმარცხებელიო! რა დიდი ხნის ნააზრევია! რა კარგათ არის მომზადებული, რა დიდი და შევნიერი პლანია! რა ახლოა იმედი თავის მიზანთან. და ახლა, ამ საქმის გადაწყვეტის ჟამს შენ ორ ცეცხლს შუა ხარ; თითქოს დახურულ ყუთითგან გამოუცნობელის მომავლის ბედის წერილს იღებ. რაც ხელში მოგყვა, ის ბედის წერილი, ის ბილეთი ჯერ კიდევ შეხვეულია, გამოუცნობია, ან მოგებაა, ან წაგება (შეჩერდება, თითქოს რაღაც მოესმაო და ფანჯრისკენ წავა) ის არის!.. ეგმონტი! მხიარულათ მოჰყავხარ შენს ცხენს, ის არ კრთება სისხლის სუნზე, და იმ მოჩვენების დანახვაზე, რომელიც მოვლვარე ხლმით აღჭურვილი შენ ჭიშკართან შემოგეგებაჲ.. გადმოხტი. ახლა ერთი ფეხი საფლაფში ჩაადგი... ახლა ორივე ფეხები! მოეფერე, დიახ, გავაზე ხელი გადუსვი უკან ასკნე-

ლათ, აქ მოყვანისთვის მაღლობის ნიშნათ. აღარა მაქვს რა სარჩევი. ისე ბრმათ, როგორც დღეს მოდის, ეგმონტი მეორეთ აღარ ჩაგვიგდებს თავს ხელში! გესმისთ!.. (ფერდინანდი და სილვა შემობრბიან) აასრულეთ, რაც გიბძანეთ. მე ჩემს გადაწყვეტილებას აღარ გამოცვლი, რაც უნდა მოხდეს. მე ეგმონტს აქ მოვაცდევინებ, სანამდის სილვასაგან ამბავი არ მომივა. ახლოს იყავი. ბედი შენ უალრეს პატივს გართმევს— კაროლის უპირატესი მტრის დაჭერისას. (სილვას) დაეშურე. (ფერდინანდს) შეხვდი. (ერთ წამს ალბა მართო რჩება და ჩუქათ წინ და უკან დადის).

ეგმონტი (შემოდის)

მე მოველ კაროლის ბძანების მოსასმენათ, შევიტყო, რა სამსახურს ითხოვს ჩვენის ერთგულებისაგან, რომელიც საუკუნოთ იმისთვის არის.

ალბა

ყველაზე უწინ იმას ჰსურს, რომ თქვენი რჩევა მოისმინოს.

ეგმონტი

რა საქმეზე? ორანიელიც მოვა თუ არა? მე
ის აქ მეგონა.

ალბა

ჩემთვის ძალიან საწყენია, რომ ამისთანა
მძიმე ჟამს იმან გვემტყუნა. კაროლსა ჰსურს
თქვენი რჩევა და აზრი შეიტყოს იმაზე, თუ
რა საშუალებით დავამშვიდლოთ ეს ქვეყანა.
იმას იმედიც აქვს, რომ თქვენ დიდის მხნეო-
ბით დაეხმარებით ამ შფოთის დასაწყენარებლათ,
და მაზრებში სრული და ხანგრძლივი წესიერე-
ბის დასამყარებლათ.

ეგმონტი

თქვენ ჩემზე უკეთ სცნობთ, რომ ყოვე-
ლვე დიდი ხანია დამშვიდდა და კიდევ უფრო
დამშვიდებულიც იყო, სანამ ეს ახალი მხედ-
რები არ მოვიდნენ და ხელ ახლავ შიშით და
ეჭვით ააშფოთეს ყველასი გონება.

ალბა

მე მგონია, თქვენი პასუხით გასურთ ის აზრი

გამოთქვათ, რომ კაროლი უფრო გონიერთ
მოიქცევოდა, რომ მე აქ არ გამოვეგზავნე.

ეგმონტი

უკაცრავათ, კაროლს უნდა გამოვეგზავნა
ჯარი, თუ ჯაზზე ათასჯერ უფრო მეტი გავ-
ლენა თვითონ მისი დიდებულების პირად
მობძანებას ექნებოდა,—ამის განსჯაში შესლა
ჩემი საქმე არ არის. ჯარი აქ არის, კაროლი
კი არ მობძანებულა. მაგრამ ჩვენ ძალიან
უმაღური უნდა ვყოფილიყავით, ძალიან უყუ-
რადლებო, რომ არ გვახსოვდეს, რა დავალება
მიგვიძღვის რეგენტინის წინაშე. გამოვტყდეთ,
რომ იმან გონიერი და მხნე მოქმედებით
თავის გავლენით და სახელით, შეგონებით
და ხერხიანის ყოფა-ქცევით აჯანყებულები
დააწყნარა და მთელ ქვეყანას აკვირვებს, რომ
იმან რამდენიმე თვის განმავლობაში აჯანყე-
ბული ხალხი ისევ თავის მოვალეობაში
ჩააგდო.

ალბა

ამას არ უარეყოფ. შფოთი დაწყნარებულა

ყოველი კაცი თავის მოჩილებების საზღვარში
ჩადგა. მაგრამ ყოველს იმათგანს თავის ნება-
ზე არ შეუძლია ამ მოჩილებიდან ხელახლად
გამოსვლა? ვინ დაუშლის ხალხს, რომ კიდევ
თავი არ აიშვას? სად არის ძალა იმის დასა-
ჭერათ? ვინ დაგვაჯერებს, რომ ის შემდეგ-
შიაც ერთგულათ და მოჩილათ მოიქცევა?
მარტო იმათი კეთილი სურვილია ამ საქმეში
ჩვენი თავდები.

ეგმონტ

ნუ თუ ხალხის კეთილი სურვილი უფრო
სარწმუნო და პატიოსანი თავდებობა არ არის?
ღმერთო! კაროლისათვის იმაზე უფრო საი-
მედო რაღა იქნება, როცა ყველანი ერთის-
თვის არიან და ერთი ყველასთვის? მეტი გულ
დაიმედება რაღა იქნება შინაურს და გარეშე
მტრის წინააღმდეგ?

ალბა

ჩვენ ჩვენს თავს ვერ დავარწმუნებთ, რომ
ახლა ამ მაზრებში სწორეთ ვგრე იყოს.

ეგმონტი

გაშოსცეს კაროლმა საზოგადო შენდობა დაამშვიდოს ხალხის გული, და მალე ენახავთ, რომ ერთგულობა და სიყვარული კვლავ დამყარდება გულდანდობილებასათანავე.

ალბა

და ვინც კაროლის დიდებულება და წმინდა სარწმუნოება შეურაცხყო, იმას თავისუფლათ სიარული და დაუსჯელათ ცხოვრება შეეძლება, რომ სხვებს ცხად მაგალითად უდგეს, რომ საშინელი ბოროტება განუკითხველი და დაუსჯელი რჩება.

ეგმონტი

ნუ თუ ჭკუა-შეშლილობა და სიმთერაღე არ უნდა მიეტეოს და ისე დაისაჯოს, როგორც მძიმე დანაშაულობა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა მტკიცე დარწმუნება და იმედია, რომ ავი აღარ დაბრუნდება. განა ყველაზე უფრო დაცულნი, ყველაზე უფრო ნაქებნი თანამედროეთა და შთამომავალთაგან ის მეფეები არ არიან, რომელთაც იცოდენ მათი ღირსე-

ბის შეურაცხყოფის შენდობა, შებრალება და აზრათ ჩაგდება? ნუ თუ ისინი მაშინ არ შეედრებოდენ თვით ღმერთს, რომელიც იმდენათ მაღლა დგას, რომ მას გმობა ვერც კი აწვდება?

ალბა

დიახ, სწორეთ ამისგამოც კაროლმა დვთისა და იმის სარწმუნოების დიდებისთვის უნდა იბრძოლოს და ჩვენ — კაროლის დიდებულებისათვის. რის დასჯასაც კაროლი არ იკადრებს, ის ჩვენ უნდა ვსდევნოთ. ჩემის აზრით, არც ერთი დამნაშავე არ უნდა დარჩეს დაუსჯელი.

ეგმონტი

დარწმუნებული ხარ, რომ ყველას მიეწევი? განა ყოველ დღე არ გვესმის, რომ შიში იმათ ერთი ალაგითგან მეორე ალაგს სდევნის და მირეკავს ამ ქვეყნითგან? მდიდარნი თავის ქონებით და ცოლშვილით ამ ქვეყნითგან გადიან. ღარიბნი ჩვენს მეზობლებს ახმარებენ თავის სასარგებლო შრომას.

ალგა

სწორეთ, თუ იმათ წინ არ დაუდევით. ამისთვის რჩევას ითხოვს კაროლი ყოველ მაზრისაგან და სასტიკ მოქმედებას—ყოველ გამგებლისგან, და არა იმის ამბავს რაც არის, რაც შეიძლება რომ შემდეგ მოხდეს, თუ ასე დარჩა ყოველივე, როგორც ახლა არის. როცა დიდს ბოროტებას თვალს წინ ხედავს კაცი, და იმედით თავს იტყუებს, დროების იმედით რჩება, ხანდისხან რამე მძლავრ მოქმედებას ახერხებს, რომ ამის ხმა გავარდეს და სხვებს დაანახოს რომ იმას რალაციის ქმნა უნდაო, როცა იმას ხელის განძრევაც არ სურს,—განა ამით ის ეჭვს არ ბადებს, რომ იმისთვის აჯანყება საამო საქმეა, რომ ის არეულობას კი არ ატენს, მაგრამ საგანგებოთ აგროძელებს?

ეგმონტი (კინალამ აინთება, მაგრამ თავს დაი-
 ეჭვს და ცოტა გაჩუმების შემდეგ დამშვიდებით
 ამბობს.)

ყველა კაცის აზრი არა სჩანს და მრავალნი
 აზრიან ისეთნი, რომ მათი აზრი ცუდათ ესმისთ

სხვებს. ყოველგან იმის, რომ კაროლს იმდენათ ის კი არ სურს, რომ მაზრები ყოველგან კარგათ შედგენილი კანონებით განიგებოდესო, სარწმუნოების პატივისცემა დამყარდეს და თავის ხალხს საზოგადო შეიღობიანობა მინისტერსო, რამდენათაც ისა, რომ ისინი სრულებით დაიმორჩილოს, მათი ძველი სიმათლეები დაარღვიოს, მათი ქონება მიითვისოს, თავად-აზნაურობის შეენიერი უფლება შეაფიწროვოს, რომლის გულისთვისაც ისინი მეფეს თავიანთ სამსახურს, ქონებას და სიცოცხლეს სწირვენ. ამბობენ სარწმუნოება მხოლოდ ერთი შეენიერი ფარდააო, რომლის უკან უფრო ადვილათ გვიმზადებენ ამ საზარელ განზრახვებს. ხალხი მუხლს იყრის, ლოცულობს წმინდანებზე, რომელთა სურათები ფარდაზეა გამოხატული, და იმის უკან კი მოდარაჯებულნი არიან მახის მგებლები, რომელსაც ხალხის ხელში ჩაგდება სურს.

ალბა

ნუ თუ ეს შენგან უნდა მესმოდეს?

ეგმონტი

ეს ჩემი აზრი ვრ არის! ეს მარტო ისაა, რასაც ყოველგან ამბობენ და აცხადებენ დიდი და პატარა, გიჟი და გონიერი; ნიდერლანდელებს ეშინიან, რომ ორთა უღელი არ დადგან კისერზე და ვინ დააიმედებს იმათ, რომ თავისუფლება არ მოეშლებათ?

ალბა

თავისუფლება? შეენიერი სიტყვაა, ვინც კარგათ გაიგებს. როგორი თავისუფლება უნდათ იმათ? რა არის თავისუფლება ყველაზე უფრო თავიაუფალი კაცისა? ის არის რომ კეთილის ქმნა შეეძლოს. და კაროლი იმათ ამას არ დაუშლის. არა, არა! იმათ თავისუფალი კი არ ჰგონიათ თავი, თუ არ შეეძლებათ თავის თავის და სხვისი ვნება. უმჯობესი არ იქნებოდა სულ ხელი აეღო, ვინამც ამისთანა ხალხის მმართველათ იყოს? გარეშე მტერი რომ კარზე გვადგეს—რომელზედაც არც ერთი მოქალაქე არ ფიქრობს, ამიტომ რომ ის გართულია თავის საკუთარ საქმეებში, —და კაროლს

დასჭირდეს შემწეობა, ესენი მაშინ ერთმანეთ-
ში უთანხმოებას ასტეხნენ და მტრის მომხრე-
ნი ხდებიან. ბევრათ უმჯობესია იმათ კაცმა
ძალა დაატანოს, ბავშვებსავეთ ხელში დაი-
ჭიროს და რომელიც იმათთვის უმჯობესია,
იმ გზაზე ბავშვებსავეთვე ატაროს. დარწმუნე-
ბული იყავი, რომ ხალხი არც გონიერდება.
ხალხი ყოველთვის ბავშვია.

ეგმონტ

აგრეთვე როგორც კაროლი იშვიათად მია-
წევს გონიერების ასაკამდე, ადვილათ არ უნ-
და მიენდობოდეს ბევრი ბევრს, ვინამც მარ-
ტოს ერთს? და ერთს კი არა, რამდენიმეს,
რომელნიც ბატონზე არიან დამოკიდებულნი
და იმის ჭვალწინ ბერდებიან, მარტო იმათ,
უეჭველია, რგებიათ უფლება გონიერები შე-
იქმნენ.

ალბა

შეიძლება ეს ასე იმიტომ იყოს, რომ ისი-
ნი არასოდეს თავის თავზე არ არიან დანდო-
ბილნი.

ეგმონტი

ამიტომაც არაფერს იმით თავს არ მიანდობს. რაც ჰგსურთ ის ქენით. მე შენს კითხვაზე ასე მიქვამს და განმიმეორებია: საქმე ცუდათ მიდის, ის ასე ვერ წაეა. მე ჩემს თანამემამულეებს ვინცნობ. ისინი ღეთის გაჩენილ მიწაზე სიარულის ღირსნი არიან, ყოველი მათგანი თავის თავისუფალია, პაწაწა მეფეა, გულმაგარი, მარდი, მოხერხებული, ერთგული, თავის ძველი ჩვეულების მიმყოლი. ძნელია იმათი ნდობის მოპოება; მაგრამ ადვილია იმის შენახვა. ჟინიანი და მამაცია! იმათი შევიწროება შეიძლება, მაგრამ დამონაგება კი არა.

ალბა (რამდენჯერმე მიიხედ-მოიხვდავს თავის გარშემო)

შეგიძლია შენ, ყველა ესენი კაროლს წინაშე გავიმეორო?

ეგმონტი

უბედურება იქნებოდა თუ იმის თვალწინ ყოფნას ჩემი შეშინება შეეძლო. იმისთვის და იმის ხალხისთვის ბედნიერება იქნება, თუ

მხნეობას არ დამიკარგავს და გულდანდობას
შთამინერგავს, რომ კიდევ მეტი უთხრა.

ალბა

რაც სასარგებლოა იმის მოსმენა მეც ისე
შემიძლია, როგორც იმას.

ეგმონტ

მე იმას ვეტყობდი: მეცხვარე ადვილათ მიი-
რეკვს წინ თავის ჯოგს, ზარი უწინააღმდეგოთ
ეწევა თავის უღელს, მაგრამ როცა კეთილ-
შობილს ცხენს შენ საჯდომათ ამზადებ, ჯერ
უნდა შეიტყო კარგათ იმისი ხასიათი, მარტო
გონიერი რამ გონიერთ მოთხოვო. იმისთვის
სურთ მოქალაქეებს თავისი ძველი წესდება და-
იცვან, და ნახონ თავის ქვეყნის კაცების
ხელში თავის საქმეების გამგეობა, რომ იციან,
როგორც რიგია ისე წაიყვანდენ საქმეს და
იმედი აქეთ იმათი თავგანწირულებისა და თა-
ნაგრძნობისა თავის ბედ-იღბალში.

ალბა

ნუ თუ მეფეს იმდენი ძალა არ უნდა ჰქო-
ნდეს, რომ ეს ძველი ჩვეულება გამოსცვა-

ლოს? ნუთუ ეგ მისი საუკეთესო უფლება და ხვედრი არ არის? რა არის მუდამი ამ ქვეყანაში? ნუთუ მარტო სახელმწიფო გამგეობა უნდა დარჩეს შეუცვლელი? ნუთუ დროს განმავლობაში არ უნდა შეიცვალოს ყოველნაირი დამოკიდებულება მით უფრო — წესდებულება, რომელიც ათას ნაირი შეწუხების მიზეზათ ხდება, იმისთვის რომ ის აღარ აკმაყოფილებს ახლანდელს ხალხის მდგომარეობას? მეშინია იმიტომ არ იყოს ეს ძველი წესდებულება ასე საყვარელი, რომ იქ ძლიერი და მოხერხებულნი პირნი შიგ. თავს იფარვენ ან იმალებიან ხალხის და სახელმწიფოს საწინააღმდეგოდ.

ეგმონტი

და ეს თავის ნებითი გადაკეთება, ეს ნიადაგი სხვისი უფლებების დარღვევა უმაღლესი მთავრობის მხრით განა იმას არ ამტკიცებს რომ ერთს კაცს სურს ის მოიქმედოს, რაც ათასმაც ვერ უნდა გაბედოს? იმას ჰსურს მარტო თავის თავს მიანიჭოს თავის უფლება,

რომ ყოველი თავისი სურვილის დაკმაყოფილება ყოველი თავისი აზრის შესრულება შეიძლოს. და ეთქვათ, ჩვენ მივეწოდებით იმას კეთილს და გონიერ კაროლს, დაგვიდგება ის თავისი შთამომავლობის თავებდათ? აღვითქვამს, რომ არც ერთი იმათგანი არ იხებებს უპატივცემულოთ და დაჩაგრვით ჩვენს მართვას? ვინ დაგვიფარავს ჩვენ სრულის თვით მწებელობისაგან, იმან რომ თავის მოსამსახურე დაახლოვებული კაცები გამოგზავნოს და იმათ რომ ხალხის და მისი საჭიროების უცოდნელათ, როგორც თვითონ ჰსურთ, დაუწყონ ხალხს შმართვა და გამგეობა, არა ვითარი წინააღმდეგობა არ იგრძნონ და ყოველი პასუხის გებისაგან თავიანთი თავი გათავისუფლებული ჰგონონ?

ალბა (ხელახლავ თავის ფარეზა იხედება)

აღვილათ გასაგები საქმეა, რომ კაროლი თავის თავათ შეფობს, და თავისი ბრძანების აღმასრულებლათ იმათ ნიშნავს, ვისაც ეს

უკეთ ესმის, ვისაც მისი გაგება სურს და ვინც მას ერთგულათ ასრულებს.

ეგმონტი

მაშ ეგოდენათ აღვილათ გასაგები ისიც არის, რომ მოქალაქეებს სურდესთ, რომ მათი საქმეების მმართვეა იმისთანა პირს ებაროს, რომელიც იმათვე ქვეყანაში დაბადებულია და აღზდილა, რომელსაც სამართალი და უსამართლოება ისე ესმის, როგორც თვითონ მოქალაქეებს და რომელიც იმათ, როგორც თავის ძმებს ისე უყურებს.

ალვა

მაგრამ თავად აზნაურობას რომ თავის უმდაბლესს ძმებთან თანასწორათ არ გაუყვია სიმდიდრე?

ეგმონტი

ეს რამდენიმე საუკუნეების წინეთ მომხდარა და ახლა სრულებით შურით არ უყურებენ ამ საქმეს. მაგრამ გაუჭირველათ უცხო კაცები რომ გამოგზავნონ, რომელთაც მეორეთ სურთ ხალხის ხარჯით გამდიდრება, და

ხალხმა თავის თავი მათ შეუწყნარებელ, აუ-
ლაგმელ და გამბედავ სიხარბის მსხვერპლათ
რომ იგრძნოს, ეს ისეთს მოძრაობას მოახ-
დენს, რომ ეგრე ადვილათ აღარ დაწყნარ-
დება.

ალბა

შენ ისეთებს მეუბნები, რომ მე მაგის გა-
გონება არ მეკუთვნის; მეც უცხო კაცი ვარ.

ეგმონტი

ამისი თქმით გიმტკიცებ, რომ შენ არა მყა-
ეხარ მხედველობაში.

ალბა

რაც უნდა იყოს მე არ მსურს შენგან მაგი-
სთანების გაგონება. კაროლმა გამომგზავ-
ნა იმ იმედით, რომ მე აქ თავად-აზნაურო-
ბის შემწეობა დამხედებოდა. კაროლს ჰსურს
რაც ჰსურს. ღრმა გამოკვლევის შემდეგ კა-
როლი მიხვდა ხალხი რასაც საჭიროებს. რო-
გორც აქამდი ყოფილა, იმ მდგომარეობაში
საქმე ვეღარ დარჩება. კაროლის განზრახვაა,
რომ თავის ქვეშევრდომებს მათი საკუთარი

სიკეთისათვის ძალა დაატანოს, თუ საჭირო იქნება, ძალადობით აცხონებინოს სული საშიში მოქადაგები გამოიმეტოს, რომ სხვებს მოსვენება მიეცეს და გონიერი მმართველობის ბედნიერებით დატკობა შეეძლოს. ეს არის იმის მტკიცე აზრი; მე მაქვს ბრძანება თავად აზნაურობას ეს გამოუცხადო; და მე ვთხოვ კაროლის სახელით რჩევას იმაზე, თუ რა საშუალება ვიხმაროთ, და არა იმაზე, თუ რა უნდა ვქნათ: ეს მისგან გადაწყვეტილია.

ეგმონტი

ვაი, რომ უენი სიტყვები ამართლებენ ხალხის უიშს საყოველთაო უიშს! მაშ იმან გადასწყვიტა ის, რაც არცერთ მთავარს არ უნდა გარდაეწყვიტა. იმას უნდა დაასუსტოს, გაჭყლიტოს და მოსტეხოს თავისი ხალხის ღონე, ხასიათი და გრძნობა, იმისთვის რომ შეიძლოს მისი მმართვეა, თავის სურვილისამებრ. იმას სურს, ხალხს ნაციონალური სული ძირში ამოუგდოს, იმ აზრით, რასაკვირველია, რომ ეს გაბედნიერებსო, იმ განზრახვით,

რომ ხალხი გადასხვაფეროს, გააუმჯობესოს, იმას სურს მისი მოსპობა! თუნდ რომ კარგის განზრახვით შერებოდეს ამას, მაინც იმისი განზრახვა ცუდ გზას ადგია. კაროლს წინააღმდეგათ არაფერ უხდება, როცა ის თავის პირველ საზარელ ხაბიჯებს ადგამს და საშიშარ გზაზე ადგება, იმასთან მოვლენ და წინ დაუდგებიან.

ალბა

თუ შენი აზრი ეგ არის, მე მგონია, ტყუილი შრომა უნდა იყოს ჩვენი შეთანხმება. შენ ცუდი აზრი ჰგეგმობა კაროლზე და არა ვითარი პატივის ცემა არ ჰგეგმობა იმის მრჩევლებისა, თუ ეჭვი გაქვს, რომ ეს ყოველივე არ არის წინათვე მომზადებული, ნაცადი და აწონილი. მე მოწოდობილება მაქვს ერთხელ კიდევ ვიბაასო და სასარგებლო ან წინააღმდეგი საბუთები კიდევ ვშინჯო. მე ვითხოვ ხალხისაგან მორჩილებას და თქვენგან, თავდაზნაურების მოთავეებისაგან, თქვენს რჩევას და შემწეობას, რომელიც უნდა იყოს

ამ განუსაზღვრებელი მოვლედების თავდებათ.

ეგმონტი

ჩენი თავებიც მოითხოვეთ, რაღა, და ის იქნება პატიოსანი სულისათვის ერთი უნდა იყოს, თუნდ კისერი დაუხრია ამ უღლის დასადგმელათ, თუნდ თავი წაუღერია ცულის წინ ეოსაჭრელათ. სულ ტყუილათ ვილაპარაკე, მე შევარყიე მხოლოდ ჰერო, სხვა კი ვერა გავარიგე რა.

ფარდინანდი (შემოდის)

უკაცრავათ, რომ მოლაპარაკება გაგაწყვეტინეთ. წიგნია. ამის მომტანი საჩქაროთ პასუხს ელის,

ალბა (განზე წავა)

ნება მომეცით, შევიტყო შიგ არა წერია.

ფარდინანდი (ეგმონტს მიუბრუნდება)

შენიერი ცხენია თქვენმა მოსამსახურებმა რომ მოიყვანეს თქნთვის.

ეგმონტი

სხვებზე ცუდი არ არის. ის მე გვარიანი

ზინია რაც მყავს და მინდა შეველიო. თუ მოგწონთ, შეგვეძლება მოვრიგდეთ.

ფერდინანდი

კარგი, ვნახოთ.

ალბა (ანიშნებს თავის შვილს და ის მოშორებით დადგება)

ეგმონტი

შვიდობით. განმათავისუფლეთ, ღმერთმანი. არ ვიცი, მეტი რა უნდა ვთქვა.

ალბა

შემთხვევამ შენდა საბედნიეროთ დაგიშალა, რომ კიდევ უფრო გაგეცა შენი განზრახვა. შენ წინადაუხედველათ აჩენ შენი გულის ნაკეცს, და შენს თავს უფრო სასტიკათ ამტყუნებ, ვინემ შენს მტერს შეეძლებოდა.

ეგმონტი

მაგ საყვედურით მე ვერ აღმძრავ. მე საკმაოდ ვიცნობ ჩემს თავს და ვიცი, რამოდენათ ერთგულივარ კაროლისა, ბევრით უფრო იმათზე, რომელნიც იმის სამსახურზე უფრო

თავის თავს მსახურებენ. ჩემდა სამწუხაროთ, ამ ბაას გაუთაფებელათ ეანებებ თავს. სრუტლის გულით ვისურვებ, რომ კაროლის სამსახურმა და ქვეყნის სიკეთის სურვილმა ჩვენ მალე შეგვეაერთოს. იქნება სხვა მთაფრების დასწრებამ, რომელნიც დღეს არ არიან, მოახდინოს უმჯობეს დროებაში ის, რაც ეხლა შეუძლებელი გვეგონია. მე ამ იმედით გეცლები.

ალბა (უცბათ ფერდინანდს ანიშნებს)

დაიცა, ეგმონტი! ხმალი აიყარე! (შუაკარი გაიღება. დერფანში ჯარი მოსჩანს. ისინი უძრავათ დგანან)

ეგმონტი (გაოცებული, რამდენსამე ხანს ხმას არ იღებს)

ეგ აზრი გქონდა? ამისთვის მომიწოდე? (ხმალს ხელს ჰკიდებს, თითქოს თავი უნდა დაიცვას) განა უიარაღო ვარ?

ალბა

ეს კაროლის ბრძანებაა, შენ ჩემი ტყვე ხარ (ორივე მხრიდამ ჯარი შემოდის)

მემონტი (ცოტას გაჩუმდება და მერე)

კაროლიოკ—ორინიელო! ორანიელო! (ცოტახანს შემდეგ ხმალს იხსნის) ეგრე იყოს, წაიღე! ეგ უფრო ხშირათ კაროლის საქმეს იცავდა, ფინამც ამ მკერდსა. (მიდის შუაკარში. რაც ოთახში იყო ის ჯარი უკან გაჰყვება; ფერდინანდიც გადის. აღბა უმოდრათ დგას. ფარდა ჩამოეშვება)

მეხუთე მოქმედება

ქუჩა ბნდია

კლერხენ, ბრაკენბურგ, მოქალაქეები.

ბრაკენბურგ

საყვარელო ღვთის გულისათვის, რა გან-
გიზრახავს?

კლერხენ

წამოა ჩემთან, ბრაკენბურგ! მგონია, უნ
კაცებს ვერ იცნობ. ჩვენ უეჭველათ იმას გან-
ეთავისუფლებთ. აბა რა შეედრება იმათ სი-
ყვარულს ეგმონტისადმი? გეფიცები, ყო-
ველი კაცი გრძნობს თავისს გულში
მხურვალე წადილს, რომ იხსნას, ძვი-
რფასი სიცოცხლე, განაშოროს უბედურე-
ბას და უთავისუფლოს კაცს მისცეს თავი-
სუფლება. წამოდი! მხოლოდ ერთი ხმის ამოღე-
ბაა საჭირო, რომ ისინი ერთად შეაერთოს. მათ

გულს ჯერ კიდევ ცოცხლათ აჩნია, რამდენათაც
დავალებულნი არიან იმისგან! და იმათ იციან,
რომ მარტო იმის ძლიერს ხელს შეუძლიან
იხსნას ისინი დაღუპვისგან. და ამის და თა-
ვიანთ გულისათვის ყველაფერი უნდა გაბედონ
იმათ. და რას ვკარგავთ? ბევრი, ბევრი, ჩვენს
სიცოცხლეს, რომლის დაცვა აღარც ღირს,
თუ კი ის დაიღუპა.

ბრაკენბურგ

უბედურო! შენ ძალას ვერ ხედავ, ძალას,
რომელმაც რკინის ბორკილით შეგვეკრა.

კლემხენ

ის მე არ მგონია უძლეველი. ტყულა სი-
ტყეებს ნუ ვკარგავთ. აგერ მოდიან ჩვენი
მოხუცი, პათიოსანი და მამაცი კაცები! მე-
გობრებო, გამიგონეთ! მეზობლებო, ყური მიგ-
დეთ! მითხარით, რა დაემართა ეგმონტს?

ღურგალი

რა უნდა ამ ყმაწვილს? გააჩუმე!

კლემხენ

ახლოს მოდით, ჩვენ ნელა ვილაპარაკოთ,

სანამდის მაგრათ ერთად არ შევკავშირდებით. ჩვენ ერთი წამიც არ უნდა დავკარგოთ! შეუზოვარმა მტარვალობამ, რომელმაც იმის დატყვევება გაბელა, კიდევაც ამოიღო ხანჯალი იმის მოსაკვლელათ. მეგობრებო! ყოველი ნაბიჯი განთიადისა მწუხარებებს მიმატებს. მე ამ ღამის მეშინია, წამოდით, გაეიყოთ ნაწილ-ნაწილათ. ჩქარა ვირბენოდ ერთი უბნითგან გეორგიში და გამოვუძახოთ მოქალაქეები, ყველგან თავისი ძარალი თან წამოიღოს. მერე მაიდანზე შევიყაროთ კიდევ და ჩვენი გროვა ყოველი კაცის მიმატებით თან და თან გადიდდება. მტერი იგრძნობს, რომ გარ-შემორტყმულია, აკლებული და გასრესილი! რა წინააღმდეგობა შეუძლიან ჩვენ წინ ერთ მუქა მონებს? და ის ჩვენი საშუალებით დაბრუნდება, ნახავს თავის თავს განთავისუფლებულს და შეუძლია ჩვენ დაგვიმადლოს, ჩვენ, რომელნიც ასე ღრმად დავალბულნი ვართ იმისაგან, იქნება იმან კიდევ შეხედოს... დიან ის უეჭველათ შეხედავს გაშლილს ცას.

დურგალი

ახალგაზრდა ქალო, რაგინდა?

კლერხენ

ნუ თუ თქვენ ვერ გაიგეთ ჩემი სიტყვები?
მე ვამბობ გრაფზე! ეგმონტზე გეუბნებით?

ნიტტერ

ნუ ამბობ მაგ სახელს. ის მამაკვდინებელი.

კლერხენ

სახელს ნუ ამბობო! — როგორ? ამ სახელს
ნუ გამოთქვამო? ვინ არ იძახოდა იმის სა-
ხელს ყოველს შემთხვევაში? სად არ არის
ის დაწერილი? ამ ვარსკვლავებში ხშირათ
ამომიკითხავს ყველა იმისი ასოები. არ დავა-
სახელო? რა უნდა იყოს ეს? მეგობარნო!
კეთილნო და ურთგულნო მეზობლებო, თქვენ
სიზმარში ხართ; გამოერკვით, ასე გაშტერებით
და შეწუხებული ნუ მიყურებთ. აგრე შეში-
ნებული ნუ იცქირებით იქით-აქეთ. რაც
ყოველს თქვენგანს სურს, მე სხვას არას
გახსენებთ. ნუ თუ ჩემი ხმა საკუთარი თქვე-
ნი გულითგან არ არის ამოსული? ამ საშიშარს

ლამეში, რომელი თქვენთაგანი ჩაეგდება დასაწოლათ, რომ იმის წინათ მხურვალე ლოცვით არ შესთხოვოს ღმერთს იმისი უკან დაბრუნება. ჰკითხეთ ერთმანეთს! თითოეულმა თქვენგანმა ჰკითხოს თავის თავს! და ვინ არ წამოიძახებს ჩემთან ერთათ: „გათავისუფლება ეგმონტისა, ანუ ჩვენი სიკვდილი“.

იპიტამ

ღმერთო დაგვიფარე, უბედურება მოხდება.

კლირხენ

გაჩერდით, გაჩერდით და ნუ იხევით უკან იმის სახელის ხსენებაზე, რომელსაც უწინ ასე მხიარულათ მიეგებებოდით... როცა ხალხი აცხადებდა იმას, როცა ის იტყოდა: „ეგმონტი მოდის, ის მოდის გენტითგან“. მაშინ მცხოვრებლები, რომელთა გზაზედაც ის ჩაივლიდა, თავიანთს თავს ბედნიერათ რაცხავდენ და როდესაც იმის ცხენების ხმას გაიგონებდით, ყოველი აგდებდა თავის მუშაობას და თქვენს მწუხარე სახეზე, რომელიც თანჯარაში გამოგეყოთ, გაღირბენდა მზის სხივებ-

ხავით მხიართლება და იმედი. მაშინ თქვენ მალა აიყვანდით თქვენს ბავშვებს, მალა კარების შესაქალთან და უხსნიდით იმას: „შეხედე, აი ეგმონტი, ყველაზე დიდი რომ არის. აი, ის არის, ის არის, რომლისგანაც თქვენ უნდა მოელოდეთ უკეთს დროს, უინამც თქვენს საწყალს მამებს ჰქონიაო“. ნუ იქით იმას, რომ თქვენმა შეიღებმა ერთ დღეს ასე გკითხონ: „რა დაემართა იმას? სად არის ის დრო, რომელსაც თქვენ დაგვპირდით,“? და ჩვენ კიდევ ელაპარაკობთ? ჩვენ ტყუილა ვდგავართ, ჩვენ იმას ვლალატობთ!

სომეხი

გრცხვენოდეს, ბრაკენბურგ! რათ არ უშლია ახალიღე უბღურებას.

ბრაკენბურგ

კარგო კლერხენ! წავიდეთ! რას იტყვის დედა? იქნება...

კლერხენ

იქნება შენ გგონია, რომ ყმაწვილი უიყო, ან გიჟი? რაო, იქნებაო? ამ საშინელ დარ-

წმუნებას ვერა უბაროს იმედით ვერ მო-
მისპობ, თქვენ უნდა მამისმინოთ და კიდევ
მომისმინოთ: მე ვხედავ თქვენს გაოცე-
ბას, თქვენ არ შეგეძლიათ გულში ჩახვე-
დრათ. ახლანდელს უბედურებაში თქვენ თვა-
ლო მოაველეთ წარსულს დროს, ამ მოკლე წარ-
სულს ხანს მოუბრუნეთ თქვენი აზრი
მომავალს: განა შეგიძლიათ ცხოვრება?
ის თუ დაილუპა? იმის სულის ამოხველას
უკანასკნელი თქვენი თავისუფლებაც თან გა-
ეღვენება, რა არ იყო ის თქვენთვის? ვისთვის
ჩაეარდა ის ამ საშინელს უბედურებაში? იმის
ჭრილობას, სისხლი სდის და ის რჩება მხო-
ლოდ თქვენი გულისთვის. დიდი სული, რომ-
ლისკენაც ყველანი მიისწრაფოდა, იხუთება
საპყრობილეში და მუხდალი სიკვდილის სახე,
მას თავზე ადგია. იქნება ის თქვენზე ფიქ-
რობს, თქვენი იმედი აქვს მას, რომელსაც
სჩვევია, მხოლოდ მოცემა და თქვენის სურ-
ვილის ასრულება.

დურგალი

მოძმენო, წავიდეთ.

კლერხენ

და მე არც ხელი მაქვს, არც იმდენი ტვინი, რამდენიც თქვენ; მაგრამ რატომე ის მაქვს. თქვენ ყველას გაკლიათ: სიმამაცე და უშიშროება ნეტამც ჩემს სულს შეეძლოს თქვენი გამხნელება! ნეტამც ჩემს მკერდს ქვეშ შეეძლოს თქვენი გათზობა და სულის ჩადგმა! წამოდით! თქვენს შუა ჩავდგები. როგორც თავი დაუცვე-
მლი დროშა, რომელსაც ფრიალით მიჰყავს არჯვე ჯარი მეომრებისა, ჩემი სულიც ისე იქნება. თქვენ თავებზე და სიყვარულს და მხნეობას შეაერთებს შერყეულს და გაბნეულს ხალხს ერთ საშიშ ჯარათ.

იბტბარ

წაიყვანე, ეგ მე მეცოდება. (მოქალაქენი წავლენ.)

ბრაქენბურბ

კლერხენ, ვერ ხედავ, სადა ვართ?

კლერხენ

სად? იმ ცის ქვეშ, რომელიც ასე ხშირათ
 მშვენებდათ გვექონდა გადმოდგმული, როდესაც
 დიდებული ეგმონტი იმის ქვეშ მიდიოდა. ამ
 თანჯრებიდან უყურებდნ ისინი მას: ოთხი,
 ხუთი თავი ერთი მეორეზე იყო მიწყობილი;
 და ამ კარების წინ ისინი ძრწოდნ და აძლევდნ
 სალამს, როცა ის შემოჰხედავდა ამ მშიშარებს.
 ოჰ, რა მიყვარდნ ისინი, როცა მას პატის
 სცემდნ. ის რომ მტარვალთი ყოფილიყო,
 იმათ შეეძლოთ ზურგი შეექციათ, როცა იმას
 ამ უბედურებაში ნახავდნ: მაგრამ იმათ
 უყვარდათ ის... ოჰ იმათი ხელი, რომელსაც
 ქუდი ეჭირა ახლა ხმალს ვერ იჭერს. ბრაკენბურგ
 და ჩენ? გავკიცხოთ ისინი? ეს ხელები,
 რომელნიც ასე ხშირათ ეხვეოდნ იმას,
 აბა რას აკეთებენ იმისგულისთვის?.. მოხერხებას
 ძალიან ბევრი შეუძლია ქვეყანაზე. შენ იცი
 გზები და შესაფალები, გაცნობილი გყავს
 ძველი სასახლე, შეუძლებელი არა არის რა,
 მომეცი რჩევა

ბრაკენბურგ

მოდი შინ წავიდეთ!

კლერხენ

კარგი.

ბრაკენბურგ

იქ იმ კუთხითგან დავინახე ალბას ყარაულე-ბი. გონიერების ხმა შეუშვი გულში. შენ მე მშიშარა გგონივარ? განა არ გჯერა, რომ შენ სურვილით შემიძლია თავი მოვიკლა? ჩვენ ორივე აქ სულელებსავეთ ვდგევართ, მეცა და შენც. ნუ თუ ვერ ხედავ შეუძლებელს? ნეტამც თავს დაიჭერდე! შენ შენ თავს ვეღარ ფლობ.

კლერხენ

ჩემ თავს არ ვფლობ! ვაიმე ბრაკენბურგ, თქვენ თვითონ ვერ ფლობთ თქვენ თავს, როცა თქვენ გმირს ხმა მალლა აღიდებდით, იმას შეგობრათ, მფარველათ და იმედათაც უწოდებდით, უყვიროდით „დღეგრძელობას“, როცა ის მოდიოდა, მაშინ მე ჩემს კუთხეში ვიდექი, ნახევრათ გავადებდი ჩემს ფანჯარას, მალ-

ვით უცდიდი და ჩემი გული, უფრო მაღლა
სცემდა ვინამც თქვენი ყველასი, ახლაც უფრო
მაღლა მიცესმ ვინამც თქვენ ყველას! თქვენ
იმაღლებით, როცა გასაჭირი მოგადგებათ, უარ
ჰყოფთ იმას, და არ გრძნობთ, რომ ის თუ
დაიღუპა, თქვენც დაიღუპებით.

ბრაკენბურგ

წამოდი შინ.

კლემსენ

შინ?

ბრაკენბურგ

მოეგე გონებას. გარშემოიხედე. აი ის ქუ-
ჩები, რომელზედაც შენ მხოლოდ კვირაო-
ბით გამოდიოდი და მოწიწებით ეკკლესიაში მი-
დიოდი, სადაც შენ მეტის-მეტის მორიდებით
გული მოგდიოდა, როცა მოგიძღვნიდი მეგო-
ბრულ-სალამს. ეხლა კი შენ დგები, ლაპარაკობ,
მოქმედობ შთელი საზოგადოების თვალწინ;
მოეგე გონებას, საყვარელო! ეს რას გვიშვე-
ლის?

კლერსენ

შინაო! დიახ, მე მოვეგე გონებასქ! წამოდი
შინ, ბრაკენბურგ! იცი შენ, სად არის ჩემი
სამშობლო? (მიდინ).

ციხე.

ის ერთი ლამპრით განათებულია. შუა სცენის ბო-
ლოს გამართულია საწოლი

ეგმონტი (მარტო).

ძველო მეგობარო! მუდამ ერთგულო ძი-
ლო, შენც მშორდები, როგორც დანარჩენი
მეგობრები. რა ნებიერთ ჩამოდიოდი და
გარს ეხვევოდი ჩემ თავს და აგრილებდი, რო-
გორც შეენიერი დაფნის გვირგინი სიყვარუ-
ლისა, ჩემო ძილო. იარალსა და ცხოვრების ზვირ-
თებს შორის მე ვისვენებდი შენს ხელებში, თა-
ვისუფლათ ვსუთქავდი, როგორც ვარდ გაშ-
ლილი ყმაწვილობა. როცა ქარიშხალი ზუ-
ზუნებდა ტოტებს და ფოთლებს შუა და დი-
დი ტოტები ჭრიჭინით იძროდენ, ხის გული
მაინც უძრავათა იდგა. ახლა რამ შეგაძრწუ-
ნა? რამ შეარყია შენი მტკიცე და იმედიანი

გონება? მე ვგრძნობ, ეს არის მომაკვდინებელი ცულის წკრიალი, რომელიც ძირში მჭრის. მაგრამ შე კიდევ ჯერ მაგრათ ვლგეეარ და ჩუმი ჟრუანტელი მივლის ტანში. დიახ, ის იმარჯვებს, ის მოლალატე ძალა. ის უთხრის ძირს მალალს და მაგარს ტანს. და სანამ ქერქი და კანი გაუხმებოდეს, მანამ ქოჩორა წვერი იგრიალეებს, და ასკდება მიწას და დაილეწება. შენ, რომელიც ეგრე ხშირათ ძლიერის ნებრთ თავიდამ იცილებდი, როგორც საპნის ბუშტებსა, ამ წინაგრძნობას, ახლა რა დაგე-მართა, რო ველარ შეიძლე იმის გადენა. ათას ჯერ გაგიდენია და ათას ჯერვე თავს გეხვევა. რა დროთგან არის, რომ შენთვის სიკვდილი საშიში გამხდარა? შენთვის, რომელიც მშვიდობიანათ სცხოვრებდი, სხვა და სხვა ფერსურათებთან, როგორც სხვა ნაჩვევ დედა-მიწის საგნებთან. ეხლა სიკვდილი ის მალიმტერი არ არის, რომელთანაც შებმა მაგარს მკერდს სწყურია გასამარჯვებლათ, ის ეხლა ციხეა სურათი სამარისა, რომელიც თანასწორათ საზი-

ზღარია, როგორც გმირისთვის, ისე მუ-
 ხდლისთვის. მე ვერ უფიქრად იმ შე-
 წუხებასაც, როცა ჩემს რბილს სკამზე ვიჯე-
 ქი პატივცემულ შეკრებილობაში, სადაც მთავ-
 რები ბაასობდენ უაუთავებელათ იმისთანა ასა-
 გნებზე, რომელნიც აღვილა გადასაწყვეტი
 იყვნენ. დარბაზის ბნელი კედლებზე, ბოძები
 და თაღები მაშინ სულს მიხლთავდენ, მე ვა-
 სწრაფოდ რაც შეიძლებოდა იქიდგან გამო-
 სვლას, და უკანასკნელ ღრმა ამოხენეშით
 საჩქაროდ შევჯდებოდა ცხენზე, და ცოცხ-
 ლათ გამოვეშურებოდი იქ სადაც ჩვენ ჩვენ
 თავსვე ვეკუთვნით! მინდორზე, სადაც სუნნი-
 ლოვან მიწითგან ყოველი კეთილი ქმნილე-
 ბა ბუნებისა მეგობრულათ გიცქერის და ცით-
 გან ჩამოსული კტრთხევა ყველა ვარსკვლავ-
 ვებისა და მნათობებისა ნათლათ უარშემო
 გადგება; სადაც ჩვენ ჩვენის დედა-მიწზე შე-
 ხება ისე გვიმაგრებენ გულს, რომ მიწაზე მო-
 ბილ ბუმბერაზების ტოლათ გვხდის და ჩვენ
 მაშინ ისე დიდებულათ მოვალთ თითქოს

თავი ცამდის აგვეღოს; სადაც ჩვენს მთელს
კაცობრიობას და კაცობრიულს წადილს ყვე-
ლა ჩვენი ძარღვების ფეთქით ვგოდნობთ; სა-
დაც ჩვენს ახალგაზდა სულში გაიღვებებს სუ-
რვილი წინ წასვლისა, ვამარჯვებისა, ჩვენს
ძალის ხმარებისა, დაპყრობისა და დამორჩი-
ლებისა; სადაც მებრძოლი თავის აჩქარებულ
სიარულში აჩენს თან-დაყოლილს უფლებას
მთელს ქვეყანაზე და გაშმაგებულ თავისუფ-
ლებით, როგორც სეტყვა-ქუჩილი, იკლებს მინ-
დორს, ველსა და ტყეს, და არცერთს იმ საზღვარს
არ სცნობს, რომელიც კაცის ხელს გაუვლია.

შენ ხარ სურათი, სიზმრათ მოგონება იმ
ბედნიერებისა, რომელშიაც ასე დიდხანს ვი-
ყავი ჩათლოული; მოღალატე ბედის წერამ-სად-
მოგიყვანა? განა ის უარს გეუბნება შენ, რო-
მელსაც სიკვდილისა არ გშინებია, სწრაფლი
სიკვდილი მოგანიჭოს წინაშე მზისა და
განა ამ საზიზღარ და მხვრევილი ადგილით
წინათვე გიღვიძებს საფლავის გემოს, როგო-
რი მოწამლული სუნი ამოდის ამ ცივი ქვე-

ბითვან. სიცოცხლე კიდევ გამიშრა. ფეხი ჩემ
საწოლს წინ ისე უკან იხევა, როგორც სა-
მარის წინ...

...ოჰ, მწუხარებაე, მწუხარებაე, რომელიც კაცსა
წინათვე ჰკლავ, თავიდან მომშორდი! რა დრო-
თვან შეიქნა ეგმონტი მოძულეებული, ასე მარ-
ტო ამ სოფლათ? ბედნიერებამ კი არა, შენ იქე-
ნეულობამ გაგხადა ასე უგრძობელი. ნუ თუ
კაროლის სამართლიანობა, რომ ელზედაც შენ
ნიადაგ დანდობილი იყავი და რეგენტინის
მეგობრობა, რომელიც (ამის თქმა დარწმუნე-
ბით შეგიძლია) თითქმის სიყვარული იყო, გა-
ქრენ აგრე უეცრათ, და შენ მარტო ხელათ
დაგტოვეს ამ ბნელს ბილიკზე? მაგრამ ნუ
თუ ორანიელს თავის მეგობრების თან გაყო-
ლით წინააღმდეგობის აზრი არ მოუთა თავში?
ნუ თუ ხალხი არ შეერთდება და გაზღვავე-
ბული ძალით არ გამოიხსნის თავის ძევლს
მეგობარს? კედელნო, რომელნიც შეპყრობი-
ლი გყავართ, ნუ დაუშლით ამდენს კეთილ-
გულებს ჩემამდი მოღწევას. უწინ რომ ჩემი

შეხედვა იმათ სიმხნეს უმატებდა, გადმოდი
 იმათგან ისევ ჩემ გულში. დიახ, იმათ
 ათასობით შექნეს მოძრაობა! ისინი მოდიან!
 გარ შემომადგენ! მათი კეთილი ლოცვა ზე-
 ცამდე მიისწრაფის, ის ითხოვს სასწაულს. მაგ-
 რამ ზეციდგან ანგელოზი კი არ მოფრინაუს
 ჩემ საშველათ, მე ვხედავ, რომ ისინი მახვილებს
 და ხმლებს ხელს ავლებენ. კარები სქდება,
 რკინის სანათურები იღება, კედლები იმათი
 ხელით ინგრევიან და ეგმონტი ადგება და
 მხიარულათ მიეგებება თავისუფალს სინა-
 თლეს, რომელიც მისამღი მიაწევს. რა
 მრავალი ნაცნობი სახეები მომეგებებიან ალ-
 ტაცებით! ახ, კლერხენ, შენ რომ კაცი ყო-
 ფილიყავ, პირველათ აქ შენ დაგინახავდი და
 გეტყობდი მადლობას თავისუფლებისათვის, რომ-
 მლის მიღება ასე ძნელია კაროლების ხე-
 ლითგან.

კლერხენის სახლი

კლერხენ (გამოდის ოთახიდგან, უამო-
 აქვს ლამპარი და ჭიქით წყალი; ჭიქას
 9

სტოლზე დადგამს და გასწევს ფანჯრისკენ.)

ბრაკენბურგ? თქვენ ხართ? რა მომესმო? კიდევ არაინ არის? არაინ არის! ლამპარს ფანჯარაზე დავდგამ, რომ შეიტყოს, მე კიდევ მღვიძავს, მე იმას ვუცდი. დამპირდა, ამბავს მოგიტანო. ამბავიო? საშინელი სინამდვილე! ეგმონტი დასჯილი! რა სამსჯავრომ გაბედა ამის გასამართლება? და ისინი მაგას დასჯიან! კაროლი დასჯის, თუ გერცოგი? რეგენტიც მოგეშორდა. ორანიელი იგვიანებს და ყველა იმისი მეგობრები? მაშ ეს არის ის საზოგადოება, რომლის ღალატზე და უსინდისობაზე ბევრი გამიგონია, თუმცა საკუთრათ მე არ გამომიცდია. მაშ ეგ არის ის საზოგადოება? ეინ არის იმდენათ ბოროტ მოქმედი, რომ ავი ისურვა ამ კეთილი კაცისთვის? ბოროტი განა ვგრე მძლავრია, რომ უცბათ დასცნიის, ვისაც ყველა პატივს სცემს? მაგრამ ეს ასეა... ასეა!.. ო, ეგმონტ, შენ ისე გაუჭირვებელი შეგონე ღვთისა და კაცების წინაშე, როგორც ჩემს მკერდზე. რა ვიყავი შენ-

თვის? შენ მე შენად დასახე, ჩემი სიცოცხლე სულ შენ შეგწირე... რაღა ვარ ახლა? სულ ტყუილად ვიწვდი ხელებს იმ საპყრობილესკენ, რომელსაც შენ დაუჭერიხარ. შენ დატყვევებული ხარ, მე კი თავისუფალი! აი ჩემი კარის გასაღები, ჩემს ხელშია შემოსვლა და გასვლა და მე მაინც უსარგებლო ვარ შენთვის. შემკარით, რომ სასოება არ წამეკვეთოს; და ჩამადეთ ციხის სიღრმეში, რომ თავი ნოტიო კედლებს მეხალა, მეყვირა თავისუფლებისთვის და ეყოფილიყავი იმ ფიქრით წაღებული, როგორ უნდა უშველო, როგორ უშველიდი მას. შებოროკილი რომ არ ეყოფილიყავ! ეხლა კი თავისუფალი ვარ და ამ თავისუფლებაში ვგრძნობ ჩემი უძლოურების გულის წუხილს, მე თავისუფალი ვარ და ერთი ნაბიჯის წინ წადგამაც არ შემიძლია იმის საშველათ. ვაი რა საწუხარია, რომ ერთი პაწაწა ნაწილი შენის გვამსა შენი კლერხენი, შენსავით ხელშეკრულია და შენთან მოშორებული სულის

ბრძოლაში ფანტავს თავის ღონეს. მესმის შრიალი, ხველა.—ბრაკენბურგ... ის არის! საბრალო კეთილო კაცო, შენი ბედის წერა ყოველთვის ერთი და იგივეა. შენი საყვარელი გიღებს ღამის კარს, და ვაი რა უბედური შეხვედრაა!

ბრაკენბურგი (გამოდის)

კლერხენ

შენ რა გადაფითრებული და ზარდაცემული მოდიხარ, ბრაკენბურგ! ეს რას ნიშნავს?

ბრაკენბურგ

შორს მოვლით და დიდი შიშის გამოცლით მოგნახე შენ. დიდს ქუჩებზე ყარაულები დგას. მოსახვევი გზებით და გზის კუთხეებით შემოვძვერ შენთან.

კლერხენ

მითხარი, რა ამბავია?

ბრაკენბურგ (ჯდება)

ვაიმე, კლარა, თავი დამანებე, ვიტყვით. მე ის არ მიყვარდა. ის იყო მდიდარი კაცი და საწყალი კაცის ერთად ერთი ცხვარი თავის უკეთეს სა-

ბალახოზე გადაიტყუა; მე ის არ დამიწყევლია; ღმერთმა მე ერთგული სულისა და გულჩვილი გამაჩინა, მწუხარებაში გადის ჩემი სიცოცხლე და ყოველ დღე ველი მოუძლო რებას.

კლერხენ

ბრაკენბურგ, დაივიწყე ეგ, დაივიწყე შენი თავი. იმის ამბავი მითხარი! მართალია? მართალია იმისი სიკვდილით დასჯა?

ბრაკენბურგ

აგრეა! მე ნამდვილათ ვიცი ეს.

კლერხენ

და კიდევ ცოცხალია?

ბრაკენბურგ

დიახ, ის კიდევ ცოცხალია.

კლერხენ

მაგას როგორ დამარწმუნებ? მტარვალობა კლავს ღამით დიდებულ კაცს! ყველას თვალს უკან ღერის იმის სისხლს! სამწუხაროთ, ყრუ ხალხი ძილშია და ეზმანება იმისი შველა, ეზმანება იმის სულ მოსწრაფებული სურვი-

ლის ასრულება და ამასობაში კი ჩვენზე გულ-
ნაკლულმა გმირის სულმა უნდა დააგდოს ეს
ქვეყანა. ის აღარ არის!.. ნურც მე მატყუებ,
ნურც შენ თავსა.

ბრანკერბურბ

გეუბნები არა, ის ცოცხალია! . . . მაგრამ
ვაი! ესპანიელები უმზადებენ ხახლს, რომლის
დამხობაც ჰსურთ, საშინელს და ყოველი კა-
ცის გულის გამხეთქელს ამბავს, თითქმის
განუზრახავთო ჩვენი თავისუფლების საუკუ-
ნოთ გასრესა.

კლერხენ

გააგძელო და ჩემი სიკვდილის დასჯაც
წარმოსთქვი ბარემ! მე თანდათან ვუახლოვდები
ნეტარ სამოთხეს და მე კიდევ ვგრძნობ იმ
ქვეყითგან მოდენილს სანუგეშო სიოსა თქვი

ბრაქენბერბ

მე ზოგიერთი ესპანიელების ყარაულები
ვნახე, ზოგიერთ იმათ ლაპარაკს ყური მოე-
კარი და შევიტყე, რომ ბაზრის მაიდანზე რა-
ღაც საშინელებას ამზადებდენ. მე გავძევრ

მოსაველელი გზებით და გასაველებით ჩემ
ნათესავეების სახლში და შიგნით აკოშკითგან
მაიდანზე გავიხედე. მოშორებით ესპანიელი
საღდათების წრე იყო გაკეთებული, და
შიგანთებული სანათები მოძრაობდნენ. პირ-
ველათ ვერა დავინახე რა, მაგრამ თვალები
რომ სიბნელეს შევაჩვიე, ღამეში ჩემ წინ
აიშართა ერთი შავი, უზარმაზარი, ეშაფოტი.
ეს რომ დავინახე, ტანში გამაჟრჟოლა. მრავალი
მუშები ეხვია გარეშემო ამას და რაც
რომ ხისა იყო და თეთრათ სჩანდა, იმას შავს
მაუღში ახვევდნენ. ეს რომ გაათავეს, ბოლოს
კიბესაც შავი მაუღი შემოაკრეს. ეს მეკარგათ
შეგნიშნე. ეტყობოდა, რომ ისინი ამზადებ-
დნენ საშინელს სხვერპლ-შესაწირავს დღესასწა-
ულს. გვერდით ერთი თეთრი ჯვარცმა ძა-
ლიან მაღლა ამართეს და ღამეში როგორც
ვერცხლი ისე ბრჭყვინავდა. მე თანდათან
უფრო ვრწმუნდებოდი, რომ საშინელი ამბავი
მართალი იყო. ჯერ კიდევ სანათები თითქოს
მიღი მოდიოდნენ ამ დასასჯელ შენობის გარე

შემო, მერე ცოტ-ცოტათ დაბნელდენ და გაქრენ. და უეცრათ ეს საშინელი ქმნილება ღამისა ღამის უფსკრულშივე ჩაიძირა:

კლერხენ

გაჩუმდი ბრაკენბურგ, ახლა კი გაჩუმდი, ცოტა მაცალე, რომ ჩემს სულს ეს ღამის ზეწარი დაეფაროს. მოჩვენება გაქრა და 'შენ' ძალის მომცემო ღამე, გადააფარე 'შენი' ზეწარი მიწას, რომელიც ასე დუღს; ის თრთოლვით აღებს თავის ნაპრალებს, ამტვრევს და ნთქავს შიგ ამ სიკვდილის იარაღს. და ღმერთი, რომელიც იმათ შეურაცხევს მითი, რომ თავიანთი ბრაზი იმის სახელით აასრულებს, გზავნის ერთს თავის ანგელოზს, წმინდა მოციქულის შეხებით კარის საგდული ვარდება, ბორკილები წყდებიან და მშვენიერს ნათელში აყენებს თავის მეგობარს; ის წყნარათ და მოსვენებით გაატარებს იმას ღამეში თავისუფლებისკენ და ამ ბნელს გზაზე მეც ჩუმათ მივდივარ იმისვე შესახვედრათ.

ბრაკენბურგ (უნდა გააჩეროს)

ჩემო ძვირფასო, სად მიდიხარ? რა განგიზრახავს?

კლერხენ

ჩუმათ, გეთაყვანე, რომ არაფინ გაიღვიძოს! რომ ჩვენც ჩვენი თავი არ გავაღვიძოთ! იცნობ, ბრაკენბურგ, ამ ჭიქას? მე შენ ეს ხუმრობით წაგართვი, როცა შენ ერთხელ ჩვეულებისამებრ მოუთმენელად მაშინებდი, თავს მოვიკლავო..., და ახლა, ჩემო მეგობარო....

ბრაკენბურგ

გაფიცებ ყველა წმინდანების სახელს!

კლერხენ

შენ ვერ მოშლი. სიკვდილი ჩემი ხვედრია. ნუ გეზოგება ჩემთვის ტკბილი და უეცარი სიკვდილი, რომელსაც შენთვის იმზადებდი. მომეცი ხელი! იმ ჟამს, როცა მე ვაღებ ბედშავს კარებსა, საითგანაც მობრუნება აღარ შეიძლება, ნება მომეცი ამ ხელის ჩამორთმევით გითხრა, რაოდენათ მიყვარდი და რაოდენათ მეტრალეობდი. ჩემი ძმა ახალგაზდა მომიკე-

და; მე შენ აგარჩიე იმის ადგილას. შენი გული წინააღმდეგი იყო ამისა და ამით შენც დაგტანჯა და მეც. შენ მხურვალეთ ითხოვდი და უფრო და უფრო მხურვალეთ მას, რაც შენთვის არ იყო არჩეული. მაპატივე და მშვიდობით! ნება მომეცი, შენ ძმათ გიწოდო! ეს ისეთი სახელია, რომელშიაც მრავალი სხვა იპოვება. მიიღეთ წმინდის გულით უკანასკნელი შევნიერი ყვავილი გამოთხოვებისა. მიიღე ეს კოცნა... სიკვდილი ყველას აერთებს, ბრაკენბურგ, და ჩვენც შეგვაერთებს.

ბრაკენბურგ

შენთან სიკვდილი მაინც დამაცალე! მაშ გამოყავ, გამოყავ! მაგ ჭიქაში ორივესთვის საკმაოა საწამლაფი.

კლერხენ

დადეგ! შენ უნდა იცოცხლო, შენ შეგიძლია სიცოცხლე... ჩემს დედასთან დარჩი, რომელიც უშენოთ სიღარიბეში უნდა გაისრისოს. იყავ იმისთვის ისე, რათაც ყოფნა მე აღარ შეიმიძლია. იცოცხლეთ ერ-

თად და სტიროდეთ ჩემთვის; სტირო-
დეთ მამულისთვის და მისთვის, რომელ-
საც მხოლოდ შეეძლო ჩვენი წამოყენება.
დღევანდელი თავობა ვერ მოესწრობა ამ
უბედურების დასასრულს. სისხლის მეძიებლო-
ბის ბრაზიც ვერ გადაიხდის იმის მოკვდინებას.
იცოცხლეთ, საწყალნო, იცოცხლეთ და გან-
ლიეთ ეს გამოუთქმელი ტანჯვით სავსე დროე-
ბა. დღეს უეცრათ შედგა ქვეყნიერება. მისი
მსვლელობა შეიბოროკა. რამდენივე წამი კი-
დევ და ჩემი გული უკანასკნელათ იფეთქავს.
მშვიდობით!

ბრაკენბურგ

ოჰ, იცხოვრე შენც ჩვენთან, ზოგორც
ჩვენ მარტო შენთვის ეცხოვრობთ! შენი
სიკვდილით ჩვენც მოგვეკლავს. იცხოვრე და
იტანჯე. ჩვენ ორივე განუყრელათ იქით-
აქეთ მოგიდგებით და თვალყურის მდევნელი
სიყვარული თავის ცხოველს ხელებში შეიძ-
ლებს მოგიმზადოს უშმენიერესი ნუგეში.
იყავი ჩვენი, ჩვენი, ჩემს თქმას ვერ ვბედავ.

კლერხენ

ბრაკენბურგ, ჩუმათ! შენ ვერა გრძნობ, რითაც მიკლავ ეხლა გულს. რაც შენ იმედათ მიგაჩნია, ჩემთვის ის სასო-წარკვეთილებაა.

ბრაკენბურგ

და შენ გაიყავ ცოცხლების იმელი! ქვესკნელის პირზე შეჩერდი, ჩახედე შიგ და შემდეგ უკან მოიხედე ჩვენსკენ.

კლერხენ

მე გავიმარჯვე ბრძოლაში ხელმეორეთ ნულა მომიწვევ.

ბრაკენბურგ

შენ შემცდარი ხარ. ღამით გარემოცული შენ ეძებ ღრმა წყუდიადს. მაგრამ ყოველი სხივი ჯერ არ გამქრალა, ჯერ კიდევ მრავალჯერ გათენდება.

კლერხენ

ვაი, შენ უბედურო, ვაი! შეუბრალებლათ დახიე შენ ჩემ თვალ წინ ჩამოშვებული ფარდა. დიახ, დღე გათენდება! ამაოთ იწყებს

ღრუბელში გახვევას, რაც უნდა ეცადოს, მაინც გათენდება. შიშით გამოიციქირება თავის ფანჯრითგან მოქალაქე, ღამე დატოვებს შავს ნაფლეთს. ის იციქირება და საშიშართ იზდება სინათლეში მომაკვდინებელი შენობა. ხელმეორეთ ჯვარცმული, შეურაცხყოფილი ღვთის პირი მაცხოვრისა აღმართავს მავედრებელს თვალებს მამისაკენ. მზე ველარ ბედავს ამოსვლას; იმას არ უნდა აღნიშნოს ის ქამი, როდესაც ეგმონტი უნდა მოკვდეს. საათის ისარი ზანტათ მიდის თავის დისკოზე და საათი სცემს ერთი მეორეზე. გაჩერდი, გაჩერდი! ახლა კი დროა. დილის მოახლოება სამარეში მიმაჩქარებს. (მივა ფანჯარასთან, თითქოს გარმშემო იხედებოდეს, და ჩუმად სვამს)

ბრაკენბურგ

კლარა! კლარა!

კლერხენ (მიდის სტოლთან და სვამს წყალს)

აქ, დანარჩენია! მე შენ არ გიწვევ. რაც გუღმა გირჩიოს, ის ქმენი, შეიღობით, წყნარა დააქრე ეს ლამპარი და მე წავალ დასა-

წოლათ. ნელა გაიზარე აქედგან, კარები გაი-
ხურე. ნელა, დედა ჩემი არ გააღვიძო. წადი,
თავს უშველე, თუ არ გინდა რომ ჩემ მკე-
ლელათ დაგსახონ,

ბრაკენბურბ

შენ უკანასკნელათაც ისე მტოვებ, რო-
გორც ყოველთვის. ოჰ, თვით იგრძნობს
იმას, თუ რანაირათ შესძლებია ამას შეყვა-
რებრლის გულის დაგლეჯა. იმან დამტოვა,
ჩემ თავს მიმანება. სიკვდილიც და სი-
ცოცხლაც ერთნაირათ საზარელია ჩემთვის,
მაგრამ მართო სიკვდილი! სტიროდეთ თქვენ,
ვისაც განგიცდიათ სიყვარული! ჩემს უბედუ-
რესი აღარავენ არის! იმან გამიზიარა სიკვდი-
ლის წვეთი და გამიშვა, გამაგლო! შორს!
ის ხელს მიქნევს თავისკენ და თან უკუ მაგ-
დებს სიცოცხლისკენ. ო, ეგმოწრა ძვირ-
ფასი და დიდებული ხვედრი შეგხვდა! იმან
დაგასწრო შენ, იმის ხელით დაგედგმისგამარ-
ჯვების გვირგვინი, ის შემოგაგებებს შენ
მთელს სამოთხეს. ნუთუ მეც უნდა გავყავე?

ნუ თუ კიდე განზე უნდა ვიდგე? ნუ თუ ამ სოფლის მცხოვრების განუკურნებელი სიხარბე იმ სოფლათაც უნდა წამოვიღო! მიწაზე მე აღარაფერი აღარ მაკაეებს. ჯოჯოხთიც და სამოთხეც ერთნაირი ტანჯვაა ჩემთვის. ბედნიერი იქნებოდა დატანჯულისთვის არა რაობის საშიში ხელის შეხება

(ბრაკენბურგი მიდის. ტეატრი ცოტახანს რჩება ისე. დაიწყებენ კლერხენის სიკვდილის დაკვრას მუზიკაზე; ლამპა, რომლის გაქრობაც დაეიწყა ბრაკენბურგს, უკანასკნელათ ამოანათებს და გაქრება. მერე სცენა გამოიცილება)

საპყრობილე

(ეგმონტს საწოლში სძინავს, გასაღების რაწკუნით იწყება და კარი გაიღება, მსახურები შემოვლენ ლამპრებით; ამათ შეჰყვება ჭერდინანდი, ალბას შვილი და სილვა, რომელთაც უკან მოსდევს დაიარაღებული კაცები. ეგმონტი ძილითგან უცბათ წამოხტება)

ეგმონტი

ვინა ხართ თქვენ, აგრე მოუბრძობლათ რომ ძილი დამიფთხეთ? თქვენი შეუპოვარი და ფიცხი

თვალეზი რას მიცხადებენ? ეგ რა საძაცელი მზადებაა? მთვლემარე ჩემს სულს რა საშინელი სიზმარი მოუჭორეთ?

სილვა

ჩვენ გამოგვეზანა გერცოგმა, რომ გამოგიცხადოთ სამართლის გადაწყვეტილება შენზედ.

ეგმონტი

შენ მეხლმეც თან მოიყვანე, რომ ის ასრულოს?

სილვა

მოისმონე და შეიტყობ, რა მოგელის.

ეგმონტი

თქვენ და თქვენს დაწყებულს ბოროტებას ეგ ეკადრება! ღამეში განზრახული ღამეშივე სრულდება. ამ უსირცხო მოქმედებით აუშართლოებზამ აგრე უნდა დამალოს თავი! მოდი გაბედე შენ, რომელსაც ხმალი პალტოს ქვეშა გაქ მიმალული; აი, ჩემი თავი უთავისუფლესი, რომელიც როდესმე მტარვლობას მოუკვეთია.

სილვა

შენ სცდები!... რაც მოუყიდველმა მოსამართლეებმა გადაწყვიტეს, იმას დღეს სინათლეს როდი დაუმაღვენ.

ეგმონტი

ამ სახით უსირცხვილოებამ ყოველს მოსაზრებას და მოტიქრებას გადააქარბა.

სილვა (ერთს იქ მდგომარე კაცს გამოართმევს გადაწყვეტილებას, გაშლის და კითხულობს).

სახელითა კაროლისათა და განსაკუთრებულის ძალითა, განსამართლების უფლებისა, რომელიც მოგვანიჭა მისმა დიდებულებამ ყველა ქვეშევრდომებზე, რა წოდებისაც უნდა იყონ ისინი, აგრეთვე ოქროს-მატყლოვან რაინდებზე, გცანით ჩვენ...

ეგმონტი

განა კაროლს მაგის მონიჭება შეეძლო?

სილვა

„გცანით ჩვენ, ბეჯითად და კანონიერათ წარმოებულის გამოძიების შემდეგ, შენ გენ-

რინი გრაფი ეგმონტი, მთავარი გავრისა დამნა-
შავეთ სახელმწიფო მოლალატობაში და წარ-
მოვსთქვით ეს გადაწყვეტილება; რომ შენ
აღრე განთიადზე ციხიდგან მაიდანზე უნდა
გამოგიყვანონ და იქ მთელი ხალხის თვალ
წინ შესაშინებელათ ყველა მოლალატეებისა
ხლმით თავი უნდა მოგეჭრას. ხამოცემულია
ბრუსელს (თვისა და წლის რიცხვს ესე ხმა დაბლა
კითხულობს, რომ ყურის მგდებლებს არ ესმის).

„ფერდინანდ, გერცოგ ალბა თავს
მჯდომარე თორმეტის მოსამართლისა“

ახლა შენი ბედის წერა ნაცნობი გაქვს.
შენ ცოტა დრო გრჩება, რომ დაემზადო,
შენ საქმეებს უპატრონო და შენებს გამო-
ეთხოვო. (სილვა თავის ხლებულებდთ გადის. დარჩე-
ბა ფერდინანდი და მარტო ორი ლამპარი ანათებს თე-
ატრს).

ეგმონტი (რამდენსამე ხანს ღრმა ფიქრშია, წყნარათ დგას და არ ნიშნავს სილვას გასვლას, რომელიც ისე გადის, რომ გარშემო არ იხედება. ეგმონტს ჰგონია მართლა და მერე როცა ზევით აიხედავს, შეხედავს ალბას შვილს).

შენ აქ რჩები? შენ გინდა, რომ ჩემი განცვიფრება, ჩემი ზიზღი შენი აქ მყოფობით კიდევ უფრო გაადიდო, გინდა სასიამოვნოამბავი მიუტანო მამა შენს, რომ მე დედამბრულოთ სასოწარკვეთილებას მივეცი? წადი! უთხარი! უთხარი, რომ ის ვერც მე მომატყუებს, ვერც ქვეყანას. მას დიდების მოყვარეს ჯერ მხრებს უკან მოესმის ჩუმი ხმა, მერე კარგა გამოარკვევით ხმა მალლა ეტყვიან და ბოლომდე ეხლანდელ სიმაღლითგან ჩამოვარდება, ათასი ხმა პირდაპირ დაუწყებს ყვირილს: არც გამგეობის კეთილდღეობის სურვილს, არც კაროლის ღირსებით დასაცველოთ, და არც მახრების დამშვიდებისთვის მოსულა ის აქ

თავის სარგებლობისთვის ურჩია იმან ბრძო-
ლა, რომ შებრძოლმა ბრძოლით მოიპოვოს
სახელი. იმან ეს ალიანკოთი თავის საჭიროე-
ბისათვის აღძრა. და მე იმის სულ მდაბალი
შტრობის, იმის სულმოკლე სითვალხარბის
მსხვერპლი შევიქენი. დიან, მე ეს კარგათ ვი-
ცი და კედეც შემიდლია ამის თქმა, მომაკვდავს,
სიკედლით ძლეულს შეუძლიან თქვას: იჭე-
ნეულს კაცს მე შევეხარბე, ჩემი დაღუპვა იმას
დიდიხანია გულში ედვა. დიდიხანია მას აქეთ,
როცა ჯერ კიდევ ყმაწვილები ვიყავით, ძვლებს
რომ ვთამაშობდით და ოქროს ხეავეები ერთი,
მეორეზე იმის მხრითგან ჩემსკენ მოჩქაროდენ
მაშინ ის მოიღუშებოდა, მიიღებდა გულ გრილს
სახეს მაგრამ შიგნით კი ჯავრი წიწკინდა იმის
გულს, უფრო ჩემი ბედნიერება შურდა, ვი-
ნემც თავის წაგება. მე კიდევ მახსოვს იმისი
ცეცხლი თვალები. ის მოლალატე ნაცრის
ფერი სახისა, როცა ერთს მხიარულს დღესა-
სწაულზე მრავალი ათასი კაცის თვალწინ
ნიძლავი მოუგე სროლაში. იმან გამოამითხოვა

და ორივე ერთი იქვე იყვნენ; ესპანელები და ნიდერლანდელები დაინიძლავდნენ და ნატერაში იყვნენ; მე იმას ვაჯობებ; იმან დააცილა; მე მოვარტყი; ატყდა ხმაშალალა სიხარულის ყვირილი ჩემი მომხრეებისა და შეიქნა საზოგადო დღესასწაულობა. ახლა იმის ნასროლი მე მამხვდა. უთხარი მე იმას, მე ეს ვიცი-თქვა მე იმას ვიცნობ, ქვეყანას სძულს იმისთანა გამარჯვების ჯილდო, რომელსაც მოკლე სულის კაცი ცუდი მოქმედებით შოულობს. და შენ თუ შეილისთვის შესაძლებელია მამის ზნეობის განკიცხვა, ისწავლე დროზე სირცხვილი, ჯერ გვიან არ არის! გრცხვენოდეს შენი თავისა იმის გულისთვის, რომელსაც სულის გულით უნდა სცემდე პატივს.

ფერდინანდი

მე შენ გისმენ რომ არ გაგაწყვეტინოლაპარაკი! შენი სიტყვები ისე მამძიმებს როგორც კეტის რტყმა მუზარადზე; მე ტანში ვკანკალებ, მაგრამ იარალი დამიყრია. შენ მებნები, შენ ვერ დაჭრი ჩემს გულს; ჩემთვის

მხოლოდ ტკივილია. საგრძნობელი, რომელიც შიგნით გულში მაქვს. ვაიმე! ვაი! თურმე ამისთანა სანახავეისთვის გავზდილვარ, თურმე ამისთანა საშინელს შემთხვევაზე დასასწავრებათ ვყოფილვარ გამოგზავნილი!

მგონა

შენ გოდების ხმა ამოუშვი? რა გაშფოთებს? რა გაწუხებს? ეგ დაგვიანებული მონანება ხომ არის, რომ შენი ხელი მოახმარე იმ სადაგელ შეთქმულობას? შენ ყმაწვილი ხარ და გაქვს სანატრელი შეხედულობა შენ გულდანდობილათ და მეგობრულათ მომეპყარ. როცა შენ დაგინახავდი მამაშენს უფრო ვურიგდებოდი და ახლა სჩანს, რომ შენ ეგრეთვე მატყუარი უფროც მატყუარი ყოფილხარ; შენ შემიტყუე მასთან. შენ საზიზღარი ხარ! ვინც იმას ენდობა თავის თავზე უნდა იყოს დაიმედებული. მაგრამ შენ ვინ არ უნდა ენდობოდნაწადი, წადი! ნუ მიკარგამ იმ ცოტა ჟამს, რაც დამრჩენია. წადი, რომ მე გარნება მოვიკრიბო ძვეყანა დავივიწყო და შენ ყველაზე უწინ.

ფერდინანდი

რა უნდა გითხრა? ვღგევარ და გიცქერი და ვერც გხედავ და მეც ვერ ვგრძნობ ჩემ თავს. ნუ თუ ჩემი თავი უნდა გაემართლო? როგორ უნდა დაგარწმუნო, რომ მე ასე გვიან, შევეიტყე მამიჩემის განზრახვას, რომ მე ემოქმედებდი როგორც მოჩილი უსულო იპრალი იმის ნებისა? რა უნდა იყოს ჩემთვის შენი აზრი ჩემზე? შენ დაკარგული ხარ; და მე უბედური ვღგევარ მხოლოდაქ, რომ შენ ამაზე დაგარწმუნო, რომ შენ გიტիրო.

ეგმონტი

რა საოცარი ხმა, რა მოულოდნელი ნუგეში მხედება სამარის გზაზე? შენ, შეილს; ჩემის უპირველესის, ჩემის თითქმის ერთად-ერთის მტრის, შენ გეწყალები, შენ ჩემ მკვლევლებს შორის არ ღვახარს მითხარი, მომიყევი! ვინათ დაგსახო?

ფერდინანდი

უწყალო მამავ! მე შენ ამ ბრძანებაში გცნობ. შენ იცი ჩემი გული, ჩემი გრძნობა,

რომელსაც ასე ხშირათ მესაყვედურებოდი, რომ ის თვისება ნარნარი დედის ჩემისაგან მქონდა გადმოცემული. შენ აქ იმისთვის გამოგზავნე, რომ შენი მზგავსი გამხადო შენ ძალათ დამანახე ეს კაცი სამარის პირზე მდგარი მუხთალის სიკვდილის ხელში, რომ ძლიერი გულის წვა მეგრძნო, რომ არც ერთმა სხვა უბედურებამ არ ამადღეღვოს, რომ უგრძნობელი შევიქნე, რაც უნდა მოხდეს.

ეპოგრამა

მე განცვიფრებული ვარ! თავი დაიჭირე!
დადეგ, ილაპარაკე, როგორც კაცი.

ფერდინანდი

ოჰ, ნეტამც ქალი ვყოფილვიყო, რომ შემძლებოდა, შენთვის მეთქვა: რა გაშფოთებს? ცეცხლი რათ გეკიდება მეთქი! მიჩვენე აბა უფრო მძლავრი და საშინელი წვალება, დამისახელე ამაზე უფრო გულმოსაკლავი რამე და მაშინ თავს დაეხრიდი და გეტყოდ: ეს არაფერია მეთქი.

ეგმონტი

შენ მოტყუებული ხარ? აბა, სადა ხარ?

ფერდინანდი

ნუ მიშლი თავ აშვებულათ მოეთქვა! მე არ მინდა უგრძნობლათ გამოვიჩდე, როცა ჩემი გული დატანჯულია. ნუ თუ მე შენ აქ უნდა გხედვიდე?!.. შენ?!.. ეს წარმოუდგენელია! შენ არ გესმის ჩემი სიტყვები, მაგრამ შენ უნდა გაიგო. ეგმონტი! ეგმონტი! (უელზედ ჩამოეკიდება)

ეგმონტი

ამიხსენ ეს საიდუმლო.

ფერდინანდი

საიდუმლო არა არის რა.

ეგმონტი

ასე ღრმათ როგორ გარყევს ბედის წერა უცხო კაცისა?

ფერდინანდი

უცხო კი არა! შენ ჩემთვის უცხო არა ხარ. შენი სახელი ჩემს პირველს ყმაწვილობაშიც ვარსკვლავსავით მინათებდა, რა ხშირათ

გამიგონია შენზე, მიკოთხაცს! ყმაწვილობის იმედი ჭაბუკობაა, ჭაბუკობისა კი ვაჟკაცობა. ამ სახით შენ ყოველთვის ჩემ წინ მიდიოდი. ყოველთვის უთვალხარბოთ გხედავდი შენ ჩემ თვალწინ. და მე შენ მოგდევდი მარადის. ბოლოს იმედი მომეც შენი ნახვისა, გნახე კიდევ და ჩემი გული ფრენით შეგეგება შენ, მე პირველათვე ჩემათ დაგსახე და როცა გნახე ხელმეორეთ აღვირჩიე. მაშინ იმედი მომეცა შენთან ყოფნისა, შენთან ცხოვრებისა, შენთან კავშირის დაჭერისა... ახლა ყოველივე ეს გაწყვეტილია და შენ აქ გხედავ.

ეპილოგი

ჩემო მეგობარო, თუ რომ შეუძლია ამას გასიამოვნოს, დამერწმუნე, პირველსავე შეხედვაზე ჩემი გული შენსკენ წამოვიდა. ყური მიგდებოდი, ჩვენშორის რამდენიმე სიტყვა გულდამშვიდებით წარმოვსთქვამთ. მითხარ: ნუ თუ ეს, ჩემი მოკვლა, არის შეურყეველი და მტკიცე სურვილი მამის შენისა?

ფერდინანდი

ეგ არის.

ეგმონტი

განა ეს გადაწყვეტილება უბრალო შეშინება არ არის, რომ მე შემაწუხოს, შიშით და მუქარით დამსაჯოს, დამამციროს, და მერე კაროლის მოწყალებით კვლავ ზევით ამწიოს?

ფერდინანდი

არა. ოჰ, სამწუხაროთ არა! თავში მე ჩემთავს ვანუგეშებდი ამ შეუძლებელის იმედით; და მაშინაც ამიტყდა მწუხარება და ტკივილი, რომ შენ ამ მდგომარეობაში იყავი. ახლა ეს სარწმუნოა, ნამდვილია. არა, მე ჩემს თავზე არ ვუფლობ. ვინ მომცემს მე შემწეობას, ვინ მომცემს რჩევას, რომ აუცილებელს ავშორდეთ.

ეგმონტი

მაშკური დამიგდფ. თუ შენი სული ასე ძალას გატანს, რომ დამიხსნა, თუ შენ მტარეალობა გულის გიშფოთებს, რომელსაც მე აქ შეპყრობილი გყავარ, მაშ მიხსენი! ეს წამი ძვირფა

შენ ყოველის შემძლე შვილი ხარ და თვითონაც ძალა გაქვს ხელში, გავიქცეთ! მე გზა ვიცი; საშუალებანი შენც უნდა იცოდე. მხოლოდ ეს კედლები და ერთი პაწაწა მანძილი გვაბერებს ჩემ მეგობრებთან. შემხსენი ეს ბოროკილი, მიმაყვანე იმათთან და ჩვენი იყავი, კაროლი უეჭველათ დაგიმადლებს ოდესმე ჩემის ხსნის გულითთვის. ახლა ის ან უცბათ შეწუხებულია, ან და იქნება არც კი იცის რა. მამაშენი ბედავს და მისი დიდებულება უნდა დაეთანხმოს, რაც მოხდა, იმას, თუმცა იმის საწინააღმდეგოც იყოს ეს საქმე. დაფიქრდი?.. მოძებნე ჩემთვის თავისუფლების გზა! თქვი და გააძლე იმედით ცოცხალი კაცის სული.

შერდინანდი

ჩუმათ! ო, ჩუმათ! შენ ყოველის სიტყვით აღიღებ ჩემს სასოწარკვეთილებას. აქეთგან წასასვლელი გზა აღარ დაგვრჩენია; არც საშუალება, არც გაქცევა... ეს მტანჯავს, ეს კლანჭებივით ჩამფრენია გულში. მე თვითონ

დავაგე ეს მახე; მე ვიცი რა ვიწრო და მაგარი ნასკულები აქვს იმას. მე ვიცი, როგორც ყოველს გამბედაობას, ყოველს მოხერხებას გზა გადალობილი აქვს. მე ვგოდნობ, რომ ხელ-შეკრული ვარ, როგორც შენ და სხვები. განა ჩივილს დაგიწყებდი, რომ ყოველივე არ მეცადა? მე იმას მუხლზე მოვეხვიე, ვთხოვე ევხეწე. იმან აქ გამომგზავნა, რომ, რაც ცხოვრების სიამოვნება და მხიარულება გულში მიძევს, ყოველივე დაღეწოს.

ეგმონტი

მაშ არაფითარი ხსნა აღარ არის?

ფერდინანდი

არაფითარი

ეგმონტი (ფეხს დაკრავს)

არაფითარი ხსნა არ არის!... ტკბილო სიცოცხლე! შეენიერო სასიამოვნო ჩვეულებად არსებობისა და მოღვაწეობისა! უნდა გაგშორდე! წყნარად გაგშორდე! ბრძოლის არე-ღარევაში, იარაღების წკრიალს შუა, როდესაც ლეწვისა და ხოცვის აღიანქოთია, მაშინ კი

არ მიგზავნი სწრაფ გამოთხოვებას; შენ უეცრათ როდი მეთხოვები, როდო მიმოკლებ განშორების წუთს. მე უნდა ჩამოგართვა ხელი, ერთი კიდეც ჩაგხედო თვალეზში, შენი სიშვენიერე, შენი ღირსება მწვევათ ვიგრძნო და მეტრე გულმაგრათ მოგშორდე, გითხრა: გასწი.

შერდინანდი

და მე უნდა გიღვე გვერდით, გიყურო, მოწმეთ დაგესწრო, ვერც, გაგაჩერო ვერც შეგაკაეო! ო, რა ხმას შეუძლია გამოთქვას ეს მწუხარება! რა გული იქნება, როდ არ ამოხტეს თავის ბუდიდგან ამ მწუხარების შემხედვარე?

ეგმონტი

თავი დაიკავე.

შერდინანდი

შენ შეგიძლია თავი შეიმაგრო, გაჩუმდე და საჭიროების გულისთვის გმირულათ გადასდგა ეს მძიმე წაბიჯი. მე რა შემიძლია; რა უნდა ვქნათ. შენ შენზე და ჩემზედაც გაიპაროჯვე, საქმე მოიგე; მე კი შენსა და ჩემს სი-

ცოცხლეს ჩამოკრიხი. მეჯლიშის ქეიფში დაე-
კარგე ჩემი სინათლე და ბრძოლის ალიანქოთში
ჩემი ბაირალი. გამოფიტებული, დაბუწული და
ამღვრეული მიდგას თვალწინ მომავალი.

ეგმონტი

ჭაბუკო მეგობარო, რომელსაც საკვირვე-
ლი შემთხვეულობის ძალით ერთ ღროს კი-
დევე გპოულობ და კიდევ გკარგავ, რო-
მელსაც გულსაკლავათ გული გეწვის და
ჩემთვის იტანჯები, დამაკვირდი ამისთანა წა-
შვებში და აღარ დამკარგავ. თუ შენთვის ჩემი
ცხოვრება სარკე იყო, რომელშიაც შენს თავს
სიამოვნებით ხედავდი ასეც გამოგდგომია ჩემი
სიკვდილი! კაცები მარტო მაშინ კი არ არიან
ერთათ, როცა ერთმანეთს ხედვენ; მკედრე-
ბიც და გამომშვიდებულებიც ჩვენთვის ცხოვ-
რობენ. მე შენთვის ვიცხოვრებ, და ჩემთვის კი
მე საკმაოთ ვიცხოვრე. ყოველ დღით ვისიამოვ-
ნე, ყოველს დღეს ჩქარის მოღვაწეობით
ჩემს მოვალეობას ვასრულებდი, როგორც
ჩემი სინდისი მიჩვენებდა. ახლა თავდება ჩემი

სიცოცხლე, როგორც ადრე, სულ ადრე შეიძლებოდა გრაველინგენის ბრძოლაში მოხსობილიყო. მე ვათავებ სიცოცხლეს; მაგრამ მე ვიცხოვრე. ასე იცხოვრე შენც, ჩემო მეგობარო, სიამოვნებით და სიტკბოებით და სიკვდილის ნუ გეშინია.

შერდინანდი

შენ შეგეძლო ჩვენთვის დარჩენილიყავ, ეს შენი მოვალეობა იყო. შენ შენით მოიკალი შენი თავი. ხშირათ გამიგონია, გონიერი კაცები რომ შენზე ლაპარაკობდენ, მტერი და მოყვარე; ისინი დიდხანს ბაასობდენ შენს ღირსებაზე; მაგრამ ყველანი თანხმა იყვნენ მხოლოდ ერთში; ვერც ერთი ვერ ბედავდა უარი ეთქვა, თითოეული ასე ამბობდა: დიან ის საშიშარ გზას ადგიაო. რა ხშირათ მინდოდა, რომ შემძლებოდა გამეფრთხილებინე! ნუ თუ შენ ჯარც ერთი მეგობარი არ გყავდა?

ეგმონტი

მე მათრთხილებდენ.

უპრდინანდი

და როგორ სიტყვა-სიტყვათ წაეკითხე. ყველა ეს შენი ბრალდება ბრალდებითს წერილში და იქვე შენი პასუხებიც. ისინი ჩვენ თვალში საკმაოთ გამართლებენ, მაგრამ სამსაჯულოს თვალწინ კიარა.

ეგმონტი

კაცი დარწმუნებულია; თავი დავანებოთ მაგას, რომ თავის ცხოვრებას თვითონ მართავს და თვითონ პატრონობს. მაგრამ იმისი შინაგანი არსება შეუმაგრებელათ მიიწევს თავის ბედის-წერისკენ. ნუ ვითქვამთ მაგაზე; ეგ აზრები ძალიან ადვილათ უკუეგდეს; უფრო სამძიმოა ჩემთვის ჩემ ქვეყანაზე. ფიქრის თავიდგან მოცილება; თუმცა ესეც სკმაოთ განისჯება. თუ კი ჩემი სისხლი მრავლისათვის დაინთხევა, ჩემს ხალხს მშვიდობას მისცემს, მისი დაღერა სასიამოვნოა. სამწუხაროთ ეს ასე არ იქნება. მაგრამ კაცს არ შეუფენის, ჯავრი იქ, სადაც ხელის განძრევა აღარ შეუძლია. თუ შენ შეგეძლება შემდეგ-

ში მამის შენის ძალის შეკავება და მიმართ-
ვა, ეცადე; მაგრამ ვინ იქნება, რომ ეს შეიძ-
ლოს? მშვიდობით.

ფერდინანდი

მე არ შემიძლია წასვლა.

ეგმონტი

ჩემს მხლებლებს გაბარებ, მე კარგი
მხლებლები მყავდა. ეცადე, რომ ისინი არ
დაიფანტონ, არ გაუბედურდენ. როგორ არი
ჩემი მდივანი რიხარდი?

ფერდინანდი

იმან შენ წინ გაგასწრო. იმას, როგორც
სახელმწიფოს მოღალატეს, თავი მოსჭრეს.

ეგმონტი

საწყალი! ერთი სიტყვა კიდევ და წადი. მე
ეტი არ შემიძლია, რაც უნდა სული განვი-
თარებულ იყოს, ბოლოს ბუნება მაინც თავი-
სას მოითხოვს მიუცილებლათ; და როგორც
გველ შამოხვეული ყმაწვილი ძილს მიეცემა
მშვიდათ განსვენებს, აგრდთვე მოღალატული-
კაცი სიკვდილის კარებთან ერთჯერ კიდევ და

წება და ღრმით მოისვენებს, თითქოს კიდევ
 გძელი გზა ქონდეს გასაელელი. ერთი სიტყვა
 კიდევ: მე ვიცნობ ერთ ახალ გაზდა ქალს; ნუ
 შეურაცხყოფ იმას იმისთვის, რომ ის ჩემი იყო.
 გაბარებ იმას და სულ დამწვიდებით ვკვდები.
 შენ სულგრძელი კაცი ხარ. იმ ქალს, რომე-
 ლიც შენისთანა კაცს შეხვდება არა უჭირსრა.
 ნეტა ჩემი მოხუცებული ადოლფი თუ ცოც-
 ხალია? თავი სუფალია?

ფერდინანდი

აი ის მხიარული მოხუცი, რამელიც თქვენ
 ყოველთვის ცხენით დაგდევდათ?

ეგმონტი

აი, ეგ.

ფერდინანდი

ცოცხალია, თავისუფალია.

ეგმონტი

იმან იცის მისი სადგომი; უთხარი და წაგი-
 ყვანს იმასთან და დაჯილდოვე სიკვდილამ-
 დე, რომ იმან ამ საუნჯის გზა გიჩვენა. შეი-
 დობით.

ფერდინანდი

არ წაეალ.

ეგმონტი (კარებამდის მიიყვანს)

შეიღობით!

ფერდინანდი

ო, დამარჩინე კიდე!

ეგმონტი

მეგობარო, გამოთხოვება არაა საჭირო.

(ის მიყვება ფერდინანდს კარამდის, და ძლივს გათავისუფლდება იმის ხვეწნისაგან. თავბრუდახვეული ფერდინანდი სიჩქარით გაშორდება.)

ეგმონტი (მარტო)

უსულგულო კაცო! შენ როდი იცოდი, რომ ამდენ სიკეთეს მიზამდი შენი შეილის გამოგზავნით. იმის მადლობით მე მომეხსნა ფიქრი და მწუხარება, შიში და ყოველივე შეჭირვება. ბუნება ტკბილათ და მძლავრათ თხოულობს თავის უკანასკნელს სხვერპლს. გათავდა, გადაწყდა და ამ უკანასკნელ ღამეს რასაც ვქვში ვყავდი, რაც მიფთხოვდა ძილს

ჩემ საწოლში, ისევე ამშვიდებს ჩემს გონებას მტკიცე დაჯერებით.

(დაჯდება საწოლზე. მუზიკა)

ტკბილო ძილო! შენ მოღიზარ შენის ნებით, როგორც წმინდა ბედნიერება, უთხოვნელათ, შეუფერებლათ. შენ ხსნი ნასკულს შავის აზრისას, ერთად რეე ყველა მხიარულობისა და მწუხარების სურათს. შეუჩერებლათ მომდინარეობს წრე შინაგანის გარმონიისა და კაცი ჩანთქმული სასიამოვნო უაზრობაში უძლურდება და აღარ გრძნობს სიცოცხლეს.

(იმას მიეძინება; მუზიკა აწყევბა მის თვლემას. იმის საწოლს უკან თითქოს კედელი გაირღვევა და ბრწყინვალე მოვლენა გამოჩნდება. თავისუფლება ზეციურ ქსოვილზე ბრწყინვალე სხივებით გარემოცული ვანისვენებს ღრუბელზე. იმას კლერბენის სახე აქვს და მიუახლოვდება მძინარე გმირთან. ის მწუხარეთ არის სახეზე, თითქოს იმას მოთქვამსო. უცებ გამოერკვევა და ჩქარის ტანის რხევით ის მიუთითებს მას ისრების კონაზე. მერე

ყავარჯენზე და ქულზე. ის მოუწოდებს მას სამხიარულოდ, და უცხადებს, რომ იმისი სიკვდილი მაზრებს გაათავისუფლებს. ის იმას მძლეველათ სცნობს და მიაწვდენს მას დაფნის გვირგვინსა. როგორც კი გვირგვინი იმის თავს მიუახლოვდება, ეგმონტი შეინძრევა როგორც კაცი, რომელიც ძილში აღღვებულო არის, ამ სახით ის გადაბრუნდება და პირს იმისკენ მიიქცევს. თავისუფლებას გვირგვინი ეგმონტის თავს ზემოთ უჭირავს. ისმის შორს სამხედრო მუზიკის დაფებისა და სალამურების ხმა; ამ ხმაურობაზე მოვლენა ჰქრება. ხმაურობა თანდათან ძლიერდება. ეგმონტს გამოეღვიძება; საპყრობილე დილის შუქით ცოტაოდნათ არის განათებული. პირველი ეგმონტის მოძრაობა თავზე ხელის ტაცებაა; ის ადგება და გარეშემო იყურება, ამასთანავე ხელი შუბლზე აქვს)

გვირგვინი გაქრა! შენ, შეენიერო სურათო, დღის სინათლემ გაგაგდო! დიახ, ისინი აქ იყვენ.

ორი ძვირფასი ჩემის გულის ღმერთად შე-
 კავშირებულან. ღვთიურ თავისუფლებას ჩემის
 საყვარლის სახე მიეღო. შვენიერი კლერხენ შე-
 მოსილი იყო ზეციურის მეგობრის სამოსითა.
 პირველს ნახვაზე ისინი თითქოს შეერთებუ-
 ლიყონ. უფრო მჭუნვარენი ვინამც მომლი-
 მარნი ისინი ჩემსკენ მოდიოდენ, სისხლით
 გასვრილ ფეხებით და სისხლითვე შეთხუპნუ-
 ნული კაბის ქობით. ეს იყო ჩემი და მრავალი
 გმირების სისხლი. არა ის ტყულათ არ დათ-
 ხეულა. გასწით წინ, მხნე ხალხო! გამარჯვების
 ღმერთი თქვენ წინ მიგიძღვებათ! და როგორც
 ზღვა იმის შესაკავებელს მიწის კედელს გაა-
 რღვევს, დაღწეეთ და დაამხვეთ მტარვალობის
 კედელი. და დამარცხებული მტარვალობა
 გადაგდეთ შორს იმ ადგილითგან, რომე-
 ლიც იმან დაიმონა!

(დაფების ხმა თანდათან ახლოვდება)

ყური უგდეთ, ყური! რა ხშირათ გამომი-
 წვევდა ეს ხმა თავისუფალს გზაზე ბრძოლი-
 სა და გამარჯვების ასპარეზისკენ! რა მარდათ

მიდიოდენ ჩემი ამხანაგები საშიშო დიდებს
 გზაზე მეც მივდივარ დიდებით სავსე სიკვდილის
 შესახვედრათ ამ ციხითგან; მე ვკვდები თავისუფ-
 ლებისთვის, რომლისთვისაც ვცხოვრებდი და
 ვიბრძოდი, და რომელსაც ახლა მე ჩემს თავს
 სხვერპლათ ვწირავ.

(შუა სცენას ერთ მწკრათ ესპანიის ხალ-
 დათები დაიჭერენ, რომელნიც ალებ-რდე-
 ბით არიან შეიარაღებულნი).

დიად, ყველანი ერთად მოიყვანეთ, შეჰ-
 კარით თქვენი წრე, მე ვერ შემაშინებთ. მე
 დაჩვეული ვარ ლახვარს შევეგებო წინ, რო-
 გორც წინამძღომელი, მუქარა სიკვდილით
 გარშემორტყმული, და ვიგრძნო მაშინ, რომ
 მამაცური აღტაცება მემატება.

(დაფებს უკვრენ)

შენ ყოვლის მხრით გარშემორტყმული
 ხარ მტრისაგან! ხლმები მოელაფენ. მეგობ-
 რებო, მოხმატეთ მხნეობა. თქვენს უკან დგანან
 მოხუცნი, ქალები და ყმაწვილნი!

(ესპანელებზე უჩვენებს)

ამათ კი რეკს ჩვენ წინააღმდეგ ცარიელი სიტყვა მეფისა და არა იმათი საკუთარი გული. დაიცეთ თქვენი სამკვიდრებელი. და იმის დასაფარავათ, რაც თქვენთვის ყველაზე ძვირფასია, დაეცით, მოკვდით მხიარულათ, როგორც თვითონ მე გაძლევთ მაგალითს!

(დაფების ხმა. ის მიდის ესპანელებისკენ მხნეთ და შუა კარში გადის, ფარდა ჩამოეშვება. მუზიკა შესწყდება და გათავდება გამარჯვების სიმფონიით).

გ. წერეთელი.

გლეხური სიმღერა

(ილ. ჭავჭავაძის შეკრებილთაგანი)

გლოვს ბერდიაი, ხინჩლაი, სონეს შაყროლან სმაზედა,
მტერობა ჩამოვარდნით აღრინდალ მტერობაზედა.
ბერდიამ უთხრა ხინჩლასა, როცა შავიდა სმაზედა:
მოგიკვდა შენი ბერდია, ვერ შაგეყარე გზაზედა,
ეს ჩემი მოკლე ფრანგული ვერ ვათამაშე შენზედა!
— იუჟიე, ძმაო ბერდიაე, სონეს ლუდი ვსვათ ჯანზედა,
ეგ საუბარი მაშინ ხამს, რომ შავიყარნეთ გზაზედა,
არ გყვანდეს მაშველებელი, თითო დაუკრათ ფარზედა,
სხვა კი ვერ გალაღებულა ბებრის ხინჩლაის თავზედა.

ჩემ პიროვნობაზე

„მნათობი,“ 1872, №№ 10, 11 და 12
სტატია: „საწყალი კუდაბზიკა!“ („კრებულ-
დროება“ და იმაი უვინჩილაობა.)

„კრებულის“ სტატიას „მნათობზე“ („კრე-
ბული“ 1872 № 12) მთლათ ერთიანათ გაუ-
ცოფიანებია ამ ჟურნალის კრიტიკოსი, უფ.
ანტ. ფურცელაძე, რომელიც დღეს სამაგიე-
როთ „კრებულ-დროებას“ ბრაზიან პასუხს
აძლევს. ეს პასუხი ბევრი მხრით შესანიშნა-
ვია ჩვენი მწერლობის და მკითხველი საზო-
გადოებისთვის, და—„მნათობი“ რომ არ ჩამ-
კვდარიყო—ჩვენ იმას იქნება უმეტეს ყუ-
რადღებასაც ვათხოვებდით. მაგრამ დღეს ეს
ჟურნალი მოისპო. მისი კრიტიკოსი აცხადებს,
რომ დღეის იქით მე თქვენზე ხმას არ ამო-
ვიღებო. ამის გამოისობით ვერც ჩვენ ვისარ-

კრებული

ლებთ იმ ძვირფასი შეცთომებით, ბაიყუ-
ძაობით და აზრის სიღარიბით, რომელსაც
ჩვენ ამ უბედური ჟურნალის უკანასკნელი
წიგნი და უკანასკნელი სტატია წარმოგვიდ-
გენს.—ჩვენს მწერლობაში ეხლა ჩინებული
მოღა შემოდის. გამობრძანდება ვინმე, გა-
მოთქვამს მკითხველის წინ ასიოდე სისულე-
ლეს და ცილისწამებას, ოინურათ ჩასახავს
მკითხველის გულში თავისი მოწინააღმდეგის
შესახებ ეჭვს ან დაუნდობლობას, და მერმე
უცბათ შეძრება თავის სოროში, იმ სიტყვე-
ბით, რომ „დღეისიკით რაც უნდა სწეროთ
მე ხმას აღარ ამოგიღებო.“ ვითომ და სათ-
ქმელი კი ბევრი მაქვსო, მაგრამ არ მინდა,
ლაპარაკი არ ღირსო. ასე მოგვექცა ჩვენ უფ.
ბ. ლოლობერიძე, ასე გვექცევა უფ. ანტ. ფურ-
ცელაძეც: ვიმეორებთ, ეს ძლიერ ოსტატური
ოინია, რომლის შემწეობით იმედ-დაკარგუ-
ლი და დამარცხებული ვითომ-მწერალი
გაქცევის და თავის-შველის ბილიკს იმზა-
დებს და შინაურებთან იმის თქმასაც ახერ-

ხებს, რომ არ ვისურვე, თორემ ჩემს წინააღმდეგს დედი-მიწის პირთან გავასწორებდიო. ჩვენში უწინ, როცა საზოგადოებაში და ხალხში გმირობა დაკარგული არ იყო, ამას სიმხთაღეს და დედაბრობას უძახოდენ. დღეს რა სახელი ჰქვია ამას? ამბობენ, ამას ეხლა თავდაკავებას, სიფრთხილეს, ზომიერებას უძახიანო. სახელს რომ თავი დაეწებოთ, აქ შენიშვნის ღირსი ისიც იქნება, რომ ამ გვარი საქციელი ცხადათ გვიჩვენებს, რომ ამისთანა ვითომ-მწერლებს პოლემიკა და მწერლობა პიროვან, კერძობით საქმეთ მიაჩნიათ, და მის წაყვანის დროს ისინი მარტო თავის საკუთარ სახელზე და პიროვნობაზე ჰფიქრობენ. თორემ იმათთვის მათი აზრი, მიმართულება, საქმე და მიზანი პიროვნობაზე მალლა რომ იდგეს, ასე ადვილათ ბრძოლას თავს როდი დაანებებდენ და მოწინააღმდეგეს მაედანს როდი დაუცლოდენ. ვინც თავის საქმეს, აზრს, მიმართულებას და მიზანს მართლა ერთგულათ ემსახურება, ვისაც თავისი აზრი საზოგადოებისთვის სასარგებ-

ლოთ მიაჩნია, ის თავის პიროვან სიამოვნებას ან უსიამოვნებას ყურადღებას როდი მიაქცევს, ის იბრძვის, მოქმედებს, სწერს, ლაპარაკობს სანამ მისი მიმართულება გაიმარჯვებს, ან სანამ ის მთლათ ერთიანათ არ დამარცხდება, ისე, რომ განძრევის საღადათი აღარ ჰქონდეს. ის მოწინააღმდეგეს „ან მოჰკლავს, ან შეაკვდება.“

მაგრამ ეს ჩვენი ვითომ-მწერლები. სხვა მოდას დასდგომიან. იმათ ბრძოლა და ნამდვილი დაფა საღადათო ჯარიტობათ გადუქცევიათ. გამოხტება ამ ნაირი მოჯირითე, ერთ-ორჯირითს ისერის, ცხენს გაახტენს-გამოახტუნებს, სიმარდეს გამოიჩენს და ისევე ხალხის გროვისკენ დაბრუნდება, ხალხს ამოეფარება,— „რომ მდომოდა შუაზე გავსტყორცნიდიო,“ დაიტრაბახებს და შინისკენ გასწევს.

საქმე სეირათ გადაქცეულა, ბრძოლა—ჯირითად, აზრების წინააღმდეგობა—პიროვანი თავმოყვარეობის ასპარეზათ. ჩვენს დაცე-

მულს საზოგადოებას, ჩვენს მიძინებულ ქვეყანას ეგლა აკლდა, რალა!

მაგრამ, თუ ეს ვაჟბატონები მწერლობას პიროვან საქმეთ სთელიან, თუ ისინი ასე მჩატეთ და სუბუქათ ეპყრობიან პოლემიკას და მწერლურ მოვალეობას, ჩვენ იმათ მაგალითს ვერ მივსდევთ და არც თვითონ იმათ მივცემთ იმის ნებას, რომ ამისთანა ჩვეულებები ჩვენს მწერლობაში შემოიღონ. დღეის იქით ჩვენ როდილა დავზოგავთ იმ ვითომ-მწერალს, რომელიც ამ ჩვეულების შემოღებას მოინდომებს, და კედლიტილის მაგალითის მიხედვით, იგრძნობს თუ არა თავის სისუსტეს, თავს მოიმკვდანურებს და გაეგდება. აქაოდა, რალას მერჩიო, რაც იყო — იყო, დღეის იქით მე შენთვის ხომ მკვდარი ვარო, თანხმად ამისა, თუმც ჩვენ არ ვსარგებლობთ „ჩნათობის“ უთვალავი შეცთომებით და უმზგავსოებით, ჩვენ მაინც საჭიროთ ვრაცხავთ ორიოდ სიტყვა ვთქვათ ერთ გარემოებაზე, რომელიც თუმც ამ სტრიქონების დამწერს

პიროვნათ ეხება, მაგრამ მაინც „მწერლურ მოვლენას“ შეადგენს და ღირსია, რომ იმას სამაგალითო მნიშვნელობა მიეცეს ჩვენს მწერლობაში.

I

ჯერ იმით დავიწყეთ, რომ გავიხსენოთ რას ვამბობდით ჩვენ იმ სტატიაში („ჩვენი მწერლობა“), რომლის პასუხათ დაწერილია დღეს ანტ. ფურცელაძის „საწყალი კუდაბზიკა!“ აი ჩვენი სიტყვები:

„ეს ახირებული კაცი (უფ. ფურცელაძე), რომელსაც ჩვენ, მართო ზდილობის მიხედვით, მწერლის სახელს არ მოვაკლებთ—გამოდის სალიტერატურო ასპარეზზე და მკითხველებს გვაბეზღებს: „კრებულ-დროება“, ამბობს ის, მიწდგომია, უსინდისოა, ამხანაგობით აქებს და საკუთარი თავმოყვარეობით, ხარბობით აძაგებს მწერლებსო; „კრებულ-დროებას“ არც ლიტერატურული, არც კერძობითი პატიოსნება და სინდისი აქვსო, ის მკითხველ საზოგადოებას ატყუებსო და სხვ. და სხვ. და სხვ. ამასთანავე ის ამტკიცებს, ვითომ ჩვენს

ნაწერებში აზრი და გაგება არ მოიძიებოდეს და ჩვენ ყველანი ერთიანათ უნიჭოები და უსინდისო „ცრუ-პენტელები“ ვიყოთ. გვაქვს ჩვენ ნიჭი, სჩანს ჩვენს ნაწერში აზრი და მიმართულება თუ არა, ეს უფ. ანტ. ფურცელაძის ჭკუის საქმე არ არის. მკითხველი, იმედია, არ დაგვემდურება და კიდევ დაგვიმადლებს, თუ ჩვენ ან. ფურცელაძის „მსჯელობას“ ყურადღებას არ მივაქცევთ. მისი აზრი იმოდნათ დასაფასებელი არ არის, რომ კაცმა მის დასარღვევლათ თავი შეიწუხოს, როცა თითოეულ მკითხველს აღვირახთ შეუძლია ჩვენი ნაწერის აღება და ანტ. ფურცელაძის „მსჯელობასთან“ შედარება. ჩვენ იმოდნათ დარწმუნებული ვართ მკითხველის განაჩენის მიუდგომლობაზე და ანტ. ფურცელაძის „მსჯელობის“ სისუსტეზე, რომ ამ მხრით ხმის ამოდებასაც საჭიროთ არ ვთვლით.

მაგრამ ლიტერატურული მსჯელობის მეტი ორი სხვა ისეთი მხარე აქვს ანტ. ფურცელაძის პოლემიკას, რომელზედაც ჩვენ ხმის ამოუღებლობა არ შეგვიძლია. ეს ორი მხარე ორი ცილის წამებიდამ შესდგება: ერთი ეითომ ჩვენ უსინდისოთ ვხმარობდეთ ჩვენ ლიტერატურულ მდგომარეობას და მკითხველს თვალს უხვევ-

დეთ მიდგომით ან სიხარბით, და მორე — ვითომ ჩვენ ცუდი კაცები ვიყოთ ჩვენ კერძო ცხოვრებაში. ამ უკანასკნელ საგანზე ლაპარაკი, რასაკვირველია, შეუძლებელია, ამიტომ რომ უსაფუძვლოთ, უსაბუთოთ გამოთქმულ აზრზე პასუხათ მართლ ის ითქმის: — არა, ჩვენ ძლიერ ატიოსანთ კაცები ვართო, და აბა ამის თქმა ვის ეკადრება? მაგრამ რამდენათ დამჯდარათ და საფუძვლიანათ სჯის ამისთანა საქმეებზე უფ. ანტ. ფურცელაძე, გვაჩვენებს ჩვენ პირველი ცილის-წამების განხილვა, — ჩვენი მიდგომის და ხარბობის თაობაზე. აა, ამ საგანს შეუდგებით ჩვენ, მხოლოდ იმისთვის, რომ ამ საქმის გარემოება მკითხველს თვალს წინ არა აქვს, და ჩვენი და ფურცელაძის გასამართლება იმას ჩვენის მხრით საბუთების წარუდგენელათ არ შეუძლია.“

დღეს უფ. ფურცელაძე ხელმეორეთ ბაასობს ჩვენს ჭკუაზე, ნიჭზე; ნაწერზე, გონებზე, ხელმეორეთ ამტკიცებს ვითომც ჩვენ მწერლობაში უსინიდისოთ ვიქცეოდეთ, და თან ორიოდე პირდაპირ დაბეზლებასაც ხმარობს, რომლითაც მკითხველს იმ აზრს უწვევებებს ყურში, ვითომ ჩვენ, და განსაკუთრებით მე

საძაგელი და უპატიოსნო კაცები ვიყოთ ჩვენს კერძო ცხოვრებაში.

რაც იმას დღეს ჩვენი მწერლობის და გონების შესახები დამტკიცებები მოჰყავს, ის უწინდელივით ისე სუსტი და უსაფუძვლოა, რომ ჩვენ იმის დასარღვეველათ სიტყვასაც რ ვიტყვი. ირონიის პირდაპირათ გაგებით, ერთი მწერლის შეხედულობის მეორის წინააღმდეგათ ხმარებით, აზრის გადასხვაფერებით და სხვა ამ გვარი უბედური ოინებით, მწერალი შორს ვერ წავა და მოწინააღმდეგეს ენებას ვერ მოუტანს. მკითხველი გასჯის, როგორც უწინ ეთქვით, ხეირიანათ თუ უგნურათ ვსწერთ ჩვენ, და, გვეგონია, „მნათობის“ გასვენება საკმაოთ გვიმხელს, რა ხასიათის იქნება ეს გასჯა.—რაც შეეხება ჩვენ მწერლურ პატიოსნებას, უფ. ფურცელაძეს დღეს ხმა ვეღარ ამოვღებ. ამაზე საკმაოთ ნალაპარაკევი იყო ჩვენს „შარშანდელ“ სტატიაში, და ეხლა უფ. ფურცელაძე ვერაფერი ცილის-წამებით ვერ დაამტკიცებს, ვითომ „დროებას“

„მელალუმე“ ექოს ან „კრებუბლს“ დ. ბაქრაძე ეძაგებინოს მარტო პიროვანი შეხედულობით, მიდგომით ან სიხარბით. თუმც. ეხლა უფ. ფურცელაძე ამტკიცებს, რომ თუ „მელალუმე“ გ. წერეთელს არ მოსწონდა რათ დაბეჭდა „კრებულშიო“, თუმც. ის დღეს ამბობს, ვითომ დ. ბაქრაძეზე ჩვენ შებრალებით ვსწერთ მარტო იმიტომ რომ იმას ეხლა ჩვენს მწერლობაზე უფროსული გავლენა აქვს, მაგრამ ეს მარტო საბრალო დამარცხების თავგამამართლებელი ლაპარაკია. იმანაც კარგათ იცის, რომ „მელალუმის“ დაბეჭდვის დროს „კრებულის“ შედგენა გ. წერეთელს კი არა, თვითონ „მელალუმის“ დამწერს ებარა, აგრეთვე როგორც მშვენიერათ იცის, რომ უფ. დ. ბაქრაძეს ჩვენს მწერლობაზე ერთნაირი გავლენა მიეცა ჩვენი სტატიის დაწერის და დაბეჭდვის სამი თვის შემდეგ. რამდენიც უნდა ილაპარაკოს ამისანაები უფ. ფურცელაძემ, ამგვარ მის წერას და სიტყვას მაზანდა. დაკარგული აქვს. ბლაჯნის რაც უნდა, თუნდ ისიც თქვას

რომ „საქართველოს მოამბესთვის“ ჩემს დღე-ში არ მიწინააღმდეგებიაო, „ცისკარს“ არ ამოვდგომივარ და არ დავხმარებივარო, ჭკვეჭკვეძებზე არ დამიწერია, რომ იმის გრძნობა და წერა უგრძნობელი და შეფერილიაო, — ყველა ამისთანა მის თავის-გამართლებას თითოეული მკითხველი ღირსეულათ დააფასებს და უკუაგდება. ეს იმას თვითონაც ესმის. ამისგამო ის თავის უმთავრეს ძალას და მოცადინეობას იმ ნაწილს ატანს და იმ მიზანს ანდომებს, რომლის ნაკლულეფანება ჩვენ იმას უწინ შეგნიშნეთ, როცა ვამბობდით, რომ პიროვან ჩვენს უპატიოსნობაზე მის უსაფუძვლო და უსაბუთო ნაწერს პასუხი არ მიეცემათქო. დღეს იმას მოუნდომებია „საფუძვლის“ და „საბუთების“ წარმოდგენა. ის ხასიათი და მსვლელობა, რომელიც ჩვენ მივეცით ჩვენს პოლემიკას „მნათობთან“, მოითხოვს ჩვენგან, რომ დღეს ეს უკანასკნელი მხარეც გავსინჯოთ.

II

ჩვენთვის მეტის მეტათ აღვილია, ბევრი ჩვენი მოწინააღმდეგეების მიბაძვით, მიუბრუნდეთ უფ. ფურცელაძეს და უთხრათ, რომ იმას უფლება არ ჰქონდა ჩვენს საკუთარს პიროვნობას შეხებოდა, ჩვენს კერძობით მოქმედებას და ხასიათს გამოჰკიდებოდა და ჩვენი აზრის დარღვევის მაგიერ, ჩვენ შინაურულ ცხოვრებაზე გაემართა მუსაიფი. ამას ჩვენ დიახაც არ ვიქტ. ყოველი მწერალი, ყოველი საზოგადო საქმეებში და საზოგადოებრივ ასპარეზზე გამოსული პირი, რომელიც საზოგადოების დახმარებას, გაწვრთნას, პატრონობას თუ დარიგებას სჩემობს, მთლათ ერთიანათ საზოგადოებას უნდა ეკუთვნოდეს. საზოგადოების თითოეულს წევრს უფლება აქვს იმას თითოეული მისი სიტყვის, ნაბიჯის და მოქმედების ანგარიში მოთხოვოს, მის კერძობით და საზოგადოებრივ ხასიათს და საქციელს დაუკვირდეს და კვალში ჩაუდგეს,

რომ მისი მიზანი იცოდეს, მისი სიტყვა სწამდეს და მისი რჩევის დანდობა ჰქონდეს. ვინც კერძობით ცხოვრებაში უპატრონო ან უსინიღისო კაცია, ვინც წერილმანებში ნიადაგ ბაიყუშობს, ვისაც უბრალო საზოგადოებრივ ან მეგობრულ საქმეებში აზრი და გონიერება, სინიღისი და თავგამომეტებულება არ უჩამს, ის, უეჭველია, სხილ-სხვილ, მძიმე სახალხლო საქმეშიაც უხეიროთ და საუნებელათ მოიქცევა. ამის გამო არც მე, არც არავის არ ეთქმის, რომ ჩემი ნაწერი, ჩემი სიტყვა გასაჯვით, მიიღეთ ან უკუაგდეთ, მაგრამ ჩემს კერძობით, შინაურ ხასიათს და ცხოვრებას ნუ შეეხებითო. ამისი თქმა, ჩემი მხრით იყოს გინდა სხვისი მხრით, უსაუფლობა კი არა, აშკარა საზოგადოების თვალის ახვევა იქნება. ჩვენ ყველანი საზოგადოებას მთლათ ერთიანათ, სულითა და ხორციით ვეკუთვნით, და საზოგადოებას ნება აქვს თითოეული ჩვენი მოქმედების განხილვის, გასჯის და დეტალების. მაშასადამე, უფ. ფურცელაძესაც, რო

გორც ჩვენი ქართველი საზოგადოების წევრს, სრული უფლება ჰქონდა, და როგორც „მნათობის კრიტიკოსს ნაშედილი მოვალეობაც აწვა ამხარეს შეხებოდა, ამ მხრითაც გაესინჯა ჩვენი ხასიათი, და პასუხი მოეთხოვა ჩვენი ცხოვრების, მოქმედების ან საქციელის უმსგავსოებისა.

მაგრამ ამ გვაჩი უფლების ხმარებას ზოგიერთი მეტის-მეტათ მიიშვე მოვალეობაც მოსდევს. ამ მხრით მწერლის მოვალეობა გამომძიებლობას ეთანხმება, და გამომძიებელი — ეს უფ. ფურცელადეს კარგათ უნდა სცოდნოდა — სინდისიანათ უნდა სჯიდეს, იძევდეს თითოეულ გარემოებას და ბრალმდებას, თითოეულ მოქმედებას და მის მიზეზს. როცა გამომძიებელი მიმდგომი ან გაბრაზებულია, როცა ის უსინდისოთ ასხვაფერებს გამოძიების საბუთებს და ფაქტებს, როცა ის მართო იმ სიტყვებს ისმენს, რომელიც მის პიროვან გრძნობას აკმაყოფილებს, სამსჯავრო, — ესე იგი მკითხველი საზოგადოე-

ბა — მის გამოძიებას თავზე ახვეს და მის დასკვნას და მთელ გამოძიებასაც უყურადღებოტ სტოვებს. — უფ. ფურცელაძეს ესეც უნდა სცოდნოდა, ეგონებო. გამომძიებელს, აგრეთვე, იმასაც მოთხოვენ ხოლმე, რომ იმან თავისი გონება და მოაზრება იხმაროს იმ უთავბოლო და უაზრო ჭორების გაგონების დროს, რომელსაც ის ხანდისხან ყურს მოჰკრავს: იმან ყოველი განაგონი სინილისიანათ უნდა გასინჯოს და მარტო მაშინ მიიღოს სახელმძღვანელოთ, როცა ეგონება, რომ იმათ ცოტაოდენი საფუძველი მაინც აქვთ. იმ გამომძიებელს, რომელიც საქმეს შეადგენს ან მსჯელობას დააფუძვნებს იმისთანა ჭორზე, რომ აჟა და ამ კაცმა, მაგალითად, სიონის სობორო მოიპარა და ჟილეტის უბეში ჩაიდგაო, სამსჯავრო და საზოგადოება ბრიყვის სახელსაც არ დააჯერებს. მაშასადამე იმ პარს, რომელიც რომელიმე მწერლის ან საზოგადო ასპარეზზე მოქმედი პირის ხასიათს და ცხოვრებას ეხება და სჯის, უსათუოდ

სრული რწმუნება უნდა ჰქონდეს, რომ ეს მწერალი ან მოქმედი პირი მართლა სადაგელო ან მავნებელია, და ეს მისი რწმუნება ნამდვილ და მტკიცე მაგალითებზე ან საბუთებზე უნდა ჰქონდეს დაფუძნებული. — ამას ჩვენ მარტო უფ. ფურცელაძესე კი არა, საზოგადოთ ჩვენს მწერლობაზე ელაპარაკობთ, როგორც ყველაფერს, რაც ამ სტატიაში გამოთქმულია. ჩვენი აზრით საჭიროა ეს ანაბანური ქეშპარიტებები ერთხელ მაინც გამოითქვას, რომ ჩვენებურ ვითომ-მწერლებს გაცნობილი ჰქონდეს ხეირიანი მწერლობის და პოლემიკის კანონები, რომელსაც ისინი, როგორც ეტყობათ, სრულიადაც არ იცნობენ.

წინდახედული და მეტის-მეტათ საფუძვლიანი მოქმედება პიროვან შეტაკების და პოლემიკის დროს მით უფრო აუცილებლათ საჭიროა მწერლისთვის, რომ მისი უსაფუძვლოება და წინდაუხედველი ბრალის დადება ან ეჭვის შემოტანა მარტო თვითონ იმას და

მის ჟურნალს აენებს. მწერალს, მართალია, შეუძლია ხანდისხან (თუკი ის მტკიცეთ დაჯერებულია, რომ მკითხველ საზოგადოებას მასზე ნდობა და რწმუნება აქვს), თავისი სჯაისე გამოთქვას, რომ მისი დამამტკიცებელი საბუთიან მოაზრება არც კი ახსენოს და მოიყვანოს. მაგრამ ეს ისეთი ძნელი პასუხის გებაა, რომ ამის კისრაობა მწერალმა გაუჭირებლათ არ უნდა აილოს, და თუ აილო, მტკიცეთ და უეჭვოთ დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მომავალში ის პირი, რომელზედაც იმან დაუფუძვნებელი სჯა გამოთქვა, მართლა დამნაშავეთ ან მავნებლათ გამოვა საზოგადოების თვალში. უსამართლო, მიდგომითი ან მტრული სჯის და გაკიცხვის გულისთვის მკითხველმა საზოგადოებამ წარჩინებული და დიდი ნიჭისა და გავლენის პატრონი მწერლებიც შეიძულა, არა თუ უცნობი და უბრალო, უგავლენო პირები. მხილებითი მწერლობის ისტორია ბევრს ამისთანა მაგალითს წარმოგვიდგენს, და რაც არ ეპატივა

იმისთანა მწერლებს როგორც ვოლტერი, რუსო ან სანტ-ბევი, ის, უექველია, ჩვენისთანა მწერლებსაც არ მიეცევა.

ამას გარდა საზოგადო ასპარეზზე მოქმედი პირის ხასიათის დამფასებელი ნიადაგ ერთ გარემოებას უნდა იხსენებდეს. ზოგიერთ ასპარეზს, ზოგიერთ მდგომარეობას და საჭიროებებს, ზოგიერთს ადგილობრივ ან დროებით გაწყობილებას ისეთი გავლენა აქვს იმ მოქმედ პირებზე, რომელნიც თავიანთი ქვეყნის და საზოგადოების მდგომარეობას არ იწონებენ და საზოგადო აზრის ან ბედის ერთიან შეცვლას სცდილობენ, რომ ამ პირების მოქმედებას ყველანი პირდაპირ და აშკარათ კი ვერ ხედვენ. ისინი იძულებული არიან იმოქმედონ სხვა ნაირათ, ვინემც სხვები მოქმედებენ; იძულებული არიან სხვა და სხვა მიზეზების გამო არ დაამატონ თითოეულს თავიანთს მოქმედებას; „ჩვენ ამას იმიტომ ვწერებით, რომ აი ესა და ეს კეთილი და პატიოსანი მიზანი გვაქვს, ამა და ამ საქმეს ვამზადებთ, ამა და

ამ ღონისძიებას, ამა და ამ შემთხვევისთვის ვეძებთ და ვამარაგებთო.“ ამის გამოისობით ამისთანა მოქმედი პირის საქციელს, მოქმედებას და შრომას ძლიერ ხშირათ ბინდი ჰხურავს, მისი მოქმედების უმეტესი ნაწილი მარტო ერთი, ხშირათ შემაცთუნებელი მხრით მოჩნა.

ამ გარემოებით ხშირათ სარგებლობენ ამ გვარი პირების მოწინააღმდეგენი, რომელნიც ათასნაირი ცილისწამებით და პიროვანი მიზნით ხსნიან მათ გაუგებარ მოქმედებას, და ვინ იცის რამდენ სისაძაგლეს და უსინიდისობას არ სწამებენ მათ ხასიათს და შრომას. მიგრამ ყოველი სინიდისიანი კაცი ვალდებულია, ამისთანა მოქმედ პირებზე სჯის გამოთქმის დროს, თავდაკავებით და მოთმენით გადადვას ადაწყვეტილი საბოლოო აზრის შედგენა იქამდი, როცა ამ პირების შრომას და მოქმედებას ბოლო მოეღება. მარტო მაშინ გამოჩნდება ხოლმე, მეტ-ნაკლები სისრულით, მართლა თავის კერძო თავმოყვარეობას და პიროვან სარგებლობას ემსახურებოდა ამ გვარი პირი, თუ სხვა უფრო მაღალი და უფრო წმინდა მიზანი ჰქონდა. მარტო მაშინ შესაძლებელია აზრის შედგენა, ხეირიანი, გონიერი და პატიოსანი საშუალებები უხმარია იმას, რიგიანი გზით უვლია, საკმაო შრომა და ღვაწლი დაუდვია თავის საქმისთვის, თუ არა. მაშა-

სადამე მარტო მაშინ მის ცხოვრებაზე, შრომაზე და ხასიათზე სჯის გამოთქმას ცილის-წამების, უსაფუძლოების დალი არ ესეება... ამით ჩვენ იმს კი არ ვამტკიცებთ, ვითომ კაცი ამისთანა პირებს თავიდანვე თაყვანს ანუ პატივს უნდა სცემდეს და მათი წინააღმდეგი აზრის შედგენას ან გამოთქმას არ უნდა ბედავდეს თქო სრულიადაც არა, ამისთანა პირებს არც თაყვანისცემა სჭირიათ, არც პატივისცემა. მაგრამ სინიდისიანობა და პატიოსნება მოითხოვს ყოველ ხეირიან კაცისგან, რომ ის ამისთანა პირების ხასიათს და მოქმედებას არ აძაგებდეს და უსაფუძვლო იჭვით ან ბრალისდადებით არ სერიდეს, სანამ საკმაოდ არ გამოაშკარავდება მათი მოქმედების მიზანი და მათი მიზნის მისაღწევი გზა და საშუალებები.

მკითხველი ვერ წარმოიდგენს, ამ კანონის დავიწყებას რამდენი უმსგავსო და უსინილისო შედეგი ჰქონია, რამდენი წარმოუდგენელი ცილისწამება და იჭვი გამოთქმულა უპატიოსნესს და უმშვენიერეს მოქმედ პირებზე.

ამ გვარი წინდაუხედველობა და უსაფუძვლო, აჩქარებული აზრის შედგენა და გამო-

თქმა არა თუ პატიოსანს საზოგადო საქმეს ეწინააღმდეგება, ის სიკვდილამდი სინიღისს უწუხებს და მოსვენებას არ აძლევს იმას, ვინც ამისთანა შეცოდება მოახდინა, თუ კი იმას ცოტაოდენი სინიღისი მაინც აქვს. და მე გამიგონია, ხშირათ, ამნაირ შეცთობაში ჩაყარდნით პირებიდამ, რომ „ნეტავი შემეძლოს ჩემი საკუთარი სიცოცხლის შეწირვით იმ ჩემი შეცთობის გამოყიდვა და ამოხოცვაო, ნეტავი მომკვდარვიყო, და ის სიტყვა კი არ წამომცდენოდაო.“

III

ჩვენ საგანგებოთ მოვიყვანეთ ამისთანა სხვილ-სხვილი მაგალითები, ამიტომ რომ იმათ შეურყეველი და უეჭვო ხასიათი აქვთ. მაგრამ რაც სხვილ-სხვილ მაგალითში ცხადათ სჩანს, ის წვრილმანებშიაც ხდება ხოლმე. და სინიღისიან კაცს, ყველა ამგვარ შემთხვევებში მეტი-მეტი თავდაკავება და წინ-დახედულობა სჭირია, რომ არც თვითონ შეცდეს, არც სხვა

რიან კიდევ: ეს კაცი ჩვენ არაფრათ იმიტომ გვაგდებს, რომ თვითონ უხეირო და უსინდისოაო. ისინი მართლაც რომ ვერ ახსნიან სხვანაირათ იმ გარემოებას, რომ მათ „ზნონიან“, „მცხარე“ ლაპარაკს კაცმა საკმარისდობა არ მისცა, მათ გაშლილ მკერდს არ მიეკედლა, მათ გრძნობას არ ენდო, და თან სიტყვით არც კი უთხრა: თქვენში გულდამჯდარი, თაე-გამომეტებული, თაე-დამვიწყებელი შრომისა და საქმის უქონლობას ვიწუნებო. ვერ წარმოიდგენს კაცი, რამდენი ეჭვი და ცილისწამება იბადება მაშინ ამ ნაირი პირების თავში, რა უხეიროთ და უტეინოთ, ხსნიან ისინი თითოეულ სიტყვას, ნაბიჯს-მოქმედებას იმ პირისას, რომელსაც ისინი ვერ მიეკედლენ ან ვერ დაეთანხმენ... მაშინ მისი ირონიით ან ხუმრობით ნათქვამი სიტყვა, მისი გადაკრულათ გამოთქმული აზრი, მისი თავის-თავის გმობა ამ პირებს პირდაპირ ესმისთ. გაუგებლათ განაგონი ჭრაზა იმათ ტეინში სხვაფერდება, იმას მათი საკუთარი ეჭვი ემა-

ტება, თან სხვისი ბუტბუტი, მერე ჭორი და საბოლოოთ გამოდის „ხმა“, ვითომ რასმეზე დაფუძნებული, ვითომ რითიმე დამტკიცებული, წადით, მაშინ, და უყარეთ კაკალი!

წელან ჩვენ სხვილ-სხვილი მაგალითები მოვიყვანეთ. ჩვენ გარემოებაში, ჩვენს ქვეყანაში ამისთანა მაგალითები, რასაკვირველია, გამოუღდეგარი და უმნიშვნელო არიან. მაგრამ ეხლა ორიოდე წვრილმან, უბრალო მაგალითებს მოვიყვანთ ისეთებს, რომელნიც ჩვენ შააც გასაგები უნდა იყვნენ.

ვთქვათ, მკითხველო, მოინდომე შენ რომელიმე წვრილმანი საქმის გამოწყება, ვთქვათ წიგნის მალაზიის გახსნა, გაზეთის გამოცემა ან სხვა რამე ამ გვარი. ვთქვათ, ამ საქმის კარგათ წასაყვანათ გაიცან შენ ათიოდე პირი, რომელთაც ეს აზრი სახეირო დაწყებათ მიანიჩნიათ და მისი ასრულებაში მოყვანა სურთ დაიწყეთ საქმე ერთათ. საქმის წაყვანის დროს, უეჭველია, შეგემთხვევათ რომელიმე კერძობით კითხვაში უთანხმოება, ბაასი, სჯა. ხომ?

უეჭველია, რომ თუ შენ და შენი ამხანაგები სინილისიანი პირები ხართ, საქმე იმით დაბოლოვდება, რომ მოილაპარაკებთ, ყველანი თქვენ თქვენს აზრს გამოთქვამთ, თქვენ თქვენს საფუძველს მოიყვანთ, და მაშინ ის გადაწყვეტილება უნდა მიიღოთ, იმ გზას უნდა დაადგეთ, რომელიც თქვენი ამხანაგების უმრავლესობას უკეთესათ მიაჩნია. მაგრამ წარმოვიდგინოთ, რომ უმრავლესობამ საქმე ისე გადაწყვიტა, როგორც, ეთქვათ, შენ თქვი, და ორიოდ შენი ამხანაგი კი ამას არ დაეთანხმა, არ გვინდაო, თქვეს, არაო. უეჭველია, რომ თუ მთელი საქმის დანგრევა და დაშლა არ გსურსთ, თქვენ, უმრავლესობა, იმ ორიოდ განს-გამდგარს ეტყვი: კარგი, რადგანც არ გსურთ, მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, რაც შემოგიტანიათ მიირთვიეთ, რაც ღვაწლი დაგიდიათ დაათასეთ, გავსწორდეთ და ღმერთმა გზა დაგილოცოსო! ასეა, ხომ? მაგრამ წარმოვიდგინოთ, კიდევ, რომ ეს ორიოდ პირი წაბრძანდა და ქუჩა-ქუჩა თრევა და საყვედური

დაიწყო, ეს საქმე ჩვენ დავიწყეთ, ჩვენ გააკეთეთ და ეხლაკი იმ პირმა (ესე იგი შენ, მკითხველო, და არა თქვენი ამხანაგობის უმრავლესობამ) წაგვართვა, მოგეტაცა, მოგეპარაო! ამას ჯერ ერთი იტყვის, მერე ათი გაიშეორებს, ბოლოს ასი, და დაგერქვა შენ მტაცებელის სახელი.

ეს მიუთითებელი, ერთობ ბურჟუაზიაში გამოთქმული მაგალითია. მოვიყვან მეორეს, უფრო ნამდვილს, უფრო პიროვნულს. ერთხელ მე, ექვსიოდე ამხანაგების დახმარებით, ვბეჭდავდი ერთი მეტის მეტათ. გამოჩენილი მწერლის თხზულებას. ერთმა ჩემმა თანამშრომელმა დაიჯინა, რომ ამ ჩინებულ თხზულებაში ერთი თავი უნდა გადავაკეთოთ, ჩვენ თვითონ ხელახლათ დავწეროთ, რადგან ჩემი აზრით ამ თხზულებაში გამოყვანილი ქალი სტირის, როცა ქმრის სიკვდილს ტყობილობს, და ხეირიან და გულმაგარს ქალს როდი უნდა ეტირაო. წარმოიდგინე მკითხველო, რა უნდა მეთქვა მე ამ ხეპრულ აზრ-

ზე? რასაკვირველია მე ჯერ კერძობით მთელი ერთი კვირის განმავლობაში უმტკიცებდი ამ ახირებულ კაცს, რომ იმ ქალის ხასიათი ჩინებულათ გაუგია და მშენიერათ გამოუხატავს ავტორს, რომ ჩვენ მისი გასწორება და გადასწავლა არ შეგვიძლია. სხვა რომ არაფერი იყოს, მკითხველი საზოგადოება მასხარათ აგვიგდებს და სხვ. და სხვ. როცა ამითაც არა გამეწყო რა, უთხარი კარგი, სხვა ჩვენ თანამშრომლებს ეკითხოთ, თუ დათანხმდებიან იყოს ნება მათი მეთქი. მოვეგროვდით, იმან თავისი თქვა, მე—ჩემი. რასაკვირველია, რომ თითქმის ყველამ, ორს გარდა, წარხარით უპასუხეს: — „რას მიედ-შოედებო, ეს თხზულება ისე უნდა დაიბეჭდოს, როგორც ავტორს დაუწერიან!“ მაგრამ ის ორი პირი ამ უმრავლესობის გადაწყვეტილებას როდი დაეთანხმა. ჩვენ იმათ, მეტი რაღა ღონე გვქონდა, გზა დაულოცეთ, რადგანც იმათ გამოაცხადეს, რომ თუ არ გადაგვაკეთებიეთ ის თხზულება, თქვენთან ერთათ

შრომზე არ გვინდაო. მაგრამ წარმოიდგინე, ეხლა, მკითხველო, რომ იმ ორმა პირმა მაშინ ჩემზე ხმა დაყარეს, რომ იმ თხზულების ბეჭედა იმან იგდო ხელშიო, თუმცა თვითონ ძლიერ კარგათ იცოდნენ, რომ ხარჯის და გაჭირვების, წოწიალის და თვალის სინათლის დაკარგვის მეტს არც ხეირს, არც სარგებლობას, არც სახელს მე ის ბეჭედა არა ფერს მაძლევდა.

ამისთანა წერილმანი უსაფუძვლო სამღურავი და უკმაყოფილება ჩემს სიცოცხლეში იმდენი მრგებია რომ, მათი ჩამოთვლა რომ მოეინდომო, მთელ „კრებულს“ ავაესებდი. მაგრამ აქ მე ეს ჩემი პირადი ცხოვრებისგან მაგალითი მართლ იმიტომ მოვიყვანე, რომ მეჩვენებია, რომ მართლ ჭანტაზიის დახმარებით კი არ დამიხატავს ის სურათი, რომელიც ამ სტატიაში ავწერე. ეხლა კი ამ მაგალითს თავი უნდა დავანებო, და როგორც წყლან „სხვილ-სხვილი“ მაგალითების შედგენი მოვიყვანე, ისე აქ ამისთანა წერილმან

მაგალითებს ხანდისხან რა ბოლო აქვს ისიც უნდა ვთქვა.

ერთხელ ერთმა პიროვნათ საკმაოდ პატიოსანმა, თუმცა ერთობ თავმოყვარემ და უსათუძელო მწერალმა არ მოიწონა მეორე მწერლის აზრი. ეს მეორე მწერალი ემიგრანტებზე სწერდა, რომ იმათ მოქმედებას საკმაოდ გონიერების და დაუღალველი შრომის ხასიათი არა აქვსო, სასურველია, რომ ისინი უკეთეს გზას დაადგენ, ანა და მთლათ დაანებონ თავი საზოგადო საქმეებში გარეყასაო. ეს აზრი არც ერთ პიროვნებას არ შეეხებოდა, ის მარტო საზოგადოთ სჯიდა. ამის პასუხათ პირველმა მწერალმა დაბეჭდა, რომ ვინც ამისთანა აზრს გამოთქვამს ემიგრანტებზე ის შპიონი და უსინიღისო კაციაო. ვინააო, ჩვენ იმას კარგათ ვიცნობთო, ის მცარცველი და მტაცებელიაო, და სხვ. და სხვ. და სხვ. მაგრამ თუმც ის ამას იმ მიზნით ამბობდა, რომ მეორე მწერლის პიროვნაი შეურაცხყოფით ემიგრანტები დაეცვა, თითქმის ყველა მისი

ნაცნობები ისეთ ნაირათი გააჯაერა და ააშფოთა იმ გარემოებამ, რომ ეს მწერალი ძალიან კარგათ გრძნობდა მისგან დიბეჭდილი ცილისწამებების უსაფუძვლოებას და სიცრუეს და მაინც ამ იარაღს ხმარობდა, რომ ის ყველამ მათოვა და მოიძულა, ერთათ ერთი კაცის მეტმა, რომელიც მისი აზრის იყო, როცა ის გამოჩენილი მწერლის რომანის გადაკეთებას აპირებდა.—ამ შემთხვევის შემდეგ ოთხ თვეს არ გაუვლია. და ამ ახირებულმა მწერალმა ყველასგან მიტოვებულმა და შეურაცხყოფილმა, ერთ უბედურ დილას თავი მოიკლა... მისი მეგობარი კი, მართალია, დღეს ცოცხალია, მაგრამ ვაი იმისთანა სიცოცხლეს: ის დღეს „მოსკოვის უწყებებში“ დონოსებს სწერს, იქნება ამით მაინც თავი შეაბრალებინოს და „თფილ ნავსაყუდარს“ თავი შეიფაროს. . .

IV

ეს გრძელი ამბავი ჩვენ იმისთვის მოვეყვით, რომ გვეჩვენებია თუ რა ნაირი წინდახედულობა და საფუძვლიანობა აუცილებლათ საჭიროა ამ გვარ საქმეებში და სჯაში. სინიღისიანი მწერალი თავის დღეში არ უნდა დამდაბლდეს იქამდი, რომ თავის სჯაში, გაბრაზებულ გუნებაზე, უთაებოლო და უსაფუძველო ჭორიკანაობას ხელი წაავლოს და გამოუკვლეველათ, განუხილველათ იარაღათ იხმაროს. მწერალს მოწინააღმდეგე პირის დასამარცხებლათ საკმაო იარაღი აქვს: ამ პირის აზრების განხილვა, საზოგადო საქმეებში მისი მოქმედების დაფასება, მისი უნიჭობის ან უგუნურობის გამოაშკარავება; ვაჭირებას მეტი როდი რამე უნდა აიძულებდეს მწერალს თავის მოწინააღმდეგეს სულში ჩაძვრომას, მისი პიროვანი ცხოვრების და ხასიათის, მისი შინაური მოქმედების შეხებას,—თუმც იმას ამის უფლებაც აქვს. და როცა ეს საჭიროება

იმას წინ უდგება, მაშინ იმას მეტის მეტი თაე-დაკავება წინდახედულება საფუძვლიანობა სჭირია, რომ მისი სჯა გაბრაზებულ თაემოყვარებათ არაინ ახსნას, მისი აზრი პიროვანი ჯიბრის ამოყრათ არაინ იცნოს და ამით როგორც თვითონ ამ მწერლის, ისე საზოგადოთ მწერლობის და წერა-ბეჭდვის მნიშვნელობა და გაელენა არ შემცირდეს და არ დაიღუპოს.

თორემ როცა რომელიმე მწერალი, რამე უმნიშვნელო პიროვან გაბრაზების დროს, თავის მოწინააღმდეგეზე იმით იყრის ჯიბრს, რომ მკითხველი საზოგადოების წინ იმაზე ეჭვი შემოაქვს, მის პატიოსნებას და ხასიათს, მის შინაურულ ცხოვრებას ეხება, და ამ მიზნით უაზრო ჭორებს ჰკრებს, თავისასაც ბევრს უმატებს, ტყუილსა და ვითომ-მართალს ერთათ რეგს და როტავს, და ყველა მხრით, გამოუძიებლათ, განუკითხველათ, თავისი მოწინააღმდეგისთვის საენებელ ამბებს აგროვებს, იმის განუხალველათ თუ საიღამ, რა წყარო-

დამ, როგორი პარებიდომ და მიმართულები-
დამ გამოდის ეს ამბავი ან ჭორი, მაშინ ის—
თუ სინიდისი მთლათ ერთიანათ არ დაკარ-
გვია—მეტის მეტათ საზარელ და საშინელ
პასუხისგებლობას კისრულობს და ცუდ მო-
მავალს იმზადებს... აშკარათ უსინიდისო ან
გიჟობამდი გაცოფიანებული კაცის შეტი
ამას არაინ იქს, ჩვენში იყოს, გინდსხვავან.

ეს ისეთი ჭეშმარიტებაა, რომ დამტკიცება-
საც არ თხოულობს.

V

აქ შენიშვნების გამოთქმის შემდეგ, გადა-
ვიდეთ უფ. ფურცელაძეზე. ამ ვაჟბატონს
შეუბოჭავს რაც კი რამ ცუდი გაუგონია სა-
დზე ჩემზე, და დაუბეჭდავს ეს ყველაფერი
გაუხილველათ, მოუფიქრველათ, თითქო მარ-
თლა დარწმუნებული იყოს ამ ცილის-წამე-
ბის სინამდვილეში, თითქო ხეირიანათ გაშო-
რეკელიოს მათი წყარო და ვითარება. მისი სი-
ტყუათ მე და ჩემი მეგობრები ისეთი კაცები

ვართ, რომ ჩვენთან საქმის დაკავება შეუძლებელია ყოველი პატიოსანი კაცისთვისო, ამაში მე, ამბობს ფურცელაძე, ყველა პატიოსანი კაცი დამეთანხმაო. მე ჯერ ერთი პატიოსანი კაცი მინახავს ფურცელაძის თანამოაზრე ამ საგანზე—უფ. ბ. ლოლობერიძე, და თუ უფ. ფურცელაძეს სხვა ეინმე უნახავს, არ ეიცო. ის კი ბეჯითათ ეიცო, რომ ამაში უფ. ფურცელაძეს არ დათანხმებია უფ. ანტ. ფურცელაძე, რომელიც სრული გულით თანხმად იყო ჩვენისთანა უპატიოსნო პირებთან ერთათ საქმე დაექირა და ერთათ ეშრომა „დროებაში“ და „კრებულში“, მაგრამ—როგორც ისტორია მოგვითხრობს, ამის უარი ანტ. ფურცელაძისთანა პატიოსან კაცს კი არა, ჩვენისთანა უპატიოსნო კაცებს გამოუცხადებია. ეკითხოს, აბა, „ქიტესას“ და ზოგიერთი „დროებისთვის“ დანიშნული სტატიების და ლექსების ავტორს, უფ. ფურცელაძეს, ვის ვინ დაუწუნია, ჩვენ—იმას, თუ ის—ჩვენ.

მაგრამ ეს უბრალო კინკლაობაა. ინუგეშოს,

დღეს, „ქიტეიას“ და „მაცი ხეტიას“ ავტორ-
 მა, რომ ჩვენ კი არ დაგვიწუნებია იისი ნაწე-
 რი, იმან ჩვენ უპატიოსნობა დაგვიწუნა და
 იმიტომ ჩამორჩა ის „კრებულ-დროებას“,
 როგორც უწინ „საქართველოს მოამბეს“
 ჩამოაკლდა. ბევრათ უფრო შესანიშნავია
 სხვა, უფრო მომსხო ბრალის-დადებები,
 რომელიც აქა-იქ მოუხიკავს ჩემზე უფ. ფურ-
 ცელაძეს. ეს ბრალის-დადება, მკითხველო,
 აი როგორი თვისების არის: ვითომ მე მტა-
 ცებელი და უსინდისო კაცი ვიყო, მარტო
 ჩემი პიროვანი მიზნის მსდეველი, ამ მიზნის-
 თვის, ესე იგი ორაოდე მანეთის ხელში ჩაგ-
 დებისთვის სხვა და სხვა კასების მცარცვე-
 ლი, მოღალატე და სხვ. რამოდნათ შეეძლო
 ამ საგანზე აზრის შედგენა უფ. ფურცელაძეს
 ეს იმან და იმისმა სინადისმა იცოდეს; მაგრამ
 დიდ მოაზრების ძალას ვერ იჩენს ის, როცა
 ამ ხეპრულ ცილის-წამებას იმეორებს. უფ.
 ფურცელაძეს დიდი გონება როდი სჭიროდა
 იმ მოაზრების პოვნისთვის, რომ ჩემისთანა

კაცი კი არა, ერთიანათ ტვინგათხელებული სულდგმულიც არ იკადრებს ოცი მანეთისთვის სინდისზე ხელის აღებას. და თუკი უფ. ფურცელაძემ ამ კასაზე ლაპარაკი დაიწყო, იმას ალბათ მისი გარემოება ეცოდინება, და მაშასადამე, დარწმუნებული იქნება, რომ ამ კასაში ოცდახუთ მანეთზე მეტი თავის დღეში ერთი კაპეიკიც არ ყოფილა. არც დიდი გონება დასჭირდებოდა უფ. ფურცელაძეს იმ სტატიის გასაგებათ, რომლიდამაც იმას ეს ცილისწამებები ამოუწერია: შიგვე პირდაპირ სწერია, რომ რაც ფული მე გამქონდა ვითომ, იმ ფულს მე მაშინვე კასსიკს ვაძლევდი. მაშ თუ ამ და ბევრ სხვა ამისთანა გარემოებებს იმისთვის თვალი ვერ აუხელია, ცხადათ სჩანს, რომ უფ. ფურცელაძეს ან სრულებით არაფრის გაგება არ შესძლებდა და მართლა ბრმაყოფილა, ანა და განზრახვით და საგანგებოთ მკითხველებს შეცდენა სურვებია იმისთანა ამბების გარდაცემით, რომელიც იმას თვითონ ტყუილ ცილისწამებათ

უცენია. „ან ბრიყვი, ან ცრუ,“ ამ ორ სახელს ის ველარ წაუყვია, და რომელიც სურდეს, ის მიითვისოს.

ნუ თუ, მართლა, ან დიდი გონება ან დიდი გამჭრიახობა ან საგანგებო დაკვირვება სჭირია კაცს და სჭიროდა ფურცელადეს იმისთვის, რომ ჩვენი მოქმედების და ხასიათის წამდელი მხარე გაეცნო და დაენახა? ნუ თუ, მართლაც წერილმან და პიროვან სარგებლობას რომ ვეძებდეთ, ჩვენს ქვეყანაში ჩვენ სხვა უფრო „სარგებლიანს,“ უფრო „მყუდრო“ და „პატივცემულ“ ასპარეზს ვერ ავირჩევდით, სადაც ქურდობა, რომ მოინდომოს კაცმა, ათი ათას თუმნობით შეიძლება და თავმოყვარეობის დაკმაყოფილება ათი-ათასჯერ უფრო ადვილათ და იაფათ დაჯდება? დიდი ბრიყვი და ჩერჩეტი უნდა იყოს ის ქურდი და მცარცველი, რომელიც გატყავებულ და გაღატაკებულ მინდორში, გენამში-სა და ქარიშხალის ქვეშ, უბრალო ბაღახ-ბუღახს იპარავს ან იტაცებს, როცა იმას ადვი-

ლათ შეეძლებოდა, სხვა უფრო უხე წრეში უფრო უხვი „საშოერის“ შექმნა. ამ უხვი საშოერის მაგალითები, ღეთის მადლით, ჩვენში იშვიათი როდია, და თუ კაცი იმათ ვერ ხედავს ან ისე იმკვდნურებს თავს, თითქო ვერ ხედავდეს, ცხადია, რომ ის ან პიროვან გაბრაზებას დაუბრმავებია, ან რამე სხვა მიზეზებს უსინდისო მსაჯულათ გაუხდია. ორივე შემთხვევაში, ვიმეორებთ, იმას თავი შეკითხვით ვერ უსახელებია, როცა კაცი ამისთანა მდგომარეობაში დგება, ასე აშკარათ ბინძურ იარაღს ხმარობს, ის ამით თვითონ ამტკიცებს, რომ ერთობ სუსტათ და ცუდათ ყოფილა მისი საქმე. და ის, წყალ-წალღული კაცის არ იყოს, სხვა დახსნის და შეცლის იმედ დაწმენდილი, ხაესსა და ნაფოტებს ხელს აფლებს, რაგინდ გასერილი და საზიზღარი იყოს ეს ხაესი და ეს ნაფოტი.

VI

მაგრამ ჩვენ დიდათ შეეცდებით, უ. ფურცელაძის ცილისწამება მარტო წუთიერ გაბ-

რაზებსაც რომ მივაწეროთ. რაგინდ უსამზღ-
ერო და სასტიკი იყოს ეს გაბრაზება, დროსა
და ფაქტს ყოველთვის შეეძლებოდა მისი
გონებაში ჩადება და სინანულის ან უარყო-
ფის დაბადება. აქ, ამ შემთხვევაში, ჩვენი აზ-
რით, საქმე უფრო ღრმათაა წახდენილი, იმას
უფრო ხანგრძლივი საფუძველი და მიზეზები
აქვს. ჩვენ ამ საგანზე ორიოდ სიტყვა უსა-
თუოთ უნდა ვთქვათ.

როცა ჩვენი თაობა ჩვენს მწერლობაში
გამოვიდა, როცა იმან ზოგიერთი ახალი მო-
თხოვნილება და მიზანი შემოიტანა ჩვენს
წერა-ბეჭდვაში, როცა მისმა შრომამ ცოტა-
ოდნათ ჩქმეტა და ჯლიქვების კერა დაუწ-
ყო ჩვენს მიძინებულ საზოგადოებასა და გან-
საკუთრებით ჩვენს უხეირო ვითომ-ახალგაზ-
ღობას, ზოგიერთმა პირებმა ყური გააცქვიტა
და ჩვენი გაჩუმება თუ არა, ალაგმა მაინც
მოინდომა. ზოგმა იმათგანმა თავისი თავი
პიროვნათ ჩვენი თაობისგან შეურაცხყოფი-
ლათ იცნო, ზოგი მესხიერათ მიხედა, რომ

ჩვენი თაობა სულ სხვა მიზანს და სხვა გზას აღვა ვინემ იმათი, და აღრე თუ გვიან ჩვენს შორის სასიკვდილო ბრძოლა უნდა გამართულიყო; ზოგმა ჩვენი თაობის „ახირებული“ საქციელი და შრომა ვერ მოიხელა, — მაგრამ ყველამ კი ჩუმი, ქვეშ-ქვეშა წინააღმდეგობა დაგვიწყო. ჯერ ჩვენმა მოწინააღმდეგებმა ვითომ ჩვენი პატრონობა, დარიგება, გაწვრთნა მოინდომეს, და ლამის კინალამ „მნათობის“ ბედი დამართეს „დროებას“ დაუბოლოებელი, ბრძნული, გაუგებარი და ლაყე სტატიების მოცემითა. მაგრამ ერთის მხრით „დროების“ რედაქციამ, მეორეს მხრით ახალი შემოსავლიანი ადგილების გახსნამ „დროებას“, ღვთის მადლით, ეს განსაცდელი და ბედი ააცილეს. შემდგომ ამისა ამავე პირებმა, სხვების დახმარებითაც, ახალი წინააღმდეგობის სისტემა მიიღეს. მოივარაყეს თუ არა საყულო, გაიგუდენ, ბრძნული შეხედულება მიიღენ და ჩვენი უბედური საზოგადოების წინ ჩვენს მწერლობაზე ფხრების აწევით და შებ-

რალების ღიმილით წაყრუება დაიწყეს, და თუ როდესმე სიტყვას ამოიღებდენ, მარტო ამას გვაკადრებდენ: — „ეჰ, ეს წერა-ბეჭდვა სულ ბოეშობააო!“ თან კი ისე გააქნეედენ თავს, თითქო თქმა უნდოდათ: „აი, წერა, ბრძნული წერა როგორი უნდა, იმას ჩვენ გაჩვენებდით დრო რომ გვექონდესო.“ უცადეთ ჩვენ ამ „დროს“, მაგრამ ის დაწყებული არსაიღამ მოვიდა, და ჩვენ აბა რა გაგვეწყობოდა, ჩვენ ჩვენი „ბავშური“ წერა უნდა გაგვეგრძელებია. ამასობაში, რაკი „დახმარებით“ და წაყრუებით ვერა გარიგეს რა, ჩვენმა წინააღმდეგებმა მესამე საშუალება იხმარეს: როცა საზოგადოებაში იმათ თანდათან უფრო და უფრო ხშირათ ესმოდათ, რომ ჩვენს მწერლობაში „მართალი“ და „გონიერი“ რამ გამოითქმოდა ხანდისხან, იმათ ის აიხირეს, რომ აზრი კი, მართალია, ხანდისხან სწორია, მაგრამ ენა გროშათ არ უვარგათო. მკითხველი ვერ წარმოიდგენს, რამდენი თანამგრძობელი, მკითხველი, დამჯერი და ყურის მგდებ-

ბლები გვაკლდებოდა ჩვენ, რამდენი მოთმინება და შრომა გვეჭიროდა, რამდენი თვისა და წლის ღვაწლი და დაუღალველობა, იმის გულისთვის, რომ თითოეული ამ გვარი ხეპრულის, ყრუთ გამოთქმული, ბრმათ გაგებულ ვითომ-სჯა გამოითქმოდა ჩვენზე. ერთი ვარაყსაყელოიანი რომა მისთანა სჯას გამოთქვამდა, მოივლიდა ის სჯა მთელ საზოგადოებას და შეურყეველ ჭეშმარიტებასავით დაფუძნდებოდა: ისეთი გავლენა ჰქონდა იმ დროს ამ პირების სიტყვას და აზრს. მაგრამ, როგორც იქნა, ჩვენ მოვახერხეთ ამ მესამე სისტემის თავიდან აცილება. ჩვენი წინააღმდეგების გმირული ხასიათი ისეთია, რომ თუ იმათ კაცმა წაუყრუა და გაუჩუმდა, შეგაჯდებიან კისერზე და ხედნას დაგიწყებენ, ბატონათ გაგიხდებიან. მაგრამ ერთი თუ შესძახე, ერთი „ციც, შე გლახა!“ თუ შეჭყვირე, მოიკაკეებიან, გაიბუსებინ და მკედრათ მიეგდებიან, სანამ რამე აააღს, უცნაურს ოინს არ მოიგონებენ და შორიდან მხთალათ მახეს არ დაგიგებენ. ამის

მიხედვით ჩვენ იმათ ერთი სტატიით *) ჩვენს „ენაზე“ ლაპარაკი შევაწყვეტინეთ. და ეხლა, რაკი ამ ვაჟბატონებს ეს სამი სისტემა წაუხდათ, რაკი მათი წინააღმდეგობა ამ სამი მხრით იმათ უნამყოფოთ თავზე ჩამოეხიათ, მოუგონიათ მეოთხე, ძლიერ მძლავრი და ოსტატური სისტემა.

„მოუგონიათ“ რომ ვთქვით, შეცთომა მოგვივიდა. ეს მეოთხე სისტემა ის იგზუიტური სისტემაა, რომელიც ხელოვნურათ გამოხატა ბომარშემ, ამ ასი წლის წინეთ, თავის კომედიაში „სველის დალაქი.“ ამ კომედიაში გამოყვანილი იგზუიტი, დონ-ბაზილ, იმ საქციელს ადგია, რომ ვისიც წინააღმდეგობა უნდა, ვის დამარცხებას ეძებს, იმაზე ერთ უშეგერს, აზრში მოუხსვლელ რასმე მოიგონებს და ვისმე ყურში ჩაუწვეთს, ხალხში ხმათ გააგდებს და მერმე შორილამ სეირს უყურებს. იმან ჩინებულათ იცის, რომ მცი-

) „დროება“ 1870, № 42 (ჩემ მკითხველს)

რედი იჭვი, ერთი ნამცეცა შეწამება, ერთი-
 ოდენა ბრალისდადება, რაგინდ დაუჯერებე-
 ლი და უცნაური იყოს, თავისდღეში არ დაი-
 კარგება, უკვალოთ არ გაჰქრება: ის თანდა-
 თან უფრო დიდდება და სხვილდება, ზევისა
 არ იყოს, გზაზე ახალ-ახალ ფესვებს და შტო-
 ებს ისხამს და ცოტახანს შემდეგ მთელ სა-
 ზოგადობაში ვრცელდება, ყველა's ტვინში
 და გონებაში უჯდება და მაშინ იმას ვერ
 აზოგლევს და ვერ მოსპობს ვერც ერთი
 გმირის მძლავრი ხელები. — „ცილისწამეთ, ცი-
 ლისწამეთო, აზობს დონ-ბაშილ, რაგინდ
 უშვერი რამ მოიგონოთ ცოტას მაინც დაი-
 ჯერებენო!“ — აი ამ საქციელს დაადგენ ჩვენი
 წინააღმდეგები, ეს საშუალება მიიღეს იმათ
 მეოთხე სისტემათ.

ამ გვართ, როცა ვერც ჩვენი აზრების
 დარღვევით, ვერც ჩვენი საზოგადოებრივი
 მოქმედების შეურაცხყოფით, ვერც მწერლური
 ნიჭის ძალით, ვერც სამნაირი ოსტატური
 ონით ვერ მოიგეს იმათ საზოგადოების გუ-

ლი და თანაგრძნობა, და ჩვენი მწერლობა
 ვერ ჩაჩუმეს და ტალახში ვერ გათქირეს,
 ისინი ჩვენს შინაურ ცხოვრებას, პიროვნულ
 ხასიათს, კერძობობით მოქმედებას შეეხენ, და
 ვითომ ამ შეხებისთვის მოიგონეს, მოძებნეს
 და მოხიკეს ყოველნაირი ჭორები, რომელიც
 კი როდისმე ჩვენზე ან გაბრაზებულ თავ-
 მოყვარეობას, ან დაბრმავებულ ხარბობას,
 ან უმეცარ უნიჭობას მოუგონებია, და ავრ-
 ცელებენ ეხლა საზოგადოებაში, გადასხვაფერ-
 რებულათ, შეფერილათ, გაბერილათ და მო-
 მეტებულათ. და რაც ჩვენ უწინ ამაყურათ
 უყურადღებოთ მიგვიტოვებია, რასაც ჩვენის
 მხრით პასუხი კი არა, შებრალებების ღიმილიც
 არ ღირსებია, რისიც პასუხის გაცემის ნება
 ჩვენთვის ჩვენი თავის პატივს არ მოუცია,
 ის ყველაფერი შეგროვებული, გადასხვაფერე-
 ბული და გაზევებული გვხვდება ეხლა ჩვენს
 წინ, იმისგან გვიშენებენ ეხლა იმ ჩინეთურ
 კედელს, რომელიც ჩვენსა და საზოგადოებას
 შუა უნდა დადგეს, ამ ვაჟბატონების აწრით.

როცა ამგვარ ქორებს, ამგვარ ცილისწამებას უნიჭო, ან უტვინო პირები საკუთრივ ჩემზე გამოთქმავდნენ, როცა ამისთანაებს ჩემზე კიდევ ბექდენ, მე ვიცინოდი და ვხარხარებდი, როგორც კაცი, რომელსაც აბრალებენ, რომ ის ცხრა დღის სავალზე წავიდა, და ათასი თუმანი დახარჯა ორი შაურის მოსაპარაეთო. მაშინ საქმე მარტო მე, პირად მე მეხებოდა, და მარტო ჩემზე იყო დამოკიდებული მივიღებდი მე იმას ყურადღებაში, ეიწყენდი, ამოვიღებდი ხმას, თუ არა. მაშინ ჩემმა სიამაყემ ამაებს ყურით არ ათხოვია: პირათ მე ერთობ დარწმუნებული ვიყავი და ვარ მათ ბოლონდელ გამოცრუებაში და ჩემი სახელის უმანკოებაში. სხვას რაც უნდა ის ეთქვა, ბოლო ყველაფერს გასჯიდა და ყველას შესაფერ სახელს, ღირსეულ დაღს დაასმიდა. მაგრამ დღეს, ჩვენში, საქმესულ სხვაფრივია. დღეს ჩემ პიროვნობას რომ ეხებიან, პირად მე ვერაფერს მაკლებენ და ჩვენს მწერლობას კიდოდ ზიანს აძლევენ. ცილის-მწამებლებმა კარ-

გათ იციან, რომ მე ამაებზე გავიციებ, ვიტყვი კიდევ — „შეხედეთ რაებს სწერენ ან ამბობენ ჩემზეთქო“, და ჩემს საქმეს დაუბრუნდები. მაგრამ ამასთანავე იმათ კარგათ ნაანგარიშევი აქვთ, რომ ჩვენს მწერლობას, ჩვენს „დროებას“ ამით გავლენა აკლდება, საზოგადოების ტვინში ეჭვი შედის და ამის გამოისობით იმ კითხვებში და საქმეებში, რომლებშიაც ჩვენს მწერლობას პირდაპირი ხმა და გავლენა უნდა ჰქონდეს, მწერლობის მნიშვნელობა მცირდება, მისი როლი პატარდება. აი ეს მიზანი აქვს ამ ცილისწამებებს, ეს განზრახვა უძევს იმ ბრალისდადებას, რომელსაც ჩემს წინააღმდეგ ხმარობენ. ერთი სიტყვით ამ შემთხვევაში ჩემს სახელს და პიროვნობას ხმარობენ იმ საშუალებათ და იარაღათ, რომლითაც ჩვენი მწერლობის დაცემა და ძირის გამოკაფვა უნდა დამზადდეს.

ამ მხრით, რასაკვირველია, ჩემი გაჩუმება და წაყრუება ჩვენი მწერლობისთვის საენებელი იქნება, და როცა მწერლობაში გამოდის

ვინმე, რომელიც ამგვარ ცილისწაშებას ხმარობს ჩვენს წინააღმდეგ, რაგინდ სასაცილო ან საზიზღარი იყოს მისი ნაწერი, რაგინდ სათაკილო იყოს იმასთან ბაასში შებმა, ჩემი მხრით აუცილებლათ საქიროა მისი ნაწერის ხელში აღება და გასინჯვა, მისი გაჩუმება და დასჯა.

მაშ მიუბრუნდები, ისევ, უფ. ან. ფურცელადღეს.

VII

ეს ჩვენი ვითომ-მწერალი მწამებს, ვითომ მე რაღაც საშინელი უპატიოსნო და უსინდისო საქმეები ჩამედინოს ჩემს სიცოცხლეში. ამასთანავე ის მითათებით მიწერს, ვითომ მე კუდაბზიკაოპით, მასთან ლაპარაკის დროს, პისარევი და სხვ. უპიონათ გამომეყვანოს და ჩემი თავი კი ისეთ დიდ-რამეთ, რომელსაც ვითომ ლონდონშიაც უცდიდენ, პარიჟშიაც უჯერებდენ და სხვ. და სხვ. ერთი სიტყვით

მისი ლაპარაკით მე გამოვდივარ მარლა რა-
 ლაც ცრუ-პენტელათ, ბაქია კუდაბზიკათ და
 უკუდო მკვეხნელათ. ვიმოწმებ ყველა ახალ-
 გაზღებს, თითქმის ასიოდე კაცს, რომელთა-
 ნაც მე ძლიერ ხშირათ ამ საგნებზე მილაპა-
 რაკნია, მითქვამს როდესმე ვისმესთვის ამგვარი
 რამ თუ არა. და პირდაპირ, აქვე, დარ-
 წმუნებით ვამტკიცებ, რომ ვერცერთი იმათ-
 განი ვერ იტყვის—გითქვამსო. რალა მაინცა
 და მაინც ანტ. ფურცელადეს მივადექი ამის-
 თანა თვალ-და-ხელ-შუა ტყუილ სიტყვებით,
 და თუ მაინცა და მაინც სიცრუვის მოგო-
 ნება მინდოდა, ნუ თუ უფრო დასაჯერებე-
 ლი, უფრო ქვიანური რამ ვერ გამოვი-
 გონე?—

ეს ერთი მაგრამ ამ გარემოებას მე ისე არ
 გაუშვებ, სანამ მკითხველს ამავე მაგალითით
 არ აუხსნის, რა ნაირათ შედგება ხოლმე, ზო-
 გიერთი უტყინოების ან უსინიდისო პირების
 დანაშაულებით, ძლიერ უბედური და ხეპრულია.

ცილის-წამება, რომელსაც შემდეგში იქნება დაჯერებაც და რწმუნებაც მიეცეს.

წარმოიდგინე, მკითხველო, რომ ლიტერატურულ მუსაიფში მე, ვთქვათ, აი ეს აზრი გამოვთქვი: მე პისარეეს იმიტომ არ ვაფასებ, რომ იმან, 1862, როცა რუსეთში ხეირიანი მოძრაობა და უკეთესი მომავლის იმედი იყო, იმის ქადაგება დაუწყო ახალგაზღვობას, რომ „მე რა მენაღვლება ვლენჩი-კაცი როგორ იცხოვრებს, როცა ჩემგან მტყერის მეტი არაფერი დარჩებაო“. წარმოიდგინე, კიდევ, რომ ამას მე დაუმატე: ამგვარი ქადაგებით იმან იმ მიმართულებას აწეო, რომელსაც ჩვენი სიმპატია ეკუთვნის, იმ მიმართულებას არგო, რომელიც ყოველ პატიოსან კაცს საზიზღარათუნდა მიაჩნდესო. ეს ხომ ლიტერატურული კრიტიკის აზრია, მეტი არაფერი? მაგრამ იმ პირებს შუა, რომელთანაც ეს ლაპარაკი მაქვს, დაესწრება ვინმე, უფ. ფურცელაძისთანა მხიზელ-ყურიანი, და სამი-ოთხი წლის შემდეგ

გხედება აი ეს „ბრალის დადება:“ — შენ სთქვი პისარევი შპიონი იყო.

წარმოვიდგინოთ კიდევ, რომ 1868-ში, როცა ჩვენში ჟულ-ჭაფრი და მისი ამხანაგები თითქმის ყველას გმირათ და გენიოსათ მიაჩნდა, შენ აი რა სთქვი: ჟულ-ჭაფრს ისეთი მიმართულება აქვს, რომ ის ახალ-მიმართულებას, ახალ-ცხოვრების მომხრეებს ხეირს არ დააყრის, ის დიდ ენებას მოუტანს საფრანგეთსო; ჩემი აზრით აუცილებლათ საჭიროა, რომ მისი გავლენა მოისპოს, სანამ რესპუბლიკელი პარტია საფრანგეთის მმართველათ არ გახდება. ეს ხომ პოლიტიკური აზრის გამოთქმაა, მეტი არაფერი? ხომ დამტკიცდა ამ აზრის გონიერება დღეს? მაგრამ წარმოიდგინე, რომ იმ პირებს შუა, ვისთანაც შენ ეს აზრი გამოთქვი, ერთი ვინმე ფურცელაძე იყო და „მნათობში“ ხუთი წლის შემდეგ იბეჭდება აი ეს ცილისწამება: — „შენ სთქვი, რომ

ფრანცუზებს ეუორჩევდი ჟულ-ჭაფრი და მისი ამხანაგები ჩამოარჩევთო*! *)

წარმოვიდგინოთ, კიდევ, რომ სამზღვარს გარეთილამ დაბრუნების ღწოლს რამდენიმე ძველმა ნაცნობებმა გკითხა—იქაური გამორჩენილი პირების ამბავი გვითხარი, ვინ ნახე, ვინ რაჯო, და შენ აი რა უპანუხე: მე არავინ არ მინახავს. ერთმა ჩემმა ნაცნობმა (ამან და ამან) კი მითხრა ვისაც გწნდა გაგაცნობო, მაგრამ მე არ მინდოდა იმათი გაცნობა! რაც მათში ჩემთვის გამოსადეჟი იქნებოდა, იმას მე იმათ თხზულებიღამაც შევიძენდი, და ჩემი თავი იმათთვის აბა რა საინტერესო ან სასარგებლო იქნებოდა: ჭკუას ხომ ვერ ვასწავლიდი

*) ეს უეჭველად თვითონ უფ. ფურცელაძის რჩევაა, და შარტო შიხი უცოდინარობით აიხსნება. ამ რჩევას მე, აბა, როგორ შევცემდი ფრანცუზებს! ფურცელაძე ხომ არა ვარ, არ ვიცოდე რომ სანფრანგეთში ჩამოჩნობით დასჯა კანონით აღკრძალულია და, იქაური საზოგადობრივი აზრის და ზნეობის წინააღმდეგია?

იმათო!“ რაა, ამ სიტყვებში ან კუდაბზიკაობა, ან ტრაბახობა? მაგრამ წარმოიდგინე, რომ ამ სიტყვებს უფ. ფურცელაძემაც ყური მოჰკრა, და აი, დღეს როგორი ცილისწამება; გხვდება; შენ სთქვი რომ ლაბულესკი უნდოდა ჩემი გაცნობა, მაგრამ მე არ ვიკადრეო და სხვ. *)
და სხვ. და სხვ. და სხვ. და სხვ.

აი, ჩემო მკითხველო, როგორ იბადება ცილისწამება, როგორ მზადდება ბრალმდება და როგორ სდგება ჩვენი მოწინააღმდეგეების „მსჯელობა“! საზოგადოთ იმათ არათრის გუგება არა აქვთ, და სჯა, აზრის შედგენა კი ყველაფერზე უნდათ. მოჰკრავენ რასმე ყურს, ვერ გაიგებენ, გადაასხვაფერებენ, წაუმატებენ

*) ალბათ ლაბულე მაშინ და ეხლაც უფ. ანტ. ფურცელაძის „ღმერთი“ ეოფილა. ჩემთვის კი ის 1865 შიაც ის იყო, რაც ეხლა მთელი ქვეყნისთვის (ფურცელაძის გარდა) არის: უფერული უპარტიო ბურჟუა, დღეს რესპუბლიკელი, ხელ ბონაპარტიისტი, ზევ. ორღენელი და მუდამ კი უგზ. უკვლო.

თავიანთ ტეინილამ მოგონებულ რასმე და გამოდიან ქადაგებით: „სკანდელმა აი რა სტქეა, მე მითხრა, ბატონოო, ამა და ამ პირების იქ დასწრებითო!“ და ამის გამგონი (მეტი რა ღონე აქვს), ფიქრობს: დიდი ცრუ-პენტელა ყოფილა ეგ სკანდელი ვიღაც არისო! და შედგა „საზოგადო აზრი“! წადი და ზდიე მერე შენ იმას კუდში.

რაც შეეხება სხვა პიროვან ცილისწამებას, ზოგზე მე ზემოთ ვილაპარაკე, და ვინც კითხვა იცის, ის აღვიღათ დაინახავს რა გვარი იაზრალისთვის მოუკიდია ხელი უფ. ფურცელაძეს, ვის ამოდგომიან გვერდში და რა პარტიას გამოდგომია კუდში. თუმც მე დიახაც საქებრათ უნდა მიმაჩნდეს იმისთანა ვაზეთის მხრით გინება, რომელსაც ანტ. ფურცელაძე ასახელებს, თუმც მე დიახაც უნდა ვამპარტევანობდე, რომ ნაგინები ვარ იმ პირების თანასწორათ, რომელთაც ვერაფერი ტალახი და ვერაფერი ფურცელაძე ვერ გათქვრს, მაგრამ, ჩვენნი ქართული მწერლობის გულისთვის მე—ზე-

მოთ ნათქვამის გარდა, აი რას ვუპასუხებ უფ. ფურცელაძეს.

თუ იმას ერთი ოდნათ მაინც სჯერა ის, რაც თვითონ დაუწერია და დაუბეჭდია ჩემზე თავის სტატიაში, თუ იმას მართლა ჰგონია, რომ მე უპატროსნო კი არა, ცოტაოდნათ ძაგების ღირსი ვარ, პიროვანი მხრით, თუ იმას მართლა ის აზრი აქვს გულში, რომ ჩემ საზოგადოებრივ მოქმედებას პიროვანი მიზანი აქვს, გამობრძანდეს, განიხილოს მთელი ჩემი ცხოვრება, შეკრიბოს რაც უნდა ცნობები, ჭორები და ხმები და მითითებით, თითოეული ჩემი მოქმედების დასახელებით და აწერით დაუმტკიცოს საზოგადოებას ჩემი უსინდისობა ან უვარგისობა, თუ ბიჭია, თუ უმ' გავსი ცილისმწამებელი არ არის, გამოვიწვევთ რომ ამ გვარი საბუთიანი, საფუძელიანი გამოძიებით და გამოკვლევით დაამტკიცოს თავისი უსაფუძელო აზრი, ვითომ მე ძაგების ღირსი ვიყო. თუ იმას „მნათობი“ აღარ აქვს, თუ იმას ცალკე წიგნათ ბეჭდვა არ შეუძლია;

გაგვიხსნია იმისთვის „კრებულის“ ფურცლები. ჩვენ მის ნაწერს ამ საგანზე, რაგინდ უმსგავსო და სასტიკი ცილისწამებით და დაბრალებებით იყოს ის გავსებული, ხელ-უხლებლათ, შეუცვლელათ, სრულათ დაებეჭდათ. მობრძანდეს, აბა, და დაუმტკიცოს თავისი აზრი ჩვენს მკითხველებს, წარმოუდგინოს იმათ მისი დამამტკიცებელი ფაქტები, და ენახოთ, მაშინ, რამოდნათ საფუძვლიანი, რამოდნათ სინიღისიანია მის მხრით ჩვენი ლანძღვა და გინება.

სიტყვას ვაძლევ, რომ არც ერთ მის ცილისწამებას მე უპასუხოთ არ დავსტოვებ, არც ერთ ფაქტზე არ ვიტყვი — ეს ჩემ შინაურ ცხოვრებას ეკუთვნის, არც ერთზე არ ვიხმარ მის წინააღმდეგ თანასწორ იარაღს, არც ერთი სიტყვით მის საკუთარ კერძობით ცხოვრებას არ შევეხები, და არც არასოდეს არ ვაძაგებ იმას იმის გულისთვის, რომ ის კი ჩემ კერძო ცხოვრებას და პირად ხასიათს შეეხო. ამ პირობებით ნებას ვაძლევ

გასინჯოს მთელი ჩემი წარსული, თითოეული ჩემი წაბიჯი და უამბოს, როგორც ისურვებს, რაგინდ სასტიკი ძაგებით ან გინებით იყოს, ჩვენ მკითხველ საზოგადოებას. ყველა ფერს დაუბეჭდავთ, ყველაფერზე ახსნას და პასუხს მივცემთ და მკითხველმა მაშინ გასინჯოს საქმე და სჯა დაადგინოს,

მაგრამ თუ უფ. ფურცელაძემ ამ ჩემ გამოწვევაზე ხმა არ ამოიღო, თუ ამ ჩემ წინადადებას არ დაეთანხმა, სრული ნება მექნება ეთქა იმაზე, რომ ის იეზუიტური ჩვეულებების შემოღებას ცდილობს ჩვენს მწერლობაში და უსინდისოთ, უსაფუძვლოთ, პიროვანი გზბრაზების გამო, უშვერის ცილისწამებით გვიხდის ჩვენს საშინელ და გამოუთქმელ შეცოდებას, რომ „კრებულში“ მისგან მოძღვნილი „ქიტესა“ არ დაგბეჭდეთ.

სანამ უფ. ფურცელაძე ამ ჩვენს გამოწვევას არ მიიღებს, იმას ჩვენგან, კუდაბზიკას სამაგიეროთ, იეზუიტო დონ-ბაზილის სახელი მიერთმევა. ამ სახელს ჩვენ და მკითხ-

ხელი საზოგადოება იმას მართლ მაშინ ახსნის, როცა ჩემი ნამდვილი, საფუძვლიანი გამოაშკარავებით ის მართლა დაახტკიცებს, რომ მართლა დარწმუნებულია იმაში, რასაც ჩემზე სწერს და ბეჭდავს.

დამავიწყდა. „ჩვენს მწერლობაში“ ფურცელაძის შესახებ მე აი რა დაეწერე შარშან:

„რა აზრი უნდა იქონიოს კაცმა იმ მწერალზე, რომელსაც არ შეუძლია წარმოიდგინოს სხვაში ან გულწრფელი და პატიოსანი შრომის სურვილი, ან უანგარო სიყვარული საზოგადო სიკეთისა, და რომელიც ყოველ მწერალში ხედავს მხოლოდ ხაზბ, უსინიდიხო და უპატიოსნო კაცს? ამისთანა მწერალზე კაცმა უნდა იფიქროს, რომ თუ იმას პატიოსნების წარმოდგენა არ შეუძლება, ეს იმას ნიშნავს, რომ პატიოსნობის გაგება არა აქვს, რადგანც კაცი მართლ იმას იცებს და ცნობს სხვაში, რასაც თვითონ გრძნობს და რაც თვითონვე აქვს.“

დღეს უფ. ფურცელაძე გვამტყუნებს ჩვენ იმაში, რომ ეს აზრი ჩვენ დობროლიუბოვის

თხზულებებიდამ ამოგვიწერია, და იმ ადგილსაც გვითითებს სადაც დობროლიუბოვი თითქმის სიტყვა-სიტყვით ამავე აზრს გამოთქვამს. გულითად მადლობას უძღვნით უფ. ფურცელაძეს ამ გახსენებისა და გამტყუნებისთვის! — დიახ, მკითხველო, ეს აზრი, რომელიც ეხლა წერილი ასოებითაა დაბეჭდილი, გამოუთქვამს იმისთანა პატიოსანს, გონიერს, ნიჭიერს და თავგამომეტებულ მწერალს, როგორც დობროლიუბოვი, იმ პირის წინააღმდეგ, რომელიც თუმცა თვითონ კვარტლათ იყო, მაგრამ **Современникъ**, ის მწერლებზე კი ბეჭდდა უპატიოსნები ირიანო. დიდი მადლობელი ვართ უფ. ფურცელაძის, რომ ამ ჩვენს სიტყვებს იმან დობროლიუბოვის მაგალითი და ავტორიტეტი მიანიჭა.

მაშ ნახვამდის, უფ. ფურცელაძე!

ნ. სკანდელი.

ხელის-მოწერა „კრებულზე“

1873 წლის

გაუგზავნელად. გაგზავნით.

ერთი წლით —	5 მან.	6	„
ნახევარი წლით —	2. 50.	3	„
თითო წიგნი —	„ 50	„	60.

„დროება“ და „კრებული“ ერთათ ეღირება: ერთი წლით 9 მანეთი და ნახევარი წლით 5 მანეთი.

ხელის-მოწერა მიიღება

თ ფ ი ლ ი ს უ ი: „კრებულის“ ან „დროების“ რედაქციის კანტორაში, სოლოლაკზე სოლომონ შირიშანოვის სახლებში. აგრეთვე იევანოვის ბიბლიოთეკაში.

ქუთაისს: გ. კალანდარიშვილთან, სასულიერო სახწავლებელში, და ს. მესხრსას, სილაზე.

„კრებულის“ რედაქცია.

(გამოიცა 30 აგვისტო 1873)

157. 1882

1882

2092 24 Abovama

3 825
1873